

Begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp 2026

Voorzitter: Paulusma

Begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp 2026

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp (XVII) voor het jaar 2026 (36800-XVII).**

(Zie vergadering van 14 januari 2026.)

De voorzitter:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp.

Door mij zijn schriftelijke antwoorden ontvangen van de staatssecretaris Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp op vragen, gesteld in eerste termijn.

Deze antwoorden zullen worden opgenomen in een bijvoegsel bij de Handelingen van deze vergadering.

(Het bijvoegsel is opgenomen aan het eind van deze editie.)

De voorzitter:

Ik heet alle leden van de Kamer trouwens van harte welkom, en ook de bewindspersoon in vak K. Wij zijn toegekomen aan de eerste termijn van onze bewindspersoon. Ik wil voorstellen dat wij wat strakker op de interrupties gaan zitten. Ik sta met heel veel plezier de trapjes van drie toe. Gebruik dus ook drie interrupties, maar dat hoeft natuurlijk niet per se. Het aantal ga ik wel limiteren tot drie in deze eerste termijn, dus kies uw interrupties zorgvuldig. U kunt zelf hoofdrekenen. Dan weet u hoeveel interrupties u kunt plegen in deze eerste termijn van de staatssecretaris.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De voorzitter:

Ik ga de staatssecretaris nu van harte en met veel plezier het woord geven. Gaat uw gang.

Staatssecretaris De Vries:

Dank u wel, voorzitter. Het is altijd een hele onderhandeling, geloof ik, over dit soort onderwerpen. Het is een plezier om hier vandaag te staan. Dank voor de inbreng van alle leden gisteren. Natuurlijk mijn complimenten aan mevrouw Van Ark van het CDA

voor haar mooie maidenspeech. Goed dat haar familie daar nog bij kon zijn. Het was een beetje schuiven in de volgorde, maar dat wordt altijd geaccommodeerd en dat is mooi.

Ik heb een deel van de vragen schriftelijk afgehandeld. Dat deel heb ik u vanmorgen toegestuurd. Het kan natuurlijk altijd dat daar nog vragen over zijn. Dat hoor ik dan graag. Ik ga zo kort een eerste aftrap doen. Dan kom ik bij de verschillende blokjes voor de beantwoording van de vragen die ik mondeling ga afdoen.

Voorzitter. Uw Kamer heeft gisteren al uitgebreid gesproken over het punt dat er op handelsgebied nogal wat aan de hand is in de wereld. Natuurlijk zijn er ook positieve zaken te vertellen. Nederland blijft een exportkampioen. Wereldwijd zijn wij de vierde grootste speler in goederenexport. Meer dan 30% van onze werkgelegenheid hebben wij te danken aan buitenlandse handel. Er zijn ook kansen te over. Nederlandse oplossingen zijn wereldwijd gewild. Denk aan watermanagement en voedselproductie, maar ook aan sleuteltechnologieën zoals halfgeleiders. We kunnen ook trots zijn op onze ondernemers.

De Nederlandse economie is robuust, maar niet immuun voor wat er om ons heen gebeurt. De wereld verandert. Het draait steeds meer om macht, competitie en invloed. Daar heeft een aantal van u gisteren ook al over gesproken. We hebben te maken met ongewenste onafhankelijkheden. Toeleveringsketens staan onder druk. Spanningen en conflicten zorgen voor voortdurende onzekerheid.

Voorzitter. Dan zitten we onze bedrijven ook nog eens in de weg met een bijna ondoordringbare laag van regelgeving. Veel van die regels zijn er natuurlijk niet voor niets. Dat snap ik. Maar ook onze bedrijven lopen vaak vast in een moeras van regels. Het is te veel, te zwaar en te complex, het verstikt onze economische groei en het is slecht voor ons concurrentievermogen in Europa.

De heer Hoogeveen van JA21 zei het gisteren heel terecht: het is cruciaal dat we inzetten op nieuwe handelsrelaties. Diversificatie maakt ons minder afhankelijk en is goed voor ons bedrijfsleven. Daarom zetten we in EU-verband in op nieuwe handelsakkoorden, zoals Mercosur. Ik kom daar later nog op terug. Nederland zoekt ook zelf nieuwe partners. Inmiddels werken we met veel landen direct samen wat betreft grondstoffen en halfgeleiders, zoals met India, Japan en Zuid-Korea.

Ik noemde diversificatie al. Dat is een belangrijk onderwerp, maar minder regels ook. Het kabinet heeft aangekondigd dat het voor de zomer van volgend jaar 500 regels wil schrappen of sterk wil vereenvoudigen. Daarvoor zijn inmiddels al stappen gezet. Het kabinet wil geen nationale koppen op Europese wetgeving. In Brussel maken we ons hard voor voorstellen die regels versimpelen en waar nodig schrappen.

Voorzitter. Ik sprak net over de economische weerbaarheid en veiligheid. Die begrippen zijn ook leidend in een ander deel van mijn portefeuille: de ontwikkelingshulp. Instabiliteit en conflicten elders raken ons hier namelijk ook, bijvoorbeeld doordat de handel wordt verstoord, zoals in de Rode Zee, of doordat er meer migranten naar ons land komen. Daarom is het cruciaal dat Nederland stabiliteit bevordert en investeert in relaties met

bestaande en nieuwe partners.

De heer Stoffer zei het gisteren al: handel draait om halen en brengen. Daarom passen handel en ontwikkelingssamenwerking ook zo goed bij elkaar. Daarbij richten we ons op drie wederzijdse belangen, namelijk handel, veiligheid en migratie, en op de drie thema's waar Nederland goed in is: watermanagement, voedselzekerheid en gezondheidszorg. Ontwikkelingshulp vergroot onze invloed en geeft ons een plek aan tafel in heel veel landen.

Bij migratie wil ik iets langer stilstaan. De heer Markuszower is er niet, maar hij heeft daar gisteren een bepaald betoog over gehouden, net als de heer Hoogeveen van JA21. Ik wil daar dus ietsje langer bij stilstaan. Dit kabinet vaart een duidelijke koers: de instroom van migranten naar Nederland moet zo snel mogelijk omlaag. Tegelijk werken we aan de terugkeer van mensen. Daarvoor was ik onlangs nog in Syrië. We kijken ook breder. We zetten in op opvang van vluchtelingen in de regio en sluiten brede migratiepartnerschappen met landen in de Sahel, de Hoorn van Afrika, het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Eind vorig jaar was ik bijvoorbeeld in Ethiopië, een land op het kruispunt van drie belangrijke migratieroutes. Met Ethiopië werkt Nederland succesvol samen aan de opvang van vluchtelingen in de regio, terugkeer en het tegengaan van illegale migratie. Daarom ondersteunen we Ethiopië bijvoorbeeld ook bij het openen van nieuwe grenscontrolepunten. Zo werken we aan oplossingen die zowel Nederland als onze partnerlanden verder helpen.

Dan wil ik nu de vragen van uw Kamer beantwoorden via de volgende blokjes. Ik zie de heer Markuszower de zaal inlopen. Jammer genoeg heeft hij net het stukje over migratie gemist. Jammer! Allereerst ga ik naar handel, dan naar de bni-koppeling en de bezuinigingen, dan Afrika, vervolgens de wederopbouw — dat gaat over Gaza en Oekraïne — dan maatschappelijke organisaties, vervolgens groepen als vrouwen, meisjes, kwetsbaren en christenen, en tot slot een blokje overig.

Ik moet wel zeggen dat mij gister tijdens de behandeling een beetje een raar gevoel bekwam, want het is natuurlijk best apart om als demissionair kabinet een begroting te moeten verdedigen. Het is ook al niet gebruikelijk dat dit in januari is. Het hoort natuurlijk ook wel bij een demissionair kabinet dat de mogelijkheden enigszins worden beperkt, zeker ook gelet op het feit dat er nu druk onderhandeld wordt over een nieuwe coalitie. Het voelde gister dus soms wat bevreemdend, maar goed. Het zijn belangrijke onderwerpen, dus het is goed dat we hierover spreken.

Allereerst Mercosur. Daar zijn, behalve door mevrouw Van der Plas, niet heel veel vragen over gesteld. Er is wel veel over gesproken, dus ik wilde er wel even kort bij stilstaan. Ik heb net in mijn inleiding al aangegeven dat het belangrijk is dat we aan diversificatie van markten doen. Wij denken dat Mercosur daar een belangrijke rol in kan spelen. We denken dat het kansen biedt voor het bedrijfsleven, maar dat is nooit allemaal overal voor iedereen altijd positief. Ik denk dat we in die zin ook breder zouden moeten kijken naar de handelsverdragen. In het ene handelsverdrag zal de ene sector iets beter uitkomen dan de andere sector, maar als je het totaal bekijkt, zie je toch eigenlijk altijd vaak wel een goed en positief resultaat. Voor Mercosur geldt de verwachting dat bijvoorbeeld machines, farmaceutische producten en zuivelproducten

zoals kaas en melkpoeder toenemen. Er zijn ook een aantal partijen die er last van kunnen hebben. Daar zijn natuurlijk wel aanvullende maatregelen voor genomen, bijvoorbeeld als het gaat om de landbouw en dan vooral de vleessector. Ik denk dat het belangrijk is dat we die goed gaan monitoren en dat we kijken wanneer er wel en niet ingegrepen zou moeten worden. Ik denk wel dat dat er goeie aanknopingspunten zitten in de hoeveelheid invoerquota die zijn afgesproken, maar ook in de vrijwaringsmaatregelen.

Mevrouw Van der Plas heeft nog specifiek gevraagd: welke ruimte ziet het kabinet om vóór het ondertekenen van het Mercosur-verdrag in Paraguay geld los te krijgen voor de boeren? Daar heeft de heer Hoogeveen van JA21 ook al goed op geantwoord: het geld dat beschikbaar is gesteld of beschikbaar gesteld gaat worden door de Europese Commissie is natuurlijk voor alle landen en niet specifiek voor één land. Daar kunnen de Nederlandse boeren dus ook gebruik van maken. Het is de bedoeling dat het verdrag op 17 januari ondertekend gaat worden door Ursula von der Leyen in Paraguay. Ik vind het wel een beetje ingewikkeld dat er nu gevraagd wordt: wat kun je er nu nog voor terugkrijgen? Ik denk dat de Kamer in het verleden in meerderheid heel helder is geweest dat er eigenlijk niet onderhandeld kon worden. Op het moment dat je zegt "ik wil dit ervoor terug hebben", zal de Europese Commissie zeggen: wij willen best wel met u onderhandelen, maar dan moet u uiteindelijk wel voor het Mercosur-verdrag stemmen. Daar waren de sfeer dan wel de meerderheden in de Kamer niet helemaal naar. Na de verkiezingen is dat veranderd. Daar waren sommigen blij mee en sommigen minder blij, maar dat is wel zoals het is.

De **voorzitter**:

Bent u klaar met dit blokje?

Staatssecretaris **De Vries**:

Met Mercosur, ja.

De **voorzitter**:

Meneer Markuszower, u was er net niet, maar ik heb een limiet gesteld aan het aantal interrupties. Voor u hou ik het op drie. Nee, dat is niet waar! Het zijn drie blokjes met drie interrupties, dus gebruik ze spaarzaam! Gaat uw gang.

De heer **Markuszower** (PVV):

En het algemene blokje?

De **voorzitter**:

Nee, we gaan niet onderhandelen. Het is drie keer drie. U hoeft ze niet allemaal te gebruiken. Gaat uw gang.

De heer **Markuszower** (PVV):

Dank u wel. Ik vond u gisteren streng doch rechtvaardig. Ik hoop dat u die lijn vasthoudt in dit debat.

Nog even over Mercosur. Ik dank de minister voor haar reflectie op wat er allemaal is gebeurd. Ik heb nog niet van de minister gehoord wat zij vindt van de argumenten dat de voedselveiligheid in het gedrang zou zijn en dat de boeren in Nederland misschien wel

weggedrukt worden vanwege goedkoper vlees uit het buitenland, wat natuurlijk een drukkend effect geeft op de prijzen hier, voor de lokale boeren. Hoe ziet de minister dat? Ik heb het dus over voedselveiligheid, de volksgezondheid en de boeren. Drukken we onze boeren niet weg uit ons eigen land? Ik hoor graag de reflectie van de minister daarop.

De voorzitter:
De staatssecretaris.

Staatssecretaris De Vries:
Ja, ik heb volgens mij promotie gemaakt bij de heer Markuszower.

De voorzitter:
Het gaat snel in dit huis.

Staatssecretaris De Vries:
Er is heel veel onderzoek gedaan naar de consequenties voor de boeren. Volgens die onderzoeken profiteert de zuivel ervan. De vleessector ondervindt wat negatieve gevolgen; dat was wel duidelijk. Daarna zijn er natuurlijk nog wel een aantal nieuwe maatregelen afgesproken, bijvoorbeeld rondom de vrijwaring. Dat wil zeggen dat je als je op een bepaald moment te snel ziet toenemen wat er in een sector gebeurt, je opnieuw het gesprek aangaat met elkaar. Het percentage waarvoor dat gaat gelden, is naar beneden bijgesteld.

Dan over de voedselveiligheid. Gisteren is ook al nadrukkelijk aangegeven dat de eisen rondom productstandaarden en voedselveiligheid gewoon nog steeds gelden op het moment dat het hier binnenkomt. Het is overigens niet zo dat er nu geen producten vanuit die regio naar Europa komen; die gaan ook gewoon de markt op. Maar er is ook door de Europese Commissie toegezegd dat ze het aantal SPS-controles zal verdubbelen en dat die vooral hierop ingezet worden. Dat zal risicogericht gebeuren, dus er zal vooral gekeken worden waar de grootste risico's zijn. Dat is volgens mij ook belangrijk. Bovendien kan er, als er ontwikkelingen zijn, ook gekeken worden wat er precies gebeurt en of er opnieuw in gesprek gegaan moet worden. Daar zijn die vrijwaringsmaatregelen voor.

De heer Markuszower (PVV):
VVD-woordvoerder Van der Burg goochelde gisteren in het debat met allemaal miljoenen die het Nederland zou opleveren: 10 miljoen daar, 100 miljoen daar, 80 miljoen daar. Ik weet het niet precies uit mijn hoofd. Hij baseerde zich, als ik goed heb geluisterd, op een rapport van de universiteit van Wageningen. Ik hoor de minister net toegeven dat het Mercosur-verdrag in ieder geval voor de vleesindustrie in Nederland, dus voor de boeren die zich daarmee bezighouden, negatief uitpakt. Zijn daar ook cijfers van? Hoeveel schade lijdt de Nederlandse economie in die sector door dat verdrag van Mercosur?

Staatssecretaris De Vries:
Ik heb niet zo de exacte percentages, maar in datzelfde onderzoek is ook gekeken naar die sectoren. Die zou ik dus even moeten opzoeken, maar die staan in dat onderzoek. Gisteren had u ook een discussie van "het zijn maar ramingen van al die voordelen",

maar dat geldt natuurlijk aan de andere kant ook. Dat zijn ook schattingen, die ook anders kunnen uitvallen. Maar de hele afweging is toch het totaalpakket van Mercosur. Er zijn sectoren die er baat bij hebben. Voor de sectoren waar het minder gunstig voor is, is vooral gekeken naar hoe we die risico's kunnen mitigeren zodat we ook tussentijds nog met elkaar en met de landen het gesprek aan kunnen gaan. Zo kunnen we ook die controles ophogen. Daar is ook overeenstemming over bereikt, net als over een bedrag, dat gisteren ook al genoemd is, vanuit de Europese Commissie, mochten er hele gekke dingen gebeuren.

De heer **Hoogeveen** (JA21):

Dank voor de toelichting ten aanzien van het Mercosur-akkoord. Wij van JA21 zijn blij dat het erdoorheen is in de Raad. Het is echter wel aangenomen met een vrij dunne marge van gekwalificeerde meerderheid. Het heeft 25 jaar geduurd. Wij als JA21, samen met de VVD en het CDA, hebben een motie ingediend om te zorgen dat Nederland die kopgroep gaat worden als het gaat over nieuwe handelsverdragen. Dat kwam terug in de brief van de Raad. Maar wordt er ook al gesproken over bijvoorbeeld Indonesië en India? En wat is de sfeer binnen de Europese Raad ten aanzien van het aangaan van nieuwe handelsakkoorden? Is daar enig perspectief op te bieden?

Staatssecretaris **De Vries**:

We komen zo nog op het blokje "andere handelsverdragen", maar die kan ik nu wel direct meenemen.

Ik denk dat het kabinet het belangrijk vindt dat we nieuwe handelsverdragen afsluiten, maar ook dat we de Europese Commissie daarvoor inzetten. Ik zie daar ook wel breed draagvlak voor in andere landen. Zodra het concreter wordt, wordt het soms natuurlijk ook ingewikkelder qua discussies. Maar ik denk dat er zeker een positieve houding is, gelet op alles wat er gebeurt en de behoefte aan diversificatie van markten. We willen graag afspraken maken over de kritieke grondstoffen, op een verantwoorde manier, waarbij ook de landen waar die gewonnen worden er profijt van kunnen hebben door daar waarde toe te voegen. We rapporteren regelmatig over de voortgang van de verschillende handelsverdragen. Met India wordt onderhandeld. Met Indonesië worden stappen gezet. Dat geldt voor nog een heleboel andere landen. Met Mexico wordt op korte termijn een overeenkomst ondertekend. Ik denk dat het belangrijk is voor Europa om de concurrentiepositie en economische macht te gebruiken en goede afspraken met andere landen te maken.

Daarmee heb ik wat mij betreft direct de vragen van de heer Bamenga van D66 en de heer Van der Burg van de VVD afgehandeld over de aanvullende handelsverdragen en hoe daartegen wordt aangekeken. Maar ik zie een schijnbeweging.

De heer **Bamenga** (D66):

Die schijnbeweging komt eigenlijk voort uit het mooie verhaal dat de staatssecretaris heeft gehouden over de positieve grondhouding om te kijken naar eventuele nieuwe handelsverdragen. Mijn vraag is wat de staatssecretaris zelf concreet gaat doen om dat op redelijk korte termijn te realiseren.

Staatssecretaris **De Vries**:

Wij hebben natuurlijk een keer in de zoveel tijd de Raad Buitenlandse Zaken Handel.

Daar worden ook regelmatig de ontwikkelingen rondom de handelsverdragen besproken. Het is altijd mijn insteek om te stimuleren dat we daar tempo mee maken. We hebben eigenlijk niet de luxe dat we gaan vertragen. De discussies zijn soms moeilijk — daar moet je ook eerlijk in zijn — omdat de belangen in de verschillende landen heel verschillend zijn en er soms ook heel verschillend gedacht wordt over zaken die ook buiten de handel geregeld worden in handelsverdragen. Maar zolang ik hier zit zal ik daarvoor blijven pleiten in de Raad Buitenlandse Zaken Handel en ook in de gesprekken met bijvoorbeeld Eurocommissaris Sefcovic. Ik heb het idee dat hij niet heel veel aanmoediging nodig heeft, maar waar dat nodig en nuttig is zal ik dat zeker doen, ook om de zaken die hier in het parlement worden aangegeven daar te benadrukken.

De heer **Bamenga** (D66):

Dank u wel voor de reactie. Gisteren zijn er natuurlijk ook heel veel zorgen geuit. Ik heb in mijn bijdrage aangegeven hoe belangrijk het is dat wij ook oog hebben voor de andere kant van handel. Dan hebben we het bijvoorbeeld over mensenrechten, dierenleed en de zorg voor onze natuur. Hoe wil de staatssecretaris dat soort zorgen gaan borgen in de nieuwe handelsakkoorden die gesloten gaan worden?

Staatssecretaris **De Vries**:

Je ziet dat vanuit de Europese Commissie en dus ook vanuit Nederland, zodra er wordt gesproken over een mandaat voor de onderhandelingen ... Zoals u ook weet, ligt het mandaat voor die onderhandelingen bij de Europese Commissie. Maar die mandaatverlening komt hier wel langs in het parlement en natuurlijk ook langs het kabinet. Het is belangrijk dat we zaken rondom mensenrechten, klimaat en dergelijke proberen te regelen in de verschillende verdragen. Dat is een heel belangrijk element binnen die handelsverdragen en dat zal het ook blijven. Dat is ook de insteek van de Europese Commissie. Er zullen altijd verschillende uitkomsten zijn bij verschillende landen, maar ik denk dat het een heel belangrijk element is voor heel de Europese Unie om daar echt afspraken over te maken, ook over: hoe ga je ermee om als dat met voeten getreden wordt? Een belangrijk element dat we nu ook hebben teruggezien bij Mercosur, zijn die gelijke productiestandaarden. Daar is de Commissie ook mee bezig: wat moet je daar nu mee doen? De Commissie heeft in een visie op de agrarische sector aangegeven daar ook stappen in te willen zetten.

De **voorzitter**:

Even voor de structuur van de blokjes. Was de staatssecretaris bezig met het blokje handel?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ja, nog steeds.

De **voorzitter**:

Zullen we dan met elkaar afspreken dat ik eerst de staatssecretaris het blokje laat afronden en dat we dan vragen stellen? Dan weten we ook zeker dat de staatssecretaris toegekomen is aan alle antwoorden. Dus als u aangeeft ...

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik heb nog drie vragen in dit blokje. De heer Hoogeveen van JA21 vroeg nog naar invoerheffingen: hoe werkt het nou eigenlijk als het een bewerkt of een onbewerkt

product is? Het ging om het verschil in heffingen. Ik denk dat de heer Hoogeveen een belangrijk punt aankaart. We moeten kijken wat het betekent voor de landen, bijvoorbeeld ontwikkelingslanden, als je handelsverdragen afsluit, en ook hoe je omgaat met de importtarieven, de invoerheffingen. Ik denk dat het heel goed is dat je daar een goede balans in aanbrengt. U vroeg of dat in Brussel weleens op tafel komt. Ja, daar wordt zeker in Brussel wel over gesproken. Ik denk dat die goede balans er moet zijn. Ontwikkelingslanden moeten hun kansen pakken en ook kunnen pakken wat ons betreft. Ik zei zonet ook al wat eigenlijk geldt voor de kritieke grondstoffen. Je wilt dat er waarde toegevoegd wordt in de ontwikkelingslanden waar de mijnbouw plaatsvindt. Ik vind het belangrijk dat we kijken hoe we de economische ontwikkeling daar kunnen stimuleren, zodat het niet alleen maar bijvoorbeeld basisproducten zijn, maar er ook verdere economische ontwikkeling plaatsvindt in de ontwikkelingslanden. Dat doen we natuurlijk ook met de ontwikkelingshulpkant.

Dan China. Mevrouw Van der Plas vroeg welke concrete diplomatieke en handelsmatige stappen Nederland zet richting China om de schade voor sectoren als varkensvlees en zuivel te beperken. Dat duidt op de heffing die is opgelegd aan de zuivelindustrie in Nederland door China, maar ook op ontwikkelingen op het gebied van varkensvlees. Ik deel die zorgen. Ik heb vorige week nog gesproken met FrieslandCampina en de Nederlandse zuivelorganisaties. We maken ons er zorgen over en zijn het nu aan het bekijken. Er is al inbreng geleverd bij de onderzoeken die erover plaatsvinden. We zullen bij de Commissie er actief en vocaal op inzetten om deze dossiers hoger op de agenda te krijgen en te bekijken of we er oplossingen voor kunnen vinden.

Dat was het blokje handel.

De voorzitter:

Ik kijk de Kamer rond en zie de heer Van Baarle aan komen lopen voor een vraag. Gaat uw gang.

De heer Van Baarle (DENK):

Over handel. De staatssecretaris had het ook over handel in relatie tot mensenrechten. Is dit misschien het juiste moment om het handelsverdrag met de VAE te bespreken met de staatssecretaris? Of past het beter in een ander blokje?

Staatssecretaris De Vries:

Als het gaat vanuit het handelsverdrag, dan kan dat prima. Je kan 'm ook bij Sudan oppakken. We hebben het er natuurlijk al wel uitgebreid overleg over gehad vlak voor het kersteces. Maar goed, ik begrijp dat er nog behoefte is aan aanvullende vragen. Die mogen wat mij betreft ook bij dit blokje.

De heer Van Baarle (DENK):

Prima. Ik dacht: ik kies een logisch moment. Het voelde voor mij logisch aan en als de staatssecretaris dat ook vindt, zijn we het in ieder geval op dat punt eens.

De voorzitter:

En als de voorzitter dat ook nog vindt, kunt u van start, meneer Van Baarle!

De heer **Van Baarle** (DENK):

Dank u wel. We gaan vliegend beginnen aan de interruptie! Maar het is wel een serieuze zaak. De Europese Commissie onderhandelt op dit moment met de VAE over een handelsverdrag, terwijl we weten dat de VAE een rol hebben in het aanwakkeren van de oorlog in Sudan door het ondersteunen van de RSF. Ik zou de staatssecretaris nogmaals willen vragen waarom zij, Nederland en Europa niet een veel actievere rol innemen om de besprekingen over dat handelsverdrag te gebruiken om die rol van de VAE te stoppen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dat impliceert dat er niet over gesproken wordt. De vorige keer in het debat hebben we heel uitgebreid gesproken over wat je nou moet doen. Een aantal partijen zei: stop die hele onderhandelingen maar. Nou, dan weet ik één ding, namelijk dat de telefoon niet meer wordt opgenomen. Dan staat men ook niet echt open voor een gesprek, denk ik. Het is dus belangrijk wat je daaraan doet. Wij zien natuurlijk de problemen daar. Laat dat helder zijn. Het is in het debat voor de kerst volgens mij ook uitgebreid aan de orde gekomen. In de bilaterale relaties en gesprekken daarover wordt daar ook over gesproken. Ik heb zelf ook aangegeven dat ik tijdens mijn bezoek daar ook over gesproken heb. Is dat dan altijd direct al iets wat tot resultaat leidt? Nee, je moet een langjarige relatie met landen hebben om te kijken hoe ze dat doen. De VAE, maar ook andere landen in de regio, zoals Qatar, hebben ook wel een andere rol als het bijvoorbeeld gaat om de Quad in Sudan. Ik denk dat het belangrijk is om met z'n allen te bekijken of daar oplossingen voor gevonden kunnen worden.

De heer **Van Baarle** (DENK):

Het wordt zo weinig concreet. De staatssecretaris zei net wat te vinden van wat daar in die rol allemaal gebeurt. We hebben het over beschuldigingen van genocide, etnische zuivering en verschrikkelijke misdaden tegen de weerloze bevolking gepleegd door de RSF in Sudan. Dat wordt ondersteund door die wapenleveringen en netwerken. Een van de eisen in dat verdrag is respect voor mensenrechten. Waarom is de staatssecretaris nou niet bereid om de Europese Commissie te verzoeken dat haakje — het gaat om dat haakje respect voor mensenrechten; ze was niet bereid om mijn motie daarover oordeel Kamer te geven — in ieder geval te gebruiken? Op het moment dat je een handelsverdrag gaat sluiten met als eis mensenrechten en je laat dit volledig onbesproken en je uit dit niet, wat is de positie van de EU ten aanzien van mensenrechten dan nog waard?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik heb die motie destijds niet oordeel Kamer willen geven, omdat er medio vorig jaar juist een onderhandelingsmandaat is afgegeven. Ik weet niet of het hier uitgebreid aan de orde is geweest, maar het is in elk geval naar de Kamer gegaan, met een appreciatie van het kabinet natuurlijk. Daar staan ook al elementen in zoals dit soort zaken rondom mensenrechten. Om dan een halfjaar na dato nog weer terug te komen, zo van: we vinden dit wel heel belangrijk ... In het mandaat stond al dat we het heel belangrijk vonden dat daar afspraken over gemaakt werden. Ik zie dus niet in waarom ik dan nog een keertje daar langs zou moeten gaan. We krijgen die discussies nog regelmatig op het moment dat die onderhandelingen verder zijn. Dan zullen we uiteindelijk het resultaat aan de hand van het mandaat gaan beoordelen.

De **voorzitter**:

Kort en afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):

Tot slot. De staatssecretaris kan nu het stuur pakken. Dit past binnen het onderhandelingsmandaat. Binnen het onderhandelingsmandaat kan Europa dit te berde brengen bij de VAE. Het kan dit verdrag zien als een manier om druk uit te oefenen of het bespreekbaar te maken. Als je dit pas bespreekt bij het eindresultaat, zit je niet meer aan het stuur. Deze staatssecretaris kan dus nu haar rol pakken in Europees verband. Ze kan doen wat ze kan doen om ervoor te zorgen dat die mensenrechtenschendingen stoppen of in ieder geval druk uit te oefenen. Ik ga die motie opnieuw indienen. Nogmaals, mijn oproep is: kan de staatssecretaris die motie oordeel Kamer geven om die rol dan, hopelijk met steun van de Kamer, op te pakken?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik weet niet of het zin heeft om moties waar al eerder over gestemd is opnieuw in te dienen. Dat kan allemaal natuurlijk, maar in het richtsnoer is opgenomen — dat heb ik al eerder aangegeven — dat de inzet van de EU is dat het internationaal recht en de naleving daarvan onderdeel worden van het toekomstige handelsakkoord. Wij hebben heel veel jaren geleden — volgens mij was dat al in de jaren vijftig — gezegd dat handelsverdragen door de Europese Commissie worden afgesloten. Dan ga je niet daarnaast nog eens een keer op allerlei stoelen zitten om daar heel veel ... Dit is al de inzet. Uiteindelijk kunnen we dan beoordelen of we het eindresultaat dat eruit komt voldoende vinden of niet. Maar om dan de hele tijd nog maar weer eens te zeggen wat al afgesproken is, want: mandaat ... Ze zien me al aankomen bij de Europese Commissie, denk ik. Volgens mij heb ik dat de vorige keer ook aangegeven.

De heer **Stoffer** (SGP):

De meeste vragen rond handel zijn schriftelijk afgerond en ook wel op een goede manier. Naar aanleiding van zo'n debat van gisteren, krijg je dan ook weer dingen in je hoofd waarvan je denkt: hé, daar liggen kansen. We hebben best veel gesproken over de vraag of er kansen liggen om landen te helpen om hun eigen economie verder op poten te zetten enzovoort. Dat was gekoppeld aan hetgeen de staatssecretaris zojuist herhaalde, namelijk dat als we nu wat doen rond die handel, dat halen en brengen is. Ik zat nog eens even te zoeken in allerlei stukken hieromheen. Toen zag ik dat Nederlandse mkb-ondernemers eigenlijk heel tevreden zijn over ambassadeposten die een koppeling hebben met bedrijfsondersteuningspunten. Die heb je op een heel aantal plekken. De enige plek waar we die niet hebben, is Afrika. Daar liggen eigenlijk best kansen. Daar zijn een aantal groeiemarkten. Mijn vraag is eigenlijk of de staatssecretaris kansen ziet om ... Zou zij willen onderzoeken of er mogelijkheden zijn om in bepaalde Afrikaanse landen bedrijfsondersteuningspunten te koppelen aan onze ambassades om zo ons eigen mkb kansen te geven in bepaalde groeiemarkten daar? Ik weet niet of dat exact zo kan, maar daar liggen volgens mij kansen en opties. Voorzitter, u wilt natuurlijk dat ik mijn vraag snel stel, maar ik ga niet aan die negen interrupties komen; dat beloof ik u alvast. Zou de staatssecretaris willen verkennen of er geen mogelijkheden zijn voor bedrijfsondersteuningspunten om ons eigen mkb ook kansen op die Afrikaanse markt te geven?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik moet eerlijk zeggen dat het postennetwerk natuurlijk van mijn collega van Buitenlandse Zaken is. Ik weet wel dat er heel veel aan economische ontwikkeling gedaan wordt. Ik ben recent in Ethiopië geweest. Daar ben ik op bezoek geweest bij Cool Port bijvoorbeeld, waar met geld van Invest International wordt gekeken hoe we ervoor kunnen zorgen dat de producten ook op een goede manier geëxporteerd kunnen worden vanuit Ethiopië. Ik vind het ingewikkeld om nu te zeggen: dan ga ik een inventarisatie of iets dergelijks maken. Als uiteindelijk meer mensen daaraan moeten werken, dan is het ook wel een kwestie van geld. Daar ben ik ook wel duidelijk in, want uiteindelijk kosten extra mensen op die posten ook geld. Mijn beeld is — misschien kunt u dat bij de behandeling van de begroting Buitenlandse Zaken verder navragen — dat er op de posten ook echt wel heel veel aandacht is voor economische ontwikkeling. Ik ben dus een beetje zoekende wat we dan nog extra zouden moeten doen.

De heer **Stoffer** (SGP):

Eigenlijk heb ik diezelfde zoektocht. Toevallig doe ik ook de begroting Buitenlandse Zaken. Daar zal ik dit punt zeker aanstippen. Dat kwam ook naar boven in de voorbereiding daarop. Ik begrijp in ieder geval dat deze staatssecretaris er niet voor gaat liggen als er kansen liggen, want het gaat mij ook echt om de zoektocht naar kansen voor ons eigen mkb. Daar moeten we denk ik altijd voor openstaan. Als de staatssecretaris zegt dat het beter is om het nog eens aan te kaarten bij BZ — dat was ik sowieso al van plan — dan ga ik het daar ook nog eens aankaarten. Dan weet de minister alvast dat het eraan komt.

Staatssecretaris **De Vries**:

We zien natuurlijk dat op sommige ambassades bijvoorbeeld landbouwattachés zitten. U kent mij volgens mij ook als iemand met een warm hart voor het mkb. Dus als ik kansen zie, dan zult u begrijpen dat we die proberen te grijpen. Mijn indruk is dat de posten dat al heel goed oppakken, ook omdat we bijvoorbeeld ontwikkelingshulp en handel gecombineerd hebben. Maar het lijkt me goed om die discussie dan ook nog eens met de minister van Buitenlandse Zaken op te nemen.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Vlak voor het reces hadden wij hier inderdaad een debat over Sudan. Dat debat had ik aangevraagd naar aanleiding van de hongersnood in de stad Al-Fashir en het feit dat daar duizenden kinderen dreigden te sterven. Ten tijde van dat debat, vlak voor het reces, was Al-Fashir binnengevallen en waren heel veel van die kinderen gedood door de RSF, onder meer door wapens uit ongetwijfeld de Emiraten. We weten immers dat die de RSF ondersteunen met wapens. Wij vragen dit kabinet om druk uit te oefenen op de Emiraten, omdat wij weten dat die de wapens leveren. Maatschappelijke en humanitaire organisaties zeiden toen al: "Er komen nog meer Al-Fashirs in Sudan. Er worden op dit moment ook andere steden omsingeld. Er komen nog meer slachtpartijen in Sudan." Ik hoor de staatssecretaris zeggen: wij hebben die handelsrelaties nodig. Maar ik hoor de staatssecretaris ook zeggen: dat is een langjarige investering. Maar die langjarige investering is te laat. Dus als dit het enige drukmiddel is dat deze staatssecretaris nu toepast om die slachtingen te voorkomen, dan is dat te laat. Ik wil dat de staatssecretaris dat erkent.

Staatssecretaris **De Vries**:

De indruk wordt gewekt, en dat vond ik ook bij het vorige debat, alsof er helemaal niks gedaan wordt, en dat wat er in Sudan gebeurt ons helemaal niks zou doen. Toen ik begon aan deze functie heb ik direct gezegd dat ik wil kijken hoe wij daar extra humanitaire hulp kunnen proberen te regelen. Ik heb ook gesproken met de organisaties die daar actief zijn. Het kan een andere politieke lijn of inschatting zijn, maar de vraag is altijd of het probleem is opgelost als je de onderhandelingen over het handelsverdrag stop zou zetten. Zijn de mensen in Sudan dan beter af? Ik geloof daar niet in. Continu wordt de indruk gewekt dat er niks gedaan wordt en dat het opzeggen van de onderhandelingen de enige optie zou zijn. Er zijn echt andere mogelijkheden om in gesprek te gaan en dingen aan te kaarten. Het is misschien onbevredigend dat dat voor een groot deel achter de schermen gebeurt, maar ik denk dat we moeten kijken naar wat het meest effectief is. En ik denk dat dat het meest effectief is.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Dus zegt de staatssecretaris dat het meest effectieve nu is om de handel uit te breiden en een verdrag te sluiten met de Emiraten, waarvan we weten dat die de hofleverancier zijn van de RSF, die oorlogsmisdaden begaat met wapens in Sudan. Dat kan toch niet waar zijn? Zeker niet omdat de staatssecretaris zelf — en dit zijn haar eigen woorden — zegt dat dit een "jarenlange investering" is en dat er op dit moment nieuwe slachtpartijen dreigen. Wil de staatssecretaris daarop reageren? De spanningen tot nu toe hebben namelijk nog niet geleid tot enige druk vanuit Nederland of de EU op de Emiraten.

Staatssecretaris **De Vries**:

Mevrouw Dobbe kan volgens mij helemaal niet staven of er geen druk geweest is. Ik heb aangegeven dat er wel degelijk gesprekken hebben plaatsgevonden. Ik heb gezegd dat je jarenlang aan je relatie moet bouwen. Ik heb niets gezegd over specifiek dit element. Ik moet ook eerlijk zeggen dat ik het vervelend vind dat er gedaan wordt alsof het anderen niks doet, alsof het een soort tegenstelling is. Volgens mij hebben minister Van Weel en ik in het debat gezamenlijk gezegd dat we er actie op ondernemen en dat we er ook achter de schermen de gesprekken over aangaan. Kan ik daar wat over zeggen? Nee, dat kan niet. Dan werken dat soort gesprekken namelijk niet meer. Maar ik waag ook echt te betwijfelen dat het wél een effect zou hebben als je de onderhandelingen over het handelsverdrag zou opzeggen. Wij kiezen voor de effectiefste methode om te kijken of we het leed in Sudan kunnen verhelpen. Dat doen we als volgt. Enerzijds heb ik voor de kerst nog extra middelen toegezegd. Anderzijds kijken we via diplomatieke lijnen wat we kunnen bereiken.

De **voorzitter**:

Afrondend op dit punt.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Ik hoop wel dat de staatssecretaris ons in de Kamer probeert te begrijpen. Ik zeg overigens niet dat het de staatssecretaris niks doet. Ik zeg dat deze regering naar mijn beleving te weinig doet. Dat is iets anders. De Emiraten zijn de hofleverancier van wapens aan de RSF. Daarmee worden oorlogsmisdaden begaan in Sudan. Het enige wat wij zien, zijn vrolijke tweets van deze staatssecretaris. Zij gaat op de foto in de Emiraten omdat er allerlei kansen voor handelsbetrekkingen zijn. Deze staatssecretaris moet toch begrijpen dat wij dat bar weinig vinden? Niet alleen is het bar weinig, maar het

geeft ook het tegenovergestelde signaal af. De staatssecretaris zegt dat we wél genoeg doen. Ze zegt dat we alles doen wat we kunnen om de slachtpartij in Sudan te voorkomen. Dat mag ik hopen. Maar wat is dat dan? Wat doet de staatssecretaris nog meer behalve dit soort gesprekken over het handelsverdrag?

Staatssecretaris **De Vries**:

Maar het gaat nu specifiek over de gesprekken over het handelsverdrag. Volgens mij heb ik tijdens het debat aangegeven dat op het moment dat je daar voor de handel op bezoek bent, je daar ook gesprekken over andere zaken hebt. Kan ik zeggen wat daar precies allemaal gebeurt? Nee, dat kan niet. Zo werkt dat niet met diplomatieke gesprekken. Maar ik vind ook ... Hoe kan je nou aantonen dat je genoeg doet? Ik denk dat mevrouw Dobbe ook niet kan aantonen dat het opzeggen van handelsverdragen een effectievere methode is om het voor elkaar te krijgen. Ik waag dat sterk te betwijfelen. Wij proberen vanuit het kabinet in te zetten op de effectiefste manier om bepaalde zaken in conflictgebieden aan te kaarten. We willen kijken hoe we de strijdende partijen een oplossing kunnen bieden, zodat er geen conflict meer is. Wij denken dat dit op dit moment de beste methode is.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ten aanzien van handel: dat is een EU-competentie. Ten aanzien van Mercosur: we hebben gezien dat het heel lang duurt en dat Nederland misschien ook niet altijd krijgt wat het belangrijk vindt. Ook is het nog de vraag welke voordelen eraan kleven. Ik zou graag zien dat Nederland wat meer ruimte pakt om zelf, bilateraal, afspraken met landen te maken. Die ruimte is er. Dat kan niet via een handelsverdrag — dat is een EU-competentie — maar er zijn heel veel andere varianten waarin je afspraken kan maken. Denk aan MoU's, aan sectorale ketenaafspraken en aan douaneafspraken. Ik zou graag zien dat Nederland daar maximaal op gaat inzetten. Ik heb het over landen of continenten waarmee de EU het misschien nog niet doet of waar het misschien nog 25 jaar gaat duren. Ik denk aan een land als Suriname of andere landen waar we historische banden mee hebben. Mijn vraag is of de staatssecretaris bereid is om te maximaliseren binnen wat juridisch kan. Zo kunnen we daar ons economisch voordeel mee doen — en die landen overigens ook.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik denk dat Nederland dat al doet. Ik ben in een wat verder verleden staatssecretaris Douane geweest. Daar was een volle inzet om te kijken hoe douaneverdragen konden worden afgesloten. Er worden ook MoU's afgesproken met landen zoals Suriname en Brazilië. Daarbij wordt gekeken hoe we daar aan beide kanten baat bij kunnen hebben. Enerzijds is dat soms gericht op de aanpak van ondermijnende criminaliteit en de smokkel van drugs. Maar we kijken ook zeker hoe we het met MoU's en bijvoorbeeld met douane- of belastingverdragen niet alleen voor ons bedrijfsleven makkelijker en beter kunnen maken, maar ook voor de ontwikkeling van de landen aan de andere kant van de ondertekening.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank u wel. Dat is fijn om te horen en ik weet dat er hier en daar afspraken gemaakt worden. Ik denk dat het juist in dit economisch tijdgewricht goed is om verder te verkennen hoe dit meer zou kunnen gebeuren. Ik weet bijvoorbeeld dat Nederland die afspraken niet al gemaakt heeft met elke economie van de tien grootste Afrikaanse

economieën die upcoming is of al aan de top zit, terwijl andere landen dat misschien wél al doen. Wij hebben een haven. Ook daarom zijn douaneafspraken met opkomende havens misschien interessant. Ik heb het al gehad over de Afrikastrategie; de vragen daarover zal u vast nog beantwoorden, maar het is fijn om dit te horen. Misschien kom ik nog met een voorstel om de interne ruimte te maximaliseren, juist op opkomende continenten. Daar kom ik straks misschien op terug.

De voorzitter:

Gaat u verder met het volgende blokje. Nee, eerst een vraag van de heer Bamenga.

De heer Bamenga (D66):

Ik wilde met mijn vraag eigenlijk wachten totdat de staatssecretaris ingaat op de vragen over Sudan, maar dit werd zojuist al een aantal keren opgebracht. Ik heb, volgens mij op LinkedIn, de berichten gezien over de reis van de staatssecretaris. Daarin werd inderdaad weinig gemeld over mensenrechten, maar ook over de rol van de landen waarmee de staatssecretaris in gesprek is gegaan. Ik wil eigenlijk weten of de staatssecretaris de situatie in Sudan heeft opgebracht, ja of nee.

Staatssecretaris De Vries:

Volgens mij heb ik in het debat over Sudan al aangegeven dat er gesproken is over Sudan en de VAE.

De heer Bamenga (D66):

Zou de staatssecretaris de Kamer iets meer kunnen vertellen over wat er precies besproken is over Sudan?

De voorzitter:

Ik ga wel een kleine kanttekening maken.

Staatssecretaris De Vries:

Nee, dat ga ik ook niet doen.

De voorzitter:

Even een moment. We gaan niet het debat over Sudan overdoen. Ik zou de vragen dus richten op waar we het nu over hebben. Dat kan in relatie tot Sudan en handel, maar ik ga niet toestaan dat we het hele debat overnieuw gaan doen.

Staatssecretaris De Vries:

Volgens mij weet de heer Bamenga ook dat we niets zeggen over de inhoud van dit soort diplomatieke gesprekken, want dan is het effect van dit soort gesprekken vaak weg. Dat bent u niet alleen van mij gewend; dit is volgens mij ook de lijn van minister Van Weel.

De voorzitter:

Afrondend, op dit punt.

De heer Bamenga (D66):

Ik hoor wat de staatssecretaris hierover zegt, maar hoe kunnen wij als Kamer volgens de staatssecretaris onze controlerende rol maar ook onze sturende rol vervullen als wij

niet weten wat er met de partijen waarvan wij dat belangrijk vinden, besproken wordt en hoe dat besproken wordt? Wij willen er immers alles aan doen dat de oorlog die plaatsvindt, in dit geval in Sudan, eindigt en dat er vrede komt, maar ook dat de partijen die daaraan bijdragen hun rol vervullen. Ik wil dus eigenlijk van de staatssecretaris weten hoe de Kamer haar sturende en controlerende rol kan pakken als de staatssecretaris hier helemaal niks over zegt.

Staatssecretaris **De Vries**:

Nou, door dit soort debatten met elkaar te hebben, ook het debat dat wij voor de kerst hebben gehad. Deels is het ook een kwestie van vertrouwen. Wij zeggen hier dat wij bepaalde dingen bespreken. Dan mag u er ook van uitgaan dat we dat doen. Dat is ook het verschil tussen wat soms in een kabinet gebeurt en wat in de Tweede Kamer gebeurt. U mag ons daarover bevragen, maar volgens mij is de lijn bij Buitenlandse Zaken ook altijd dat we niet in detail weergeven wat er in diplomatieke gesprekken en diplomatieke wisselingen besproken is.

De heer **Dassen** (Volt):

Ik had een vraag aan de minister gesteld ...

De **voorzitter**:

De staatssecretaris.

De heer **Dassen** (Volt):

De staatssecretaris; excuus.

De **voorzitter**:

Ja, promotie gaat hier razendsnel, maar het blijft nog steeds de staatssecretaris.

De heer **Dassen** (Volt):

Ja, het is inderdaad al een paar keer op en neer gegaan. Ik had de staatssecretaris een vraag gesteld over de manier waarop we in de toekomst met handel omgaan. Je ziet wereldwijd een trend dat er juist aan aspecten zoals goede arbeidsomstandigheden en duurzaamheid getornd wordt. Ik ben benieuwd hoe de staatssecretaris daarop reflecteert en hoe zij hiernaar kijkt richting de toekomst om te voorkomen dat we meegaan in die race to the bottom.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik denk niet dat we naar een race to the bottom moeten gaan, maar ik denk ook niet dat we ons achter de dijken terug moeten trekken. Ik ben nog steeds een groot voorstander van vrijhandel. Ik denk dat de regels die we daar met elkaar over afgesproken hebben, belangrijk zijn. We zien dat die onder druk staan. Ik denk dan ook dat de discussie die op dit moment in de Wereldhandelsorganisatie plaatsvindt over hervorming, heel belangrijk is. Ik denk dat de bijeenkomst in maart daarover heel belangrijk gaat worden. U heeft mijn inzet daarvoor al gekregen. Ik denk dat dat heel belangrijk is. We zien dat steeds meer landen eigenlijk lak hebben aan de regels. Uiteindelijk is dat wel waar bedrijven zekerheid aan kunnen ontlenen, want dan weten ze voor de toekomst: als ik ergens in investeer, dan is dat ook vertrouwd en gaat het niet opeens op een andere manier. Dat staat echter onder druk. Dat is een ding dat zeker is. Daarom zal de

Wereldhandelsorganisatie wat ons betreft ook moeten hervormen. Ik denk nog steeds dat die organisatie een belangrijke pilaar is, maar we zien wel dat die onder druk staat.

De heer **Dassen** (Volt):

Op het gebied van vrijhandel ben ik het met de staatssecretaris eens. Ik ben het er ook mee eens dat de Wereldhandelsorganisatie moet hervormen, wil die een bepaalde toekomst hebben in een wereld waarin dit soort instituties steeds meer onder vuur komen te liggen, ook van de grote sponsors die de organisatie eerder had, zoals de Verenigde Staten. Ik heb de brief van de staatssecretaris daarover nog niet gelezen, dus ik zal die tot mij nemen. Wat is daarin volgens de staatssecretaris het hoofdpunt? Ze hoeft niet de hele brief te bespreken, want die zal ik zelf waarderen. Ik ben echter wel benieuwd wat volgens de staatssecretaris de manier is om ervoor te zorgen dat het soort multilaterale instellingen als de Wereldhandelsorganisatie nog wel levensvatbaar blijft in deze tijdsgeest.

Staatssecretaris **De Vries**:

Vaak hoeft er in heel veel internationale, multilaterale organisaties maar één partij tegen te zijn en dan gaat het al niet meer gebeuren, zeg maar. Ik denk dus dat het belangrijk is om te kijken of we eventueel met groepen landen die daarvoor openstaan, wel goed afspraken kunnen borgen en vasthouden. We zien dat alle landen vertegenwoordigd zijn in de Wereldhandelsorganisatie. Niet al die landen hechten evenveel waarde aan de regels die er binnen de Wereldhandelsorganisatie zijn afgesproken. Ik denk dus dat we moeten bekijken wat we eventueel met groepen van koplopers van landen kunnen doen. Kunnen die toch nadere afspraken met elkaar maken over hoe dit met elkaar gedaan kan worden in de wereldhandel? Op die manier kunnen onze bedrijven maar ook de bedrijven in het Globale Zuiden daar een goede rol in spelen. Ik denk dat dat eigenlijk het belangrijkste is.

De **voorzitter**:

Kort en afrondend op dit punt.

De heer **Dassen** (Volt):

Is de staatssecretaris dan van mening dat Europa en Nederland dan ook een voortrekkersrol moeten blijven spelen, juist als het gaat om de duurzaamheidsvoorwaarden en de arbeidsomstandigheden om ervoor te zorgen dat we op dat vlak geen stappen achteruit zetten? De staatssecretaris zei namelijk net ook tussen neus en lippen door in het eerste antwoord dat we onszelf ook niet moeten terugtrekken achter de dijken. Ik denk dat dit juist een kans is.

Staatssecretaris **De Vries**:

Het is een kans, maar het is wel een fragiel evenwicht; laat ik het zo maar zeggen. In bepaalde landen wordt namelijk best wel met een andere bril naar sommige dossiers gekeken. Ik denk dat de handelsverdragen juist een middel zijn om de zaken die wij belangrijk vinden, wel mee te nemen in de handelsverdragen. Ook dat staat echter onder druk, bijvoorbeeld als het gaat om CSDDD, want daar wordt echt wel op een andere manier tegen aangekeken. Ik kan u zeggen dat Amerika daar ook heel wat van vindt evenals een heleboel andere landen, omdat dat ook externe werking heeft en men dat ook wel lastig vindt. Je hoort dat ontwikkelingslanden ook wel mogelijkheden willen hebben. Zij zeggen bijvoorbeeld: jullie beperken ons nu. Ik denk dat je daar een goede

weg in moet vinden met elkaar. Dat zal niet met alle landen op dezelfde manier zijn. Ik denk dat je echt wel variatie daarin kunt hebben. Volgens mij hebben we wel een aantal kaders die wij gewoon altijd belangrijk vinden en die ook meegenomen worden in de mandaten die voor de handelsverdragen gelden.

De voorzitter:

Gaat u verder met het volgende blokje.

Staatssecretaris De Vries:

Dat blokje gaat over de bni-koppeling en de bezuinigingen. Omdat de Kamer daar zelf over begon, zal ik ook iets zeggen over de gevolgen van het eventueel niet aannemen van deze begroting.

Allereest kom ik op de bni-koppeling. Daar is door meerdere partijen over gesproken, zoals door Volt, SP, de Partij voor de Dieren, GroenLinks-PvdA, ChristenUnie, SGP en dan heb ik er vast nog wel eentje vergeten. Het kabinet heeft de ... De terminologieën lopen soms een beetje door elkaar. We hebben eigenlijk twee discussies. Eén. Moet het gekoppeld worden aan 0,7% van het bni? Twee. Koppel je het aan de ontwikkeling van de economie? Koppel je de groei van het bestaande budget dus aan de groei van het bni? Over die laatste koppeling ging ook een van de moties in de Eerste Kamer. Die koppeling heeft het kabinet hersteld, maar wel met het lagere percentage van het bedrag dat er staat voor ontwikkelingshulp. Er is niet opgeplust naar 0,7%. Er zijn keuzes gemaakt door dit kabinet. Partijen verschillen van mening over hoe dat zou moeten. Er waren ook wensen om bijvoorbeeld te investeren in defensie. Dan worden er andere keuzes gemaakt. Dit is de keuze die dit kabinet gemaakt heeft. Het is wat ons betreft aan een nieuw kabinet om te kijken of het deze wil herstellen.

Ik weet dat de Kamer hecht aan de uitvoering van moties, maar dat betekent dat niet-aangenomen moties ook belangrijk zijn. Op 18 september is de motie-Van Hijum/Bikker die verzoekt om het naar 0,7% te brengen, verworpen. Daar kan deze Kamer anders over denken, maar dan zou ik wel willen voorstellen dat er een deugdelijke dekking komt. Wij stellen dat als kabinet niet voor, omdat de partijen die het kabinet schragen vinden dat deze lijn van het oorspronkelijke kabinet — laat ik het zo maar zeggen — doorgezet moet worden.

Een aantal partijen heeft gezegd dat zij het ervan laten afhangen of zij deze begroting wel of niet zullen steunen. Als een begroting wordt verworpen, dient er zo snel mogelijk een nieuwe te worden ingediend. Dat kost tijd. Het is niet zo dat er een week later dan een nieuwe begroting ligt. Dit geldt zeker als er meer geld in een begroting moet worden opgenomen, want dan moet er ergens anders minder geld aan worden uitgegeven. Zo werkt het systeem. In de tussentijd kan het nieuwe beleid niet worden uitgevoerd. Dan kunt u zeggen dat er in deze begroting van een demissionair kabinet niet zo veel nieuw beleid staat, maar er staan toch een aantal nieuwe dingen in. Dan gaat het bijvoorbeeld om de country-based pooled funds uit de middelen voor humanitaire hulp, die ik ook heb genoemd in de recentelijke brief, maar ook om het nieuwe kader voor het maatschappelijk middenveld, Focus. Zolang een nieuwe begroting nog niet is aangenomen, kunnen er geen middelen aan worden besteed en kan er geen vervolg aan worden gegeven. Dat over het bni.

Ik kan hierbij direct de amendementen meenemen die zijn ingediend. Ik heb net nog een nieuw amendement van mevrouw Kröger gekregen, ter vervanging van het amendement van mevrouw Hirsch. Daarin wordt gesteld dat er dekking moet komen uit het belastingplan, nog afgezien van het feit dat dit kabinet niet voorstelt naar 0,7% te gaan. De dekking komt uit het Belastingplan 2027 en daarmee is de dekking echt ondeugdelijk. Zo werkt het niet. Je kunt niet nu geld uitgeven en daarvoor een belastingplan gebruiken als dekking, terwijl je nog geen idee hebt wat daarin komt te staan.

Dan is er nog een tweede amendement, van de heer Ceder, zeg ik uit mijn hoofd.

De voorzitter:

Mag ik voor de duidelijkheid heel even terugkomen op de appreciatie van dit eerste amendement? U heeft daar namelijk veel over gezegd.

Staatssecretaris De Vries:

Het was het amendement op stuk nr. 3, maar ik weet eerlijk gezegd niet welk nummer het nu heeft.

De voorzitter:

Het is nu het amendement op stuk nr. 30. Wat is uw appreciatie?

Staatssecretaris De Vries:

Ontraden.

De voorzitter:

Dat betekent dat het amendement op stuk nr. 30 van mevrouw Kröger van GroenLinks-Partij van de Arbeid wordt ontraden.

Staatssecretaris De Vries:

Dan het amendement van de heer Ceder op stuk nr. 28. Dat gaat ook over het herstellen van de 0,7%. Als dekking stelt dit amendement voor om het eigen risico minder te verlagen. De formerende partijen zijn bezig. Ik vind echt dat als het gaat om het eigen risico, de formerende partijen aan zet zijn. Dit amendement moet ik dus ook ontraden.

De voorzitter:

Heeft u daarmee alle amendementen op dit onderwerp van een appreciatie voorzien?

Staatssecretaris De Vries:

De amendementen over het bni volgens mij wel.

De voorzitter:

Dan zijn we ook bij de afronding van dit blokje gekomen. Dat betekent dat de Kamerleden vragen kunnen stellen.

Staatssecretaris De Vries:

Ik heb er nog een paar over bezuinigingen, maar daar kunnen we ook een apart blokje van maken.

De **voorzitter**:

De heer Ceder heeft het hardst gerend naar de interruptiemicrofoon. Gaat uw gang.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik ben blij dat de staatssecretaris erkent dat de dekking deugdelijk is.

Staatssecretaris **De Vries**:

Nou, daar kun je ook nog over verschillen van mening.

De **voorzitter**:

Zullen we dat nu niet doen? Ik vermoed namelijk dat er een hele korte en bondige vraag gaat komen van de heer Ceder.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Uiteraard, voorzitter. U kent mij. De vraag is inhoudelijk en gaat over die bni-koppeling. Het kabinet spreekt met één mond. Ik weet dat de voormalige staatssecretaris, in ieder geval degene die tijdelijk de rol vervulde, wel degelijk aangaf dat het belangrijk was om in ieder geval een deel dan wel het totaal van die koppeling te herstellen. Ik vraag mij af of het kabinet is bijgedraaid, want daar heeft de staatssecretaris het in haar toelichting niet over gehad. Dit vraag ik ook in het licht van een aangenomen Eerste Kamermotie. Ik ben dus benieuwd wat het standpunt van het kabinet is ten aanzien van die bni-koppeling, ook in het licht van de uitspraken van uw voorganger.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik ken die uitspraken niet helemaal. Ik weet niet welke voorganger dat was. Er zijn er nogal wat geweest, helaas. Wat ik gezegd heb, is dat er een koppeling hersteld is met de toename van de groei. Het is in 2026 0,55% van het totale bni. Er is op basis van het rapport van de AIV afgesproken dat elk jaar bij de voorjaarsnota wordt gekeken hoe de ontwikkelingen zijn. Dan vindt er een bijstelling plaats op basis van economische groei of — ik hoop het niet — economische krimp, waarbij dan het budget naar beneden gaat. Het kabinet heeft tot nu toe altijd gezegd dat het kabinet niet terug wil naar de 0,7%. Volgens mij is dat ook nooit anders geweest, maar blijkbaar heeft de heer Ceder daar andere informatie over. Ik snap dat iedereen daar anders over kan denken, maar de bezuinigingen zijn natuurlijk ook wel gebruikt om andere uitgaven, bijvoorbeeld op het gebied van defensie, te dekken. Politiek kan je daar een andere afweging in maken, maar ik vind het eigenlijk ook wel een moeilijke vraag aan een dubbeldemissionair kabinet, zoals iedereen het noemt. Ik vind het eigenlijk echt wel aan de onderhandelende partijen om te kijken wat het dan uiteindelijk zou moeten worden.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Die 0,7% is één ding. Daar ben ik overigens voor. Maar het loslaten van de bni-koppeling is op langere termijn de grootste bezuiniging op OS ooit; dat weet de staatssecretaris ook. Die twee dingen worden dus vaak bij elkaar gegooid, maar het zijn wel twee verschillende dingen. Over die 0,7% heb ik het nu niet. Daar vind ik wel wat van. Ik heb het nu over die bni-koppeling. Het staat namelijk te gebeuren dat we voor een begroting gaan stemmen, in ieder geval als ik gister de bijdrage van de formerende partijen gehoord heb, waarmee, door het loslaten van die koppeling, op termijn die grootste bezuiniging wordt ingeboekt. Ik kan mij wel heugen — misschien kunnen mijn collega's mij bijvallen — dat het de heer Veldkamp was ... Dat was na een hele

discussie over de vraag hoe het komt dat die bni-koppeling überhaupt was losgelaten, want dat was volgens een van de formerende partijen niet de bedoeling; volgens mij werden de woorden "bedrijfsongeluk" of "-ongeval" gebruikt.

De **voorzitter**:

En uw vraag, meneer Ceder?

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Het was in ieder geval de ambitie om die koppeling weer te herstellen. Dan heb je het niet over die 0,7%. Daarover kun je inderdaad politiek van mening verschillen. Mijn vraag is wat er in de tussentijd veranderd is.

Staatssecretaris **De Vries**:

Volgens mij heb ik net aangegeven dat wij wel gaan koppelen. Dat doen we niet in deze begroting; dat gebeurt bij de voorjaarsnota. Er is een advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken geweest. Er wordt voorgesteld om het ODA-budget één keer per jaar op basis van macro-economische ontwikkelingen bij te stellen. Daarvan is door het kabinet gezegd: dat doen we bij de voorjaarsnota. Bij de voorjaarsnota die eraan komt zal dus bekeken worden of er economische groei geweest is en of het bni gestegen is. Dan zal er ook extra geld bijgeplust worden voor het ODA-budget.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

De staatssecretaris probeert nu echt een rookgordijn op te trekken. Dat heeft het kabinet gedaan door te suggereren dat het koppelen aan economische groei of krimp de bni-koppeling is zoals die gevraagd is door de Eerste Kamer en zoals die gevraagd is door de Tweede Kamer. Dat is het niet. Mijn vraag aan de staatssecretaris is dus: erkent zij dat het de wens van de Eerste en de Tweede Kamer was om het te koppelen aan het bni, en dat dat iets anders is dan het koppelen aan groei of krimp van de economie?

Staatssecretaris **De Vries**:

Volgens mij is bni economische groei, maar goed. Laten we die discussie niet verder voeren. Er zijn een aantal moties aangenomen. In de Eerste Kamer is dat de motie-Huizinga-Heringa die vraagt om de koppeling van het ODA-budget aan het bni te handhaven. Ik heb gezegd: die wordt uitgevoerd. Jawel, zeg ik tegen mevrouw Kröger, die wordt wel uitgevoerd. Op 1 juli in de Eerste Kamer vroeg de heer Holterhues de OESO-norm van 0,7% van het bni als richtlijn te herstellen. En mevrouw Hirsch vroeg dat in de Tweede Kamer op 3 juli 2025: ook 0,7%. Die moties zijn aangenomen. Het kabinet heeft die niet uitgevoerd en daar is ook over gecommuniceerd. Er is echter ook een Tweede Kamermotie van 18 september verworpen. Die ging erover om het ODA-budget te koppelen aan 0,7% van het bni. Er zijn dus verschillende signalen. Dit is de lijn die het kabinet heeft gekozen. Als er andere keuzes gemaakt worden, dan zal er ook dekking gevonden moeten worden. De amendementen die er nu liggen, hebben geen deugdelijke dekking. Ik vind het ook echt aan een nieuw kabinet om hier een keuze in te maken, want het is best een fundamentele keuze.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Wij kunnen hier de discussie gaan hebben over de vraag of de moties uit de Eerste Kamer worden uitgevoerd. Dat is mijns inziens niet zo. Het gaat erom dat je de 0,7% als basislijn herstelt, waarna het kabinet er inderdaad voor gekozen heeft om daar een

bezuiniging op te doen. Maar die 0,7% als basislijn is niet hersteld en de bni-koppeling is niet hersteld. Mijn vraag aan de staatssecretaris is als volgt. Zij staat hier nu eigenlijk een paar amendementen af te serveren, maar realiseert zij zich dat zij met 26 zetels steun in de Kamer op dit moment op geen enkele manier een begroting heeft gepresenteerd waar een Kamermeerderheid voor is? Wat doet ze met dat feit?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik vind de toon bij dit onderwerp altijd een beetje onaangenaam. Ik noem een aantal feiten. Ik noem ook een motie die als laatste verworpen is. Blijkbaar doen verworpen moties er totaal niet toe in deze Tweede Kamer. Die motie om het te koppelen aan 0,7% van het bni is gewoon verworpen. Dan kunt u wel zeggen dat er eerder wel moties zijn aangenomen. Ja, dat kan, maar uiteindelijk is het dan aan het kabinet om te kijken wat het daarmee doet. Er is geen deugdelijke dekking voor de amendementen. Het is niet zo dat ik die makkelijk afserveer. Dat vind ik het echt tekortdoen. Ik probeer er echt serieus naar te kijken. U weet ook dat er een demissionair kabinet is. Als er voorstellen zijn, dan moet er wel een deugdelijke dekking zijn. Dan moet er echt een deugdelijke dekking zijn. Die is er nu niet.

De **voorzitter**:

Kort en afrondend, mevrouw Kröger.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Ik hoor geen begin van een antwoord van een staatssecretaris die, zo zeg ik nogmaals, in een dubbeldemissionair kabinet zit dat op 26 zetels stoelt, en die een begroting aan deze Kamer presenteert waarvan zij weet dat er op geen enkele manier een Kamermeerderheid voor is. Dat is een probleem voor deze staatssecretaris. Nogmaals, de wens van de Kamer is om de koppeling wél te herstellen, om de basislijn te herstellen. Mijn vraag is dus: hoe denkt de staatssecretaris steun te verwerven voor deze begroting? Op deze manier komt die er namelijk niet.

Staatssecretaris **De Vries**:

Uiteindelijk moet dat blijken. Ik heb ook mensen gehoord die zeggen: ik wil de begroting wel steunen, maar dan moeten er niet allerlei andere dingen in gewijzigd worden. Uiteindelijk is dat wel wat we dan gaan zien. Ik kan het ook niet anders maken dan het is. Ik heb op dit moment ook niet de budgetten om dat op te plussen. Er worden geen voorstellen gedaan met een deugdelijke dekking. Dan is het ook wel van twee één. Het is geen free lunch. Het is echt geen free lunch op dit moment. Ook als ik naar de toekomst kijk en zie wat voor financiële uitdagingen er op een nieuw kabinet afkomen, bijvoorbeeld wat betreft de investeringen in defensie, vind ik dat een nieuw kabinet uiteindelijk moet wegen waar we het geld wel en waar we het geld niet uitgeven.

De heer **Van der Burg** (VVD):

Ik wil graag mevrouw Kröger én de staatssecretaris helpen, vandaar mijn vraag. Er is inderdaad nog geen meerderheid in deze coalitie. Ook de toekomstige coalitie heeft geen meerderheid. Nu staan de twee grootste oppositiepartijen, GroenLinks-PvdA en de PVV, diametraal tegenover elkaar in dit debat. Als de een voor zou stemmen, dan zou de ander dus tegen moeten stemmen, of omgekeerd. Nu zeggen ze ook het tegenovergestelde. De PVV zegt: als deze begroting wordt aangenomen, dan gaat er meer geld naar ontwikkelingssamenwerking. De PVV sprak over 500 miljoen. Dat wil de

PVV niet. GroenLinks-PvdA zegt: als deze begroting wordt aangenomen, gaat er minder geld naar ontwikkelingssamenwerking. Dat wil GroenLinks-PvdA niet. Wie van de twee partijen heeft nu gelijk? De ander zou vervolgens dus voor moeten stemmen, omdat óf de PVV niet wil wat GroenLinks-PvdA graag wil óf omgekeerd. Dan heeft u er dus respectievelijk 26 of 20 stemmen bij.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik kom zo nog op de vraag van de heer Markuszower. Er zijn inderdaad verschillende werkelijkheden en werelden ten aanzien van wat er gebeurt in deze begroting. Ik kom daar zo nog wat uitgebreider op terug. Ik kan het misschien ook wel meteen erbij pakken. Ik heb wel aangegeven wat de gevolgen zijn van het niet-aannemen van deze begroting en dat nieuw beleid dan niet uitgevoerd kan worden. Ik denk dat een aantal partijen die ik daarover gehoord heb, toch ook zeer hechten aan die onderdelen van deze begroting. Maar uiteindelijk is de keuze aan de Kamer.

Dan de vraag waarom het kabinet een half miljard meer uitgeeft dan vorig jaar. Er is door het kabinet natuurlijk bezuinigd. Daar weet de heer Markuszower alles van. We vonden het bijvoorbeeld belangrijk dat er ook geld werd geïnvesteerd in defensie. Je kunt van mening verschillen over waar de prioriteiten moeten liggen. De heer Markuszower stelt herhaaldelijk dat het kabinet een half miljard meer uitgeeft dan vorig jaar. Dat klopt ook niet helemaal, want het ODA-budget is ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van vorig jaar: 6,7 miljard. Tegelijkertijd is het ODA-budget afgelopen voorjaar bijgesteld op basis van economische groei en we geven ook extra steun aan Oekraïne. We weten ook hoe de partij van de heer Markuszower daarin staat. Het is een beetje hoe je naar de wereld kijkt. Er zit natuurlijk ook nog een verschil tussen de BHO-begroting en het ODA-budget.

De heer **Van der Burg** (VVD):

Mijn nummer twee in blokje één, voorzitter. Mijn vraag is of de heer Markuszower in die zin gelijk heeft dat op het moment dat voor deze begroting wordt gestemd, er netto meer geld kan worden uitgegeven aan ontwikkelingssamenwerking. Dat zou dus een argument moeten zijn voor onder andere de ChristenUnie en GroenLinks-PvdA om voor te stemmen, want als dankzij hen deze begroting het niet haalt, gaat er daardoor minder geld aan ontwikkelingssamenwerking uitgegeven worden. Klopt die redenering?

Staatssecretaris **De Vries**:

Het is een beetje een Babylonische spraakverwarring als het gaat om de BHO-begroting en het ODA-budget, want niet al het ODA-budget staat op de begroting van BHO. Of de redenering dus helemaal klopt ... Ik kan aangeven wat we nu uitgeven in de BHO-begroting en ook wat we uitgeven aan het ODA-budget. Ik heb ook gezegd dat het ODA-budget afgelopen voorjaar is bijgesteld op basis van de economische groei en de extra steun aan Oekraïne. Uiteindelijk is het aan alle partijen, maar ik denk dat het belangrijk is om te weten wat het betekent als de begroting op dit moment niet aangenomen wordt. Ik denk dat dan een aantal zaken die ik belangrijk vind — maar volgens mij heeft ook een deel van deze Kamer aangegeven die belangrijk te vinden — voorlopig geen doorgang kunnen vinden. Een nieuwe begroting is niet zomaar opgesteld, zeker niet als er dan ook nog budget met dekking bij gevonden moet worden.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van der Burg** (VVD):

Ik ben het natuurlijk helemaal eens met de staatssecretaris. Ik ga dus ook voor die begroting stemmen. Alleen, ik probeer samen met de staatssecretaris daarvoor een meerderheid te krijgen. Of de heer Markuszower slaapt slecht als mevrouw Kröger haar zin krijgt, of mevrouw Kröger slaapt slecht als meneer Markuszower zijn zin krijgt. Vandaar dat ik zoekende ben, want een van de twee zou toch voor moeten stemmen? Het kan toch niet zo zijn dat GroenLinks-PvdA de PVV aan een meerderheid helpt, noch dat de PVV GroenLinks-PvdA aan een meerderheid helpt? Vandaar dat ik aan het zoeken ben naar wie van de twee de ander aan een meerderheid helpt.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dat moeten ze uiteindelijk zelf maar uitmaken. Ik hoop altijd op een constructieve houding van de partijen die hier aanwezig zijn. Ik hoop dat ze rekening houden met het feit dat er een demissionair kabinet is en dat partijen druk bezig zijn met onderhandelen. Iedereen hoopt volgens mij dat die partijen er snel uit komen en dat er snel een nieuw kabinet zit. Ik denk dat dat uiteindelijk bepaalt of er meerderheden zijn voor deze begroting. Ik heb ook aangegeven wat het betekent als die niet aangenomen wordt. Ik hoop dat partijen hun verantwoordelijkheid nemen, zodat de nieuwe beleidszaken door kunnen gaan. Maar goed, uiteindelijk is het een afweging die partijen zelf moeten maken; daar ga ik niet over.

De **voorzitter**:

Het heeft mijn voorkeur om het niet over de nachtrust van eenieder te hebben. Dat gezegd hebbende: gaat uw gang, meneer Markuszower.

De heer **Markuszower** (PVV):

Het zit tussen een interruptie en een persoonlijk feit in. Het ging erover of ik wel of niet goed slaap als deze begroting wordt aangenomen. Er wordt wel degelijk 425 miljoen euro meer uitgegeven, verdeeld over ODA en BHO, ten opzichte van de stand van 2025. De staatssecretaris houdt ook nog rekening met inkomsten van 48 miljoen. Dat telt op tot ongeveer 500 miljoen. Maar het gaat niet om mijn slaaprust, maar om die van de gewone Nederlander. Als we 500 miljoen euro meer uitgeven dan vorig jaar ... Vorig jaar vonden we het eigenlijk ook al te veel. We vinden dat er 6,7 miljard te veel wordt uitgegeven aan het buitenland.

De **voorzitter**:

Wat is uw vraag?

De heer **Markuszower** (PVV):

Het was dus meer een persoonlijk feit richting de heer Van der Burg. Het gaat niet om onze nachtrust, maar om die van de gewone Nederlander, die pijn heeft bij het afrekenen van de boodschappen en niet goed rondkomt. Ik begrijp gewoon niet — daar kan de minister wel een antwoord op geven — waarom we zo veel geld moeten uitgeven aan het buitenland, terwijl onze eigen mensen in Nederland pijn hebben wanneer ze in de supermarkt hun boodschappen afrekenen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik snap dat ook de PVV wat wil doen voor de mensen die moeilijk rond kunnen komen. Het kabinet heeft daar ook een aantal maatregelen voor genomen. De PVV heeft ook wel een beetje boter op het hoofd, moet ik heel eerlijk zeggen. Volgens mij zat de PVV bij de Voorjaarsnota nog aan de onderhandelingstafel. Daar is deze begroting natuurlijk een product van. Ik vind het jammer dat de heer Markuszower gemist heeft wat ik ook belangrijk vond als het gaat om het tegengaan van migratie, bijvoorbeeld waar we juist met ontwikkelingshulp op inzetten, om te kijken hoe we de migratiestromen kunnen beperken, illegale migratie kunnen tegengaan en opvang in de regio kunnen regelen. Daar dragen deze middelen natuurlijk ook wel aan bij.

De heer **Markuszower** (PVV):

Ik zal niet veel meer interrumpen. Ik heb nagelezen wat de staatssecretaris erover heeft gezegd. Ik ben op zich blij dat de staatssecretaris erkent, anders dan de VVD-woordvoerder, en volgens mij ook nog een andere woordvoerder, gisteren in het debat deden, dat ...

De **voorzitter**:

Zullen we het debat voeren met de staatssecretaris en niet over de rug van collega's?

De heer **Markuszower** (PVV):

Ik wil de staatssecretaris complimenteren omdat zij eindelijk de woordvoerder van de VVD terugfluit, die in het debat zei: als we ontwikkelingshulp geven, dan gaat de migratie naar beneden.

De **voorzitter**:

En uw vraag aan de staatssecretaris?

De heer **Markuszower** (PVV):

Ik wil graag van de staatssecretaris horen of ik dat inderdaad goed heb begrepen, maar volgens mij heb ik dat goed begrepen. Ik wil dus eigenlijk de staatssecretaris complimenteren dat zij de woordvoerder van de VVD terugfluit en zegt: wat de heer Van der Burg gisteren zei, dat ontwikkelingshulp leidt tot minder migratie, is onzin. Het is precies andersom.

De **voorzitter**:

De staatssecretaris.

De heer **Markuszower** (PVV):

Ik wil de staatssecretaris ermee complimenteren dat ze eindelijk die VVD-woordvoerder, die jaar in jaar uit dat soort onzin verkondigt ...

De **voorzitter**:

Meneer Markuszower ...

De heer **Markuszower** (PVV):

... dat dat nu eindelijk eens van de baan is.

Staatssecretaris **De Vries**:

Misschien dat de heer Markuszower mijn tekst nog eventjes moet teruglezen. Ik denk dat het belangrijk is dat wij op die migratiepartnerschappen inzetten, ook vanuit de begroting van BHO. Dat is overigens ook een lijn die de minister van de heer Markuszower destijds heeft ingezet. Ik denk dat het belangrijk is dat we zorgen voor opvang in de regio en dat we bijvoorbeeld, zoals toen ik in Ethiopië was, kijken hoe we ervoor kunnen zorgen dat mensen niet gaan migreren. Daarvoor heb je ook economische ontwikkeling nodig. Dat zit ook in het beleid van OS. Ik denk dus dat ik het misschien meer eens ben met meneer Van der Burg dan meneer Markuszower zegt. Overigens was zijn eigen minister er een fervent voorstander van — dat riep ze volgens mij ook aan alle kanten — dat migratie werd tegengegaan door de middelen uit haar begroting destijds.

De **voorzitter**:

Ik zou willen voorstellen dat we elkaar buiten de orde van dit debat complimenten gaan geven of naar elkaar gaan verwijzen, want dit wordt ook heel ingewikkeld om voor te zitten. Als u inhoudelijk nog één ding wilt zeggen, mag dat, maar daarna geef ik mevrouw Teunissen het woord, want die staat al heel lang heel keurig te wachten.

De heer **Markuszower** (PVV):

Zeker, maar ik was eerder met dit interruptietje.

De **voorzitter**:

Heel kort.

De heer **Markuszower** (PVV):

Ik had er drie van u gekregen in dit blokje. Ik beloof dat ik niet over de negen ga. Ik houd me aan mijn afspraken; dat beloof ik u. Maar dit is wel een essentieel punt. De staatssecretaris is handig met woorden, en zij zegt het nét ietsje anders dan de heer Van der Burg gisteren deed. De staatssecretaris zegt dat er uit haar middelen beleid kan worden gemaakt dat eventueel migratie terugdringt, bijvoorbeeld met migratiedeals of weet ik veel wat. Daarin verschillen we misschien wel, of niet, van mening, maar daar had de heer Van der Burg het niet over. De heer Van der Burg — dit is een essentieel onderwerp, want op basis van zo'n gedachte kun je beleid maken — zei gisteren in het debat gewoon, vrij vertaald: als we ontwikkelingshulp geven, worden die pushfactoren voor de migranten uit Afrika minder, want als het daar goed gaat, hebben ze weinig reden om hiernaartoe te komen. Ik ...

De **voorzitter**:

En uw vraag aan de staatssecretaris?

De heer **Markuszower** (PVV):

Ik heb een heel ander punt. Ik zeg: nee, hoe meer geld we daar geven, hoe meer middelen ze hebben om naar Europa toe te komen. Dat wijzen ook heel veel onderzoeken uit. Ik wil gewoon van de staatssecretaris weten — dat is essentieel voor de Kamer om te weten — op basis waarvan we beleid maken. Hoe staat de staatssecretaris in die discussie?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik denk dat de ontwikkeling van landen eraan kan bijdragen dat mensen meer perspectief in hun eigen land hebben en daardoor minder de neiging zullen hebben om naar andere landen te gaan. Daar is ook de combinatie van handel, economische ontwikkeling en ontwikkelingshulp op gericht. Ik denk dat dat belangrijk is. Ik denk dat we daarin niet zo heel veel van mening verschillen. De heer Van der Burg moet maar voor zichzelf spreken om zijn woorden uit te leggen.

De **voorzitter**:

Dat lijkt mij heel verstandig. Mevrouw Teunissen, ik dank u voor uw geduld. Gaat uw gang.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Uiteraard graag gedaan. Ik snap dat de heer Van der Burg namens de VVD naar voren loopt om draagvlak voor de begroting te vergroten, of een poging te doen, althans. Maar dat is natuurlijk niet het punt, dus ik wil even heel scherp terug naar die bni-koppeling. Er ligt een aangenomen motie in de Eerste Kamer. Dat is niet voor niks, want die bni-koppeling bestond sinds 1975 en die is voor het eerst losgelaten in 2025. Dat zou een aanvullende bezuiniging op ontwikkelingssamenwerking betekenen van 2,6 miljard in 2029. Het is een hele duidelijke oproep geweest. Ook in deze Tweede Kamer ligt een heel duidelijke oproep. Nu hoor ik de staatssecretaris zeggen: die amendementen, ja, helaas. Mijn vraag is dus: op welke manier komt de staatssecretaris deze Kamer maar ook de Eerste Kamer tegemoet in deze begroting?

Staatssecretaris **De Vries**:

Volgens mij is het een herhaling van zetten, maar ik wil het best nog een keertje uitleggen. Ik heb aangegeven wat de motie-Huizinga-Heringa, die is aangenomen in de Eerste Kamer, gevraagd heeft. Die heeft gevraagd om een koppeling aan het bni, niet aan 0,7%. Die motie is uitgevoerd. Er zijn daarna twee moties in de Eerste en de Tweede Kamer aangenomen die vragen om het naar 0,7% te brengen, maar er is ook op 18 september 2025 een motie verworpen in de Tweede Kamer waarin gevraagd wordt om naar 0,7% te gaan. Ja, je kunt heel selectief shoppen in allerlei moties. Ik snap ook wel dat je het gebruikt zoals het je uitkomt. Ik snap ook de wens van de Partij voor de Dieren. Die is niet onbekend, maar dit is wel het voorstel. Ik loop er echt niet voor weg dat er bezuinigd is op ontwikkelingshulp. Dat is gebeurd. Dat is een keuze geweest van dit kabinet, in de oude samenstelling maar ook in de nieuwe samenstelling. En dat is uiteindelijk geland in deze begroting.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Ik begrijp nu dat de staatssecretaris zegt: ik heb niets gedaan om de Eerste Kamer tegemoet te komen. Ik verwijs namelijk naar een motie van het lid Holterhues, aangenomen in de Eerste Kamer bij de Voorjaarsnota, die letterlijk zegt: verzoekt de regering de gebruikelijke systematiek — dus die van 1975 — met de OESO-norm van 0,7% van het bni als richtlijn structureel te herstellen. Het gaat dus wel degelijk om de koppeling van het bni met 0,7% als basis. Kan de staatssecretaris erkennen in dit debat: ik ben niet tegemoetgekomen aan die wens van de Eerste Kamer, ook niet die van de Tweede Kamer, eerdere oproepen en ook niet de belofte van het kabinet om die koppeling te herstellen; daar ben ik niet aan tegemoetgekomen? Dan is dat helder zodat wij vervolgens een oordeel kunnen vellen over de begroting. Kan zij dat erkennen?

Staatssecretaris **De Vries**:

Volgens mij ben ik zonet die vier moties afgelopen. Je kunt zeggen dat de koppeling aan het bni dan ook automatisch 0,7% is, maar dat staat niet in die eerste motie van de Eerste Kamer. Die hebben we in onze beleving wel uitgevoerd. Ik heb inderdaad aangegeven dat wij die andere twee niet uitgevoerd hebben, maar ik wil dan ook wel wijzen op de verworpen motie van 18 september 2025. Die vraagt ook om te koppelen aan 0,7% van het bni, maar is verworpen door de Tweede Kamer. Uiteindelijk moet daar chocola van gemaakt worden. Dit is wat het kabinet heeft gedaan. Het heeft gezegd: "We gaan een keer per jaar bij de Voorjaarsnota kijken hoe het macro-economisch is gelopen. Dan gaan we het ODA-budget bijstellen. Als er groei is, wordt het naar boven bijgesteld. Als er krimp is, wordt het naar beneden bijgesteld. Dat was ook zo in de oude systematiek. Maar we gaan niet naar die 0,7 toe."

De **voorzitter**:

Gaat u verder met het volgende blokje.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan gaan we naar het blokje Afrika. Een aantal partijen heeft nadrukkelijk hun steun uitgesproken voor alle hulpverleners — artsen, verpleegkundigen maar ook andere humanitaire hulpverleners — die er steeds meer mee te maken krijgen dat ze niet veilig zijn, dat ze beschoten worden. Dat is denk ik een zorg van ons allemaal. Een aantal partijen heeft daar heel nadrukkelijk aandacht voor gevraagd. Ook dit kabinet vindt het belangrijk dat humanitaire hulpverleners ongestoord hun werk kunnen verrichten. Nederland draagt dan ook bij aan het werk van de International NGO Safety Organisation, die veiligheidstrainingen voor hulpverleners verzorgt. Ik hoopte eigenlijk dat ze niet nodig zouden moeten zijn, maar helaas is dat wel het geval. We hebben ons de afgelopen jaren ook aangesloten bij de verklaring ter bescherming van humanitair personeel en zijn toegetreten tot een group of friends op dit thema die aan deze verklaring opvolging willen geven. Ook draagt Nederland bij aan het global initiative dat het internationale Rode Kruis heeft gelanceerd ter bevordering van het humanitair oorlogsrecht.

Een beetje in het verlengde daarvan vroeg de heer Bamenga specifiek naar Sudan. Ik denk dat het geldt voor alle conflictgebieden en alle gebieden waar humanitaire hulp wordt verleend, maar het geldt zeker voor Sudan. We zien dat er daar in delen waar de conflicten het heftigst zijn bijna geen toegang is voor humanitaire hulpverleners. Dat is een enorme zorg. Daarom proberen we er daar steeds druk op uit te oefenen dat dat wel gaat plaatsvinden.

De heer Bamenga heeft gevraagd of ik bereid ben om in Europa ervoor te pleiten om als EU deel te nemen aan het vredesproces in Sudan en het vredesproces in de Grote Meren, en Sudan en Congo structureel op de agenda te houden van de Raad Buitenlandse Zaken. Ik kan daar ja op zeggen. Ik denk dat het belangrijk is dat de Europese Unie ook een belangrijke rol pakt als het gaat om conflictbemiddeling en het oplossen van conflicten in de wereld. Dat mag wel wat meer, wat mij betreft. In Sudan hebben we het Quad-initiatief. Nederland heeft daar herhaaldelijk voor gepleit en zal dat ook blijven doen. Nederland is en blijft een grote donor — u heeft de brief over humanitaire hulp gezien — voor wat betreft humanitaire hulp aan Sudan en Congo,

zowel via meerjarige flexibele financiering, die wij aan heel veel organisaties geven, als via de VN-landenfondsen. In 2026 dragen we respectievelijk 16 en 8 miljoen euro bij aan de humanitaire landenfondsen van Sudan en Congo. Ik denk dat dat belangrijk is. Dat is natuurlijk niet alles wat er gebeurt. We hebben namelijk ook de flexibele financiering, waarmee gekeken wordt naar de urgentste noden. Maar goed, vaak is achteraf pas aan te geven waar dat precies heen is gegaan.

De voorzitter:

We ronden eerst dit blokje af en daarna sta ik interrupties toe.

Staatssecretaris De Vries:

De heer Van der Burg heeft gevraagd naar meer Europese samenwerking, bijvoorbeeld voor Sudan en Gaza en ook als het gaat om ontwikkelingssamenwerking. Ik heb al iets aangegeven over conflictbemiddeling. Ik denk dat het belangrijk is dat Europa gezamenlijk een vuist gaat maken om te kijken hoe ze daar, meer dan nu het geval is, een belangrijkere rol in kunnen spelen. Ik denk dat we, gelet op hoe wij bijvoorbeeld met ontwikkelingshulp omgaan, daar ook de mogelijkheden toe hebben. Wat betreft Europese samenwerking denk ik dat het goed is dat er afstemming komt over wat er gedaan wordt door Europa en de verschillende lidstaten, om te zorgen dat we niet allemaal hetzelfde doen en om te voorkomen dat bepaalde conflicten helemaal geen aandacht krijgen. Ik denk dat dat ook een van de redenen is waarom wij heel bewust zeggen: we kiezen voor water, voedselzekerheid en gezondheid als belangrijke thema's. Daarin zijn wij ook sterk als Nederland en hebben we expertise.

Zowel mevrouw Van Ark van het CDA als de heer Ceder van de ChristenUnie heeft gevraagd naar de Afrikastrategie. Ik denk dat het belangrijk is dat we die hebben en dat er nu gevolg aan gegeven wordt. Dat is het pleidooi dat ik tussen de regels van beide partijen heb gehoord. Het kabinet investeert in gelijkwaardige partnerschappen op basis van gedeelde belangen. De urgentie om meer samen te doen, is echt ook breed gedeeld. Zoals ik zei, heb ik zelf een bezoek gebracht aan Ethiopië. Daar wordt echt intensief samengewerkt op economische ontwikkeling, landbouw, voedselzekerheid maar ook migratie. Het werk van Nederland draagt ook bij aan economische kansen, voor Nederlandse bedrijven maar zeker ook voor bedrijven in die landen. Ik denk dat dat belangrijk is. Er werd nog gevraagd of daar per brief een update over kan worden gegeven. Ik denk dat het goed is dat we in de bestaande instrumenten, de begroting en het jaarverslag, volgen wat er gebeurt bij de Afrikastrategie, zodat de Tweede Kamer goed op de hoogte gehouden wordt van hoe het gaat met de actiepunten in de Afrikastrategie.

De heer Hoogeveen van JA21 had een vraag over de Oxfordstudie over militaire uitgaven in Afrika. Ik ken deze studie persoonlijk niet, maar u noemt wel een relevant punt. Het is weliswaar lang geleden, maar een evaluatie in 2016 heeft aangegeven dat er eigenlijk geen bewijs is dat het een probleem vormt of gevolgen heeft voor de effectiviteit van ontwikkelingshulp, namelijk dat er niet meer militaire uitgaven gedaan worden in plaats van uitgaven aan ontwikkelingshulp. Om het risico desondanks te beperken — er kan natuurlijk een risico zijn — is het kabinet extreem terughoudend met het geven van begrotingssteun aan landen. Dat doen we op een andere manier.

De heer Hoogeveen van JA21 had ook nog een vraag over de besteding van de ODA-gelden. Zoals ik net al zei, raakt het een beetje aan de economische ontwikkeling van landen. De heer Hoogeveen gaf eigenlijk aan: hulp kan niet langer bevrijdend maar verstikkend werken voor de opbouw van lokale instituties. Ik denk dat de waarheid een beetje in het midden ligt. Ik denk dat humanitaire hulp, voedselhulp et cetera, heel belangrijk is als het gaat om de urgente noden. Dat is volgens mij een no-brainer. Daarnaast moeten we inderdaad kijken hoe we de economieën kunnen stimuleren en ervoor kunnen zorgen dat uiteindelijk de koek groter wordt in die landen — dat gaf de heer Van der Burg ook al aan, volgens mij — en daaruit ook zaken als gezondheidszorg gefinancierd kunnen worden. Uiteindelijk moet die economische ontwikkeling gewoon op gang komen, wil je ook perspectief kunnen bieden aan de mensen die daar wonen.

Dat was het blokje Afrika.

De voorzitter:

Dan kijk ik de Kamer rond en concludeer ik dat de staatssecretaris bijna compleet was. Ik zag mevrouw Van Ark en de heer Bamenga in beweging komen. Komt u er zelf uit? Ja. Mevrouw van Ark, gaat uw gang.

Mevrouw Van Ark (CDA):

Ik heb een vraag over de Afrikastrategie. Die is al in 2023 gepubliceerd. Het kabinet is daarna pas aangetreden en heeft ook een bezuiniging ingeboekt in de begroting. Hoe kijkt de staatssecretaris naar die Afrikastrategie en welke keuzes gaan we daarin maken, want het kan toch niet zo zijn dat we hetzelfde gaan doen met minder geld? Daar ben ik benieuwd naar.

Staatssecretaris De Vries:

Ik denk dat voor een aantal zaken niet per se altijd méér geld nodig is. Ik denk dat je daarin ook keuzes kan maken. Ik denk dat de Afrikastrategie voor ons nog steeds geldt. Ik denk dat dat ook belangrijk is. Ik ben even mijn stukken erbij aan het pakken. Excuus, voorzitter. Het lijkt mij goed dat we bijvoorbeeld in het jaarverslag van BHO van afgelopen jaar eventjes goed inzichtelijk maken wat de voortgang is. Ik wil daar niet apart weer allemaal brieven over sturen. Dat bespaart de ambtenaren misschien ook weer wat extra werk. Laten we dat meenemen in de verantwoording die we altijd over het jaar doen. Maar het blijft een belangrijk element. Het is niet zo dat we daar niet op in willen zetten of iets dergelijks. Maar goed, ik denk dat heer Bamenga straks nog over het Grote Merenprogramma begint.

De voorzitter:

U mag vragen stellen totdat ik zeg dat ze op zijn, mevrouw Van Ark. Gaat uw gang.

Mevrouw Van Ark (CDA):

Deze nieuweling weet nog niet alles, hè? Mijn tweede vraag gaat over de schuldenproblematiek in, met name Afrikaanse, landen die niet hun eigen gezondheidssysteem kunnen betalen. Hoe kijkt de staatssecretaris daarnaar en naar de Nederlandse inzet daarop?

Staatssecretaris De Vries:

Ik denk dat het inderdaad belangrijk is dat er gekeken wordt naar de schuldenlast van

landen. Het is overigens niet zo dat als de schuldenlast lager wordt, men zelf automatisch meer gaat uitgeven aan gezondheid. Ik denk dat de inzet van dit kabinet ook niet is om te doen aan schuldafschrijving of schuldkwijtschelding, maar ik denk wel dat het een belangrijk instrument is om te bekijken hoe het draagbaar kan worden, bijvoorbeeld met behulp van het IMF of andere instanties die daarin een rol kunnen spelen. Ik denk dat dat een belangrijk punt is, maar nogmaals: kwijtschelding van schulden is wat ons betreft nog wel weer een stap verder. Dat is niet de lijn van het kabinet op dit moment.

De voorzitter:

Ik zie mevrouw Van Ark twijfelen. Gaat uw gang.

Mevrouw **Van Ark** (CDA):

Dat bedoelde ik ook niet. Ik bedoelde inderdaad: het lijkt me heel goed als Nederland zich daarvoor in gaat zetten en gaat bekijken wat we daarin wel kunnen doen zonder dat we direct gaan kwijtschelden. Ik denk dat er veel slimmere manieren zijn om dat te doen. Ik zal daar later ook nog een motie over indienen.

Staatssecretaris De Vries:

Ik ben altijd voor slimme oplossingen.

De heer **Bamenga** (D66):

Ik ben ontzettend blij met de reactie van de staatssecretaris in het kader van Congo en Sudan, namelijk om dat structureel te agenderen in Europa. Ik ben ook blij met de uitspraak van de staatssecretaris om ervoor te zorgen dat Europa in ieder geval te allen tijde een belangrijke rol gaat spelen als het gaat om Congo en Sudan. Op welke manier worden wij erover geïnformeerd op het moment dat zij hiervoor in Europa gaat pleiten?

Staatssecretaris De Vries:

Dat kan rondom de RBZ, de Raad Buitenlandse Zaken OS bijvoorbeeld. Volgens mij heeft mijn collega Van Weel daar ook weleens in een gewone RBZ aandacht voor gevraagd. Dat zullen wij natuurlijk altijd in het verslag aangeven. Ik denk dat dat de belangrijkste manieren zijn om u daarvan op de hoogte te houden.

De voorzitter:

Gaat u verder met het volgende blokje.

Staatssecretaris De Vries:

Ik zit nog even te kijken of ik niks overgeslagen heb, maar volgens mij is dat niet het geval. Dan ga ik naar de wederopbouw. Het gaat over Oekraïne en Gaza.

De heer Van der Burg van de VVD heeft gevraagd hoe er aangekeken wordt tegen de wederopbouw van Oekraïne. Ik denk dat het op dit moment hele zware tijden zijn voor de Oekraïense bevolking. Er zijn heel veel aanvallen op de energie-infrastructuur. Heel veel Oekraïners zitten in de kou. Daar spelen we ook echt op in. We hebben ook een hele actieve rol in het bekijken hoe we die energie-infrastructuur voor de Oekraïners op de been kunnen houden.

Er wordt natuurlijk ook nagedacht over hoe het moet als er straks vrede is en hoe we

moeten kijken naar de wederopbouw. U weet ook als geen ander dat er in de besprekingen onderhandeld wordt over een prosperity package. Een collega van de heer Van der Burg heeft eerder al eens een motie ingediend, die ook is aangenomen, over of je niet vooruitlopend alvast kunt kijken of er handel mogelijk is. Dat soort zaken worden opgepakt wat ons betreft. U kunt ervan uitgaan dat we dat op een zo goed mogelijke manier proberen te doen, met alle landen die daar ook een rol in spelen. Nederland doet heel veel als het gaat om bijvoorbeeld de energie-infrastructuur. Wij roepen andere landen op om daar ook hun verantwoordelijkheid in te nemen.

Dan Gaza. Er is niet echt een vraag gesteld over de wederopbouw, maar wel een amendement over ingediend. U heeft het ook genoemd; dat klopt. Dat gaat ook over de wederopbouw. We zijn natuurlijk allemaal blij dat er een overeenkomst is. Die is fragiel. Daar is ook nog heel veel over te zeggen. Dat debat zou ik niet over willen doen, voorzitter. Maar er is een amendement ingediend, dat op stuk nr. 23 van de heer Van Baarle, voor het verhogen van de humanitaire bijdrage aan Gaza met 1 miljard euro. Ik denk dat iedereen ziet dat er heel veel moet gebeuren in Gaza. Er wordt ook over nagedacht hoe je dat moet doen. Er wordt ook gekeken of er niet op korte termijn een conferentie over kan plaatsvinden. Nederland heeft aangegeven graag co-host te willen zijn. Ik denk ook dat andere partijen — ik heb het dan over private partijen, maar bijvoorbeeld ook over de Wereldbank — daarbij betrokken zouden moeten worden. Wij doen nu natuurlijk ook al dingen. We hebben onder andere voor de watervoorziening extra bedragen beschikbaar gesteld.

Bij het amendement op stuk nr. 23 is er qua dekking voor gekozen om de staatsschuld op te laten lopen. Dat is wat ons betreft geen deugdelijke dekking. Ik denk ook dat er op dit moment echt nagedacht wordt over de vraag hoe we daar uiteindelijk vorm aan kunnen geven en welke partijen daar een rol bij moeten spelen. Maar ik moet dit amendement wel ontraden.

De voorzitter:

Het amendement-Van Baarle op stuk nr. 23 wordt ontraden. Ik kijk even naar de staatssecretaris. Heeft zij dit blokje afgerond, inclusief deze appreciatie?

Staatssecretaris De Vries:

Ja.

De voorzitter:

Dat is het geval. Dan geef ik met veel plezier de heer Van Baarle het woord.

De heer Van Baarle (DENK):

Ik zag natuurlijk niet aankomen dat de staatssecretaris dit amendement zou ontraden. De wederopbouw van Gaza is een uitdaging die ontzettend veel inzet gaat kosten. Die gaat de internationale gemeenschap ook geld kosten. De regering heeft eerder 20 miljoen euro voor de wederopbouw van Gaza gereserveerd, naar ik meen in 2024. Dat bedrag is toen doorgeschoven naar de begroting van 2025. Toen is daar een gedeelte van gebruikt voor watervoorziening. Wat is er met de rest van het bedrag gebeurd dat is toegezegd voor de wederopbouw van Gaza? Staat dat nog steeds op de begroting, was een van mijn vragen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Die 20 miljoen is helemaal uitgegeven aan het herstel van de waterinfrastructuur in Gaza. Dat is via UNICEF gedaan. Het is dus niet zo dat er nu nog ergens geld staat of dat geld dat niet gebruikt is, opeens verdwenen is.

De heer **Van Baarle** (DENK):

Dus als ik het goed begrijp, is die 20 miljoen overgemaakt aan UNICEF. Nederland heeft op dit moment dus geen budget staan, geen inzet staan, geen middelen gereserveerd voor de wederopbouw van Gaza. Dan zou ik tegen deze staatssecretaris willen zeggen dat dat niet kan. Je kan niet aan de ene kant zeggen "we doen zo veel, we zijn geweldig, we zullen cohost zijn van een internationale bijeenkomst" en tegelijkertijd die 20 miljoen ... Het is mooi dat het is gebeurd, maar het is natuurlijk een druppel op een gloeiende plaat als je kijkt naar wat er nodig is.

De **voorzitter**:

En uw vraag?

De heer **Van Baarle** (DENK):

Kan de staatssecretaris in ieder geval toezeggen dat in het komende begrotingsjaar vanuit het budget dat er is ook een bijdrage komt voor de wederopbouw van Gaza, onder andere op die bijeenkomst waar Nederland nota bene cohost van wil zijn?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik weet niet op welk budget de heer Van Baarle dan doelt. Het is duidelijk dat er heel veel nodig is in Gaza. Ik denk dat een heleboel andere landen ook aan de lat zouden moeten staan om daarin een rol te spelen. Ik kan daarvoor nu gewoon geen budget neerzetten. Het is belangrijk dat we met elkaar kijken naar wie welke rol moet spelen. Het is niet zo dat altijd overheden daarin een rol hoeven spelen, al spelen ze daar natuurlijk ook een rol in. Maar ook andere partijen kunnen een rol spelen. Ik vind het aan een nieuw kabinet om hiervoor bedragen beschikbaar te stellen.

De **voorzitter**:

Afrondend op dit punt.

De heer **Van Baarle** (DENK):

Ja, afrondend. De internationale gemeenschap heeft niet gedaan wat ze moest doen om de genocide in Gaza te stoppen. De mensen in Gaza zijn daar het slachtoffer van. Op het moment dat deze staatssecretaris dit jaar de inzet gaat voorbereiden voor een conferentie over de wederopbouw van Gaza en Nederland daar met lege handen naartoe gaat omdat het daar geen budget voor heeft, dan laat deze staatssecretaris zien dat Nederland — het spijt me dat ik het moet zeggen — de mensen in Gaza gewoon echt laat stikken. Dus nogmaals de oproep richting deze staatssecretaris: stel nou budget beschikbaar, zodat in Gaza begonnen kan worden met de wederopbouw. Daarvoor is die 20 miljoen bij lange na niet genoeg.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik weet dat 20 miljoen inderdaad een laag bedrag is als je kijkt naar de huidige schattingen, maar ik kan ook geen geld uit de hoge hoed toveren. Dan moet er een deugdelijke dekking gegeven worden als de heer Van Baarle een voorstel wil doen. U

kunt ervan op aan dat wij echt wel nadenken over hoe dat zou moeten, wie dat zou moeten betalen, wat de rol van de Wereldbank daarin kan zijn en wat de rol van Nederland kan zijn. Maar ik ga nu niet stante pede eventjes ... Dat lijkt mij niet de juiste manier.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Voordat ik mijn blokje interrupties begin, zou ik even iets willen checken. Dit was het blokje Afrika en Midden-Oosten. Worden mijn vragen over medische evacuaties en UNRWA nog beantwoord?

Staatssecretaris **De Vries**:

Die zijn naar aanleiding van de schriftelijke vragen beantwoord, maar als u daar nog een vraag over heeft, kan dat natuurlijk altijd.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Daar blijft het dan bij, denk ik. Mijn vraag is deze. Bij UNRWA ...

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik ga aan het eind nog de amendementen appreciëren.

De **voorzitter**:

Dat komt nog.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik heb er nu een paar meegenomen omdat het in het blokje paste bij bni. Het leek me raar om daar geen appreciatie van te geven. Aan het einde ga ik nog een keer alle amendementen appreciëren.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Oké. Dan een vraag over UNRWA. Daarvan zegt deze regering: er is geen alternatief voor UNRWA. Onlangs hebben wij daarover schriftelijke vragen gesteld. Eigenlijk is er geen alternatief voor UNRWA voor het leveren van humanitaire hulp en eigenlijk ook een groot deel van de publieke voorzieningen. Dat erkent deze regering ook. Tegelijkertijd zien we nog iets anders gebeuren. Deze regering wil diversificeren, want ze willen niet dat UNRWA de enige is en er geen alternatief is. Andere organisaties moeten dat ook gaan doen, ook internationale organisaties. Een deel daarvan wordt nu geblokkeerd. Dat diversificeren staat dus op het spel, want op dit moment kan dat helemaal niet. Tegelijkertijd is er geen alternatief voor UNRWA en zijn de humanitaire noden in Gaza ontzettend hoog. Dus eigenlijk kan de conclusie alleen maar zijn dat de financiering voor UNRWA niet kan worden afgebouwd. Dat is de enige conclusie die je hieruit zou kunnen trekken, tenzij je vindt dat de Palestijnen geen humanitaire hulp verdienen. Wat is daarop dan de reactie van de staatssecretaris?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik kan misschien wel direct de amendementen over UNRWA meenemen. Dat is het amendement op stuk nr. 15, van mevrouw Kröger, en het amendement op stuk nr. 29, van mevrouw Dobbe. Het kabinet ontraadt deze amendementen. Wij hebben nadrukkelijk ingezet op diversificatie van de humanitaire hulp in de Gazastreek. We weten ook dat het amendement-Stoffer/Eerdmans gaat over de afbouw en over het op

een andere manier inzetten van de middelen. Er zijn zeker nog wel organisaties. Niet elke organisatie staat op de lijst van organisaties die niet mogen werken in Gaza. Ik denk dat dat een belangrijk element is. Het kabinet heeft eerder zijn zorgen geuit over de neutraliteit van UNRWA. Er wordt uitvoering gegeven aan de aanbevelingen uit het Colonnarapport. Ik meen dat men nu gereed is met ongeveer 40% van de aanbevelingen. Men is goed bezig om daar stappen in te zetten. Er zijn nog wel wat zorgen over het lesmateriaal. Het kabinet houdt zich dus aan het amendement-Stoffer/Eerdmans, met de oproep tot diversificatie. Persoonlijk denk ik dat het gezond is dat er geen afhankelijkheid van één organisatie is, want anders ben je heel kwetsbaar.

De voorzitter:

Voor de duidelijkheid: wat wordt het oordeel daarmee?

Staatssecretaris De Vries:

Het amendement op stuk nr. 15 en het amendement op stuk nr. 29 worden ontraden.

De voorzitter:

Dat zal de voorzitter dan ook nog een keer benoemen. Het amendement op stuk nr. 15 wordt ontraden en het amendement op stuk nr. 29 krijgt ook de appreciatie ontraden.

Mevrouw Dobbe (SP):

Met dit antwoord is het dus heel goed dat deze amendementen er liggen. Ik zou de Kamer er heel graag toe willen oproepen om deze te steunen, want de staatssecretaris gaat hier gewoon keihard voorbij aan de realiteit dat er op dit moment geen alternatief is voor UNRWA. Zelfs al zou ze dat wel willen, de realiteit is dat het alternatief dat er zou kunnen zijn op dit moment voor een groot deel wordt geblokkeerd door de Israëlische regering. Dat is dus mijn oproep aan de Kamer.

Ik heb ook vragen gesteld over medische evacuaties. Dat komt omdat er volgens de Wereldgezondheidsorganisatie op dit moment ruim 4.000 kinderen wachten op medische evacuatie. Er is geen plek in de regio. De Wereldgezondheidsorganisatie vraagt aan landen om medische evacuaties mogelijk te maken. Voor het reces heeft dit kabinet met veel bombarie gezegd dat het die mogelijk gaat maken, maar nu ligt het helemaal stil. We hadden van de week nog een debat met de minister van Buitenlandse Zaken. Die verwijst naar de staatssecretaris van BHO. Er zou een rondje worden gemaakt om te inventariseren hoe het zit met de medische capaciteit in de regio, terwijl het al duidelijk is. Ik zal mijn vraag aan de minister van Buitenlandse Zaken hier herhalen aan de staatssecretaris: welke informatie is er nog nodig? Alles is namelijk al duidelijk.

Staatssecretaris De Vries:

Voorzitter, u bent een groot voorstander van het niet herhalen van discussies. Dit punt is inderdaad door de minister verwezen naar deze begrotingsbehandeling, maar volgens mij heeft de Kamer daar niet helemaal genoeg mee genomen. De minister heeft eerder namens het kabinet toegezegd dat er in januari een brief over komt. Daar wil ik op dit moment naar verwijzen. Volgens mij is dat ook in lijn met wat de heer Van Weel heeft gezegd.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Dat is echt geen porem. Sorry, hoor. Tijdens een eerder debat worden wij door de minister van Buitenlandse Zaken verwezen naar deze staatssecretaris en deze staatssecretaris zegt: wacht maar op de brief die de minister gaat sturen. Wat is het nou? Ik herhaal het hier nog een keer: er zijn 4.000 kinderen die urgente medische evacuatie nodig hebben. Die zijn ontzettend ziek of ze zijn gewond. Zij hebben nu medische hulp nodig die er in de regio niet is. Dit kabinet loopt uit te stellen en uit te stellen. Die kinderen hebben nu hulp nodig en die krijgen ze niet. Elke dag dat we dit niet doen, kunnen die kinderen overlijden. Daarom nemen wij geen genoegen met dit antwoord. Het lijkt er namelijk heel erg sterk op dat deze staatssecretaris en de minister gewoon aan het traineren zijn.

De **voorzitter**:

Wat is uw vraag, mevrouw Dobbe?

Mevrouw **Dobbe** (SP):

De informatie is al beschikbaar. Ik krijg maar geen antwoord op de vraag welke informatie ze nu dan nog aan het zoeken zijn, behalve de hele duidelijke informatie van de humanitaire organisaties en de Wereldgezondheidsorganisatie, die zeggen dat de medische capaciteit er niet is.

Staatssecretaris **De Vries**:

Het is natuurlijk allemaal hartstikke leuk, maar gisteren is er geen genoegen mee genomen dat er alleen verwezen werd naar dit debat. Toen is wel de discussie met minister Van Weel aangegaan. U weet dat wij allebei hebben gezegd dat het kabinet in januari met een brief komt. Er zijn vijf kinderen naar Nederland gehaald. We gaan bekijken wat daar de resultaten ... Nou ja, "de resultaten" klinkt een beetje lelijk. We hebben natuurlijk ook 25 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de opbouw van de capaciteit daar. We moeten ook kijken naar wat daarmee precies is gebeurd. Ik ga nu inderdaad echt verwijzen naar die brief, want anders ga ik hier lopen freewheelen en dat verdient het onderwerp niet.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

UNRWA vormt de ruggengraat van humanitaire hulp in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever. Ook Nederlandse humanitaire operaties, inclusief die van de Dutch Relief Alliance, zijn afhankelijk van de capaciteit van UNRWA. Dat horen wij van de organisaties waarvan de staatssecretaris nu zegt dat die die hulp nu maar moeten gaan leveren. We hebben UNRWA nodig om de humanitaire noden in Gaza te kunnen ledigen. Erkent de staatssecretaris dat UNRWA die cruciale rol moet spelen?

Staatssecretaris **De Vries**:

UNRWA heeft zeker nog steeds een belangrijke rol. Dat is de reden dat er ook in de begroting van 2026 geld naartoe gaat. Misschien verschillen we daarover van mening, maar dat laat onverlet dat ik het voor de lange termijn niet gezond vind dat er afhankelijkheid is van één organisatie. Ik vind het dus heel goed dat er ingezet wordt op diversificatie. Dat is ook waarom ik de amendementen heb ontraden. Het is uiteindelijk aan de Kamer, maar het is niet de lijn van dit kabinet om het amendement dat vorig jaar is aangenomen, nu opeens te gaan aanpassen.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

De staatssecretaris moet zich realiseren dat de Kamermeerderheid van het amendement dat vorig jaar is aangenomen, niet meer bestaat. Er is nu een Kamermeerderheid van mensen van partijen die toen tegen dat amendement hebben gestemd. Het antwoord van de staatssecretaris is nu eigenlijk dat UNRWA helemaal prima is, terwijl zij er net, in haar eerste blokje, toch weer een beetje in meeding dat UNRWA problematisch zou zijn. Als we kijken naar de situatie in Gaza en het feit dat de toegang van noodorganisaties geblokkeerd wordt, zien we dat we UNRWA nodig hebben. We hebben volledige steun voor UNRWA nodig. Ik wil de staatssecretaris toch vragen om de bezuiniging op UNRWA, die afbouw, ongedaan te maken en ervoor te zorgen dat we UNRWA steunen, juist omdat de Israëlische overheid noodorganisaties de toegang ontzegt.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik begin volgens mij een beetje in herhaling te vallen. Inderdaad is UNRWA nog steeds nodig. Daarom staat er ook geld voor UNRWA op deze begroting. Vind ik dan dat we het amendement van Eerdmans en Stoffer terug zouden moeten draaien? Nee, ik denk dat dit niet nodig is, omdat ik het ook belangrijk vind dat we aan diversificatie doen. Ik wil ook niet volledig mijn ogen sluiten voor bijvoorbeeld het Colonnarapport, waarin aanbevelingen zijn gedaan over punten waarop het gewoon anders moet. Als je kijkt naar de lesmaterialen, zijn daar echt nog wel stappen te zetten door UNRWA. Ik vind ook dat het belangrijk is om niet meer alleen maar daarvan afhankelijk te zijn. Is daarmee de rol van UNRWA helemaal niets waard? Nee, zeker niet, zeker niet. Maar ik vind ook niet dat we dat zo tegenover elkaar moeten zetten. Ik denk dat het belangrijk is dat er humanitaire hulp in Gaza is en ik zou het heel gezond voor de toekomst vinden dat we dat niet alleen maar via één organisatie doen.

De **voorzitter**:

Afrondend op dit punt, mevrouw Kröger.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

De staatssecretaris gaat hier geheel voorbij aan de realiteit on the ground in Gaza, waarbij de noodorganisaties waarover zij het heeft, die de diversificatie van die hulp zouden moeten bieden, geen toegang krijgen. Die roepen ons op: alsjeblijft, herstel de steun aan UNRWA. En de staatssecretaris weigert dat, alsof er niks aan de hand is. Ik vind dat uitermate teleurstellend. Inderdaad, dan is het aan de Kamer om in meerderheid te spreken.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik vind het altijd wel ingewikkeld als woorden verdraaid worden. Ik heb een aantal dingen over UNRWA gezegd. Ik heb gezegd dat UNRWA nodig is om daar een aantal zaken te doen. Ik heb ook aangegeven dat ik het belangrijk vind dat er diversificatie is, maar ik vind het ook belangrijk — ik hoop dat ook andere partijen dat zien — dat er natuurlijk een Colonnarapport is geweest, waarvan een aantal aanbevelingen nog echt geïmplementeerd moeten worden door UNRWA. Wij sturen erop dat dit zo snel mogelijk gaat. Ze zijn echt goede stappen aan het zetten. Maar ik vind wel dat we daar ook oog voor moeten hebben. Het belangrijkste voor mij is gewoon dat ik het heel ongezond vind dat je maar van één partij afhankelijk bent om ergens humanitaire hulp te leveren op deze manier. Ik blijf dus bij het ontraden van de beide amendementen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

We moeten deze discussie over UNRWA natuurlijk wel zien in het licht van waar die is begonnen, namelijk met de verdachtmakingen door de Israëlische regering dat er allerlei dingen mis zouden zijn en dat er sprake zou zijn van terrorisme binnen UNRWA. Vervolgens is er een onafhankelijk VN-onderzoek geweest waaruit blijkt dat er een aantal stappen te zetten zijn. Maar voor al die verdachtmakingen heeft de Israëlische regering nooit bewijs aangeleverd. Is het dan ook niet vanuit eerherstel voor een VN-organisatie gepast als de Nederlandse regering zegt: "De noden zijn heel hoog. Er waren verdachtmakingen en toen hebben we die hulp stopgezet. Daar gaan we niet meer in mee en ook in het kader van eerherstel gaan we de steun aan UNRWA hervatten"?

Staatssecretaris **De Vries**:

Kijk, je kunt zeggen dat er helemaal niks aan de hand is geweest, maar er zijn natuurlijk wel dingen die aangepast moeten worden. In het Colonnarapport zijn een groot aantal aanbevelingen gedaan over punten waarop er aanpassingen moesten zijn bij UNRWA. Ze zijn goed bezig om die te implementeren, maar zijn ze ermee klaar? Nee, dat zijn ze nog niet. Maar dat is buiten het feit dat ik vind dat diversificatie gewoon een belangrijk onderwerp is. Ik zie dan ook dat er een amendement-Eerdmans/Stoffer door de Kamer is aangenomen om het af te bouwen. UNRWA heeft nog zeker een rol en er staat ook nog geld op de begroting, maar die diversificatie is voor ons echt cruciaal.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Dat amendement was ook ingegeven door die verdachtmakingen, die uiteindelijk niet blijken te kloppen. Geen enkele organisatie is perfect, maar dat is heel wat anders dan dat je een organisatie onjuist beschuldigt van terrorisme. Achteraf blijkt dat niet waar te zijn. Er zijn weliswaar verbeterpunten op andere vlakken, waar UNRWA nu mee aan de slag is. Maar dat is geen reden om de hulp stop te zetten. De staatssecretaris zegt de hele tijd dat ze diversificatie belangrijk vindt. Ze erkent in de beantwoording dat Gaza op dit moment afhankelijk is van UNRWA, dat UNRWA een belangrijke rol speelt in het leveren van humanitaire hulp en dat er nog geen alternatief is. Dan vraag ik me af waarop de staatssecretaris baseert dat diversificatie op dit moment, nu al die organisaties dus geen toegang krijgen tot Gaza, een belangrijker argument is dan "er is nu geen alternatief voor de humanitaire noden in Gaza". Waar baseert de staatssecretaris op dat diversificatie zo belangrijk is?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik vind diversificatie belangrijk, omdat ik het heel kwetsbaar vind als maar één organisatie bepaalde zaken in een gebied levert. Ik vind dat gewoon geen gezonde situatie, of dat nu in Gaza is of ergens anders. Je zit namelijk meteen met de handen in het haar als er een keer iets gebeurt met zo'n organisatie. Wij hebben een genuanceerd verhaal geschetst over wat er aan de hand is bij UNRWA. We hebben gekeken naar het Colonnarapport. Daar zijn aanbevelingen uit voort gekomen, die ook zo goed mogelijk geïmplementeerd worden door UNRWA op dit moment. Is men daarmee klaar? Nee, daar is men nog niet mee klaar. Op een aantal punten is het inderdaad noodzakelijk dat UNRWA een aantal dingen doet in Gaza. We kunnen van mening verschillen over die diversificatie. Als u het prima vindt om het aan één organisatie over te laten, dan is dat een keuze. Dat is niet de keuze die eerder door de Kamer is gemaakt. Het kan dat partijen daar misschien anders over denken, door alle informatie die men nu heeft

gekregen na het Colonnarapport et cetera en door hoe de aanbevelingen worden geïmplementeerd, maar dit is de lijn van dit kabinet.

De **voorzitter**:

Afrondend op dit punt.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Afrondend. Ik deel het beeld dat de staatssecretaris schetst helemaal niet. Er zijn heel veel organisaties actief in Gaza voor humanitaire hulp. UNRWA is niet zomaar een organisatie, het is een VN-organisatie. Het is logisch dat zij een grote rol spelen. Ik hoor dat de staatssecretaris zich toch nog laat leiden door de eerdere onjuist gebleken verdachtmakingen richting UNRWA. Ik roep de Kamer vooral op om hier een andere positie in te nemen en de hulp aan UNRWA te hervatten.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik val in herhaling. Ik heb ook iets gezegd over het lesmateriaal dat daar gebruikt wordt. Daar wordt door UNRWA aan gewerkt. Ik heb begrepen dat het lesmateriaal voor het lager onderwijs inmiddels is verbeterd, maar er zijn daar ook echt nog stappen te zetten. Ik denk dat dat ook een belangrijk element is waar UNRWA nog vervolgstappen op moet zetten. Ze willen daar ook vervolgstappen op zetten. Maar ik blijf het daarnaast heel ongezond vinden dat er maar één organisatie is die daar bepaalde dingen doet.

De heer **Markuszower** (PVV):

Als je naar het debat tussen mevrouw Teunissen en de staatssecretaris luistert, dan lijkt het net of mevrouw Teunissen zegt dat er helemaal niets aan de hand is met UNRWA. Het lijkt of de staatssecretaris zegt dat er wel wat dingetjes uit een rapport naar voren kwamen, en dat ze bezig zijn met lesmateriaal en met allemaal andere dingen. Ik wil toch van deze staatssecretaris een wat hardere normering. Ik wil eventjes terug naar wat UNRWA nou precies heeft gedaan en waarvan ze onder andere worden beschuldigd. Op 7 oktober zijn duizenden terroristen vanuit Gaza naar Israël gekomen. Ze hebben 1.200 mensen afgeslacht op de meest beestachtige manier die wij ons niet eens kunnen voorstellen: er zijn baby's levend verbrand, vrouwen dood verkracht en mannen onthoofd. Dat is daar gebeurd. Er zijn ook nog 250 Israëli's ontvoerd. Die zijn maandenlang in de donkere kelders en tunnels van Gaza verborgen gehouden. Wie hebben dat onder anderen gedaan? Dat waren onder anderen twaalf medewerkers van UNRWA. Tientallen medewerkers van UNRWA hebben dat toegejuicht. Er is bewezen dat zij nauwe banden hebben met die terroristen van Hamas, islam en jihad. Ik wil dat de staatssecretaris gewoon duidelijk zegt: er waren niet een aantal dingetjes mis met UNRWA, nee, bij UNRWA waren terroristen geïnfilteerd en er zijn zelfs medewerkers van UNRWA die Joodse baby's hebben verbrand in hun eigen huis. Dat kan de staatssecretaris toch zeggen in plaats van "er moet nog iets gedaan worden aan lesmateriaal" of zo?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik heb aangegeven dat er een aantal zaken zijn geconstateerd. Daar hebben we het Colonnarapport voor gehad. Je kunt heel hard gaan roepen dat het een terroristische organisatie is, maar dat gaat mij echt veel en veel te ver. Ik had ook gehoopt dat de Kamerleden daar toen u aan het woord was iets over zouden zeggen, zeker na het indienen van een motie waarin staat dat ik mij daar wel over moet gaan uitspreken. Ik

sluit mijn ogen niet voor de dingen die fout gegaan zijn bij UNRWA, maar ik hou me ook vast aan de feiten, namelijk dat er aanbevelingen zijn gedaan en dat UNRWA ook echt niet blij is met de medewerkers die daarbij betrokken zijn geweest. Dat was verschrikkelijk; dat weet iedereen. Ik denk dat het iedereen die de beelden ziet aan het hart gaat. Maar ik vind ook dat we goed moeten kijken naar de feiten. We hebben het Colonnarapport gehad. We hebben aanbevelingen gehad. Ze zijn er nog niet helemaal. We moeten ook constateren dat we op een aantal punten inderdaad niet zonder UNRWA kunnen. Maar dat is wel waarom ik ook hecht aan de diversificatie van organisaties die daar een rol in kunnen spelen.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Er lopen een aantal dingen door elkaar. Dat gebeurt al twee jaar. Het is goed om die feiten uit elkaar te houden. Er zijn twee rapporten uitgekomen. We hebben het Colonnarapport, waarin een aantal zaken naar boven zijn gekomen die voor verbetering vatbaar waren. Daarbij zijn de gebeurtenissen rond 7 oktober expliciet niet meegenomen. Het Colonnarapport is belangrijk, maar het omvat niet wat er op 7 oktober is gebeurd. Een paar maanden later is een ander rapport uitgekomen, het OIOS-rapport. Aan de hand daarvan zijn — uit mijn hoofd — negen medewerkers door de VN ontslagen. Ze gingen er niet in detail op in, maar wel vanwege hun betrokkenheid bij 7 oktober. Dat rapport had wél betrekking op in ieder geval de gebeurtenissen op en rond 7 oktober. Dat neemt niet weg dat UNRWA belangrijk is; misschien wel te belangrijk om om te vallen. Dit is ook de reden waarom de ChristenUnie het amendement van vorig jaar, om de betalingen te verlagen, niet heeft gesteund, omdat de staatssecretaris destijds geen goed verhaal had over de alternatieven. Ik ben het eens met de staatssecretaris over de diversificatie, dus die lijn steun ik. Ik denk ook dat veel van de problemen ermee te maken hebben dat één organisatie het VN-mandaat heeft uit 1949 en dat dat kwetsbaar is. Maar er moet wel iets tegenover staan, en dat amendement bood dat niet.

De **voorzitter**:
En uw vraag?

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Mijn vraag is ... Wij als ChristenUnie zullen ons opnieuw moeten buigen over dit amendement. Aan de ene kant vinden wij dat diversificatie belangrijk is. Aan de andere kant zien wij niet dat er pogingen gedaan worden om dat mandaat te veranderen, dus dat er meer partijen betrokken kunnen worden. Tja, dan wordt het een lastig verhaal, want zoals de staatssecretaris zelf zegt, is UNRWA gewoon belangrijk voor de eerste levensbehoeften. Ik vroeg mij dus af of de staatssecretaris naast het ontraden van het amendement nog verdere plannen heeft om die diversificatie ook echt vorm te geven, misschien wel door naar het mandaat te kijken dat de UNRWA alleen heeft. Misschien zouden meer partijen dit kunnen doen. Maar hoe ziet die diversificatie er dan uit?

Staatssecretaris **De Vries**:

Op het laatste punt, dat van het mandaat, moet ik even terugkomen in de tweede termijn. De middelen zijn natuurlijk wel nog steeds beschikbaar; het is niet zo dat die niet meer voor Gaza beschikbaar zijn. Ik moet even kijken hoe die besteed zijn de afgelopen tijd en hoe men daarnaar kijkt. Daar kom ik ook even op terug in tweede termijn.

De heer **Markuszower** (PVV):

Kort, voorzitter. Wij vinden — en dat is al een paar keer gezegd — dat je die hele ontwikkelingshulp moet ontmantelen en dat we ons geld, ons duur verdiende belastinggeld, in Nederland moeten uitgeven. Er zijn genoeg zielige kinderen in Nederland die ook onze hulp nodig hebben. Er zijn genoeg zieke kinderen in Nederland die onze hulp nodig hebben. Er zijn genoeg mensen die te veel pijn hebben als ze hun boodschappen afrekenen. Maar er werd net gezegd of er werd net gedaan in dit debat alsof er niet genoeg organisaties zijn die in de Gazastrook actief zijn. Is de staatssecretaris bekend met de lijst van 24 organisaties die, as we speak, hulp geven aan en binnen Gaza? En 24 is meer dan 1, dus in mijn optiek is dat diversificatie. Maar ik herhaal wel: geeft u alstublieft geen geld aan Gaza, en ook niet aan Timboektoe en ook niet aan Afrika, maar houd het geld in Nederland.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik vind het altijd moeilijk om de mensen die hier niet kunnen rondkomen en het slecht hebben tegenover mensen die het elders slecht hebben neer te zetten. Ik zou even moeten kijken welke lijst dat is. Deze specifieke lijst ken ik niet zo, maar dat zal dan vast aan mij liggen. U kent die organisaties vast wel. Kijk, het punt is natuurlijk wel dat UNRWA ook een ander type rol heeft als het bijvoorbeeld gaat om onderwijs en dat soort zaken. Die is anders dan andere organisaties. Vandaar dat er nu inderdaad nog steeds geld staat voor UNRWA, ook in het amendement van de heer Eerdmans en de heer Stoffer, om daar ook voor volgend jaar toch nog een bedrag voor beschikbaar te stellen.

De **voorzitter**:

Gaat u verder met het volgende blokje.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ja. Dat zijn de maatschappelijke organisaties. Er wordt gezegd: het kabinet verbiedt maatschappelijke organisaties om met overheidssteun te lobbyen; ze willen kritiek smoren; "democratische legitimiteit". Dat zijn hele zware woorden. Laat ik vooropstellen dat maatschappelijke organisaties belangrijk zijn voor een goed functionerende democratie. En als ngo's willen lobbyen richting de Nederlandse politiek, dan kan dat, dan mag dat, dan is dat prima, maar dan niet met subsidie van de Nederlandse overheid. Ik heb dat ook toegelicht in de brief van 9 januari. Er is nog steeds wel heel veel subsidiabel onder dat Focus-beleidskader. Anderen zullen daar misschien weer over denken dat dat teveel is. Ik denk dat dat ook belangrijk is. Ik heb in de brief ook uiteengezet wat het betekent als er een andere keuze wordt gemaakt voor het instrument Schone en eerlijke handel. Ik ben er geen voorstander van en het kabinet is er geen voorstander van om lobby te financieren. Dat is de reden waarom ik de uitvoering van de motie naast mij neergelegd heb, en ook vanwege de vertraging die het voor het beleidskader Schone en eerlijke handel zou betekenen. Maar ik laat mij niet in de mond leggen dat wij organisaties verbieden om te lobbyen. Dat mogen ze en dat kunnen ze ook prima uit eigen zak doen, zoals ze ook een aantal rechtszaken tegen de Rijksoverheid betalen. Ik denk dat het verschil van mening 'm erin zit of je vindt dat dat subsidiabel moet zijn. We doen het natuurlijk voor heel veel andere bedrijven en organisaties ook niet.

De **voorzitter**:

U kijkt de Kamer rond alsof u klaar bent met dit blokje.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ja.

De **voorzitter**:

Dat klopt. Dat geeft aanleiding tot een vraag. Mevrouw Kröger, gaat uw gang.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Ik denk dat we allemaal met heel veel zorgen kijken naar de overkant van de oceaan, waar een ondemocratische wind waait. Maar we moeten niet naïef zijn, want die wind waait hier in Nederland ook. Dat is tekenend in het antwoord van de staatssecretaris, en daarbij gaat het niet alleen om de inhoud. Maatschappelijke organisaties, civil society, hebben een ongelofelijk belangrijke rol. Zij kunnen de stem zijn die laat horen wat de impact is van programma's die wij hier maken. We zitten hier in Den Haag dingen te bedenken, maar hoe pakken die uit in de landen in Afrika waar ze daadwerkelijk worden uitgevoerd? Die stem kan hier nu niet meer op dezelfde manier klinken. Het is wat mij betreft ook echt stuitend hoe deze staatssecretaris, met 26 zetels steun van de Kamer, nu gewoon twee aangenomen Kamermoties naast zich neerlegt. Ik wil de staatssecretaris toch nogmaals oprecht verzoeken om zich te verhouden tot deze Kamermeerderheid.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik weet niet of het helpt bij mijn beoordeling van voorstellen als mij heel, heel erge beschuldigingen in de schoenen worden geschoven. Ik ben daar echt wel boos over. "Ondemocratisch", "we doen hetzelfde als in andere landen gebeurt": ik vind dat echt ... Ik ben begonnen met te zeggen hoe belangrijk ik maatschappelijke organisaties vind. Ik ben begonnen met te zeggen dat het prima is dat organisaties en ngo's lobbyen richting de Nederlandse politiek. De vraag is: moet dat betaald en gefinancierd worden vanuit de Rijksoverheid?

Er is echt nog heel veel mogelijk onder het beleidskader Focus. Denk ook aan het instrument Schone en eerlijke handel, de dialoog tussen overheid, bedrijven en ngo's binnen convenanten, platforms en andere stakeholdersinitiatieven. Ook is beleidsbeïnvloeding subsidiabel in ontwikkelingslanden zelf, in de regio en op internationaal niveau, conform de motie van mevrouw Dobbe, die medio vorig jaar is aangenomen. Toen is er overigens ook een motie aangenomen, moet ik erbij zeggen, om dat nationaal niet te doen. Daarna zijn er inderdaad andere moties aangenomen, maar ik laat mij echt niet in de schoenen schuiven — daar ben ik echt wel nukkig en eigenlijk heel boos over — dat we nu opeens ondemocratisch zijn. Het staat partijen nog steeds vrij om te lobbyen richting de politiek. Er wordt heel veel mogelijk gemaakt om in een dialoog tussen overheid en bedrijven dat geluid gewoon te laten horen. Ik laat mij niet aanmeten dat dat allemaal ondemocratisch is.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

We hebben de afgelopen twee jaar in een kabinet met de PVV gezien hoe maatschappelijke organisaties structureel in de hoek gedreven werden. Er werd gezegd: ze moeten geen toegang tot de rechter meer hebben in bepaalde gevallen. Er werd

getornd aan hun mogelijkheden om aan beleidsbeïnvloeding richting Kamerleden te doen. Dat doe je namelijk op het moment dat je een subsidie terugdraait. Dat is een manier van kijken naar maatschappelijke organisaties die wat mij betreft draait om het in de kiem smoren van kritiek. Een zelfverzekerde overheid is niet bang voor een kritisch tegengeluid. Dat is jaren- en jarenlang het beleid geweest, ook onder VVD-bewindspersonen. Nu hebben we een demissionaire VVD-staatssecretaris die gewoon PVV-beleid uitvoert en de wens van de Kamer negeert. Wat is daar de democratische legitimiteit van?

Staatssecretaris De Vries:

Ik probeer helemaal niet de kritiek in de kiem te smoren. Ik vind kritiek ook gezond. Dat is prima. De vraag is alleen: wat is de rol van de overheid en moet het subsidiabel zijn of niet? Ik voer geen PVV-beleid uit; ik voer beleid uit dat het kabinet in gang heeft gezet. De VVD, mijn partij, is ook van die lijn en heeft die moties niet gesteund. Ik vind het hele zware beschuldigingen en ik werp ze echt verre van me. Ik vind kritiek en maatschappelijke organisaties belangrijk. Het gaat erom of ze het uit eigen zak moeten betalen — ze hebben die eigen middelen — of dat de overheid daar subsidie voor moet geven.

De voorzitter:

Ik ben even de volgorde kwijt, excuses. De heer Bamenga.

De heer Bamenga (D66):

Wat wij hier natuurlijk bespreken in de begroting, geeft ook duiding aan wat wij belangrijk vinden in de maatschappij. Die maatschappelijke organisaties zijn heel erg belangrijk. Ook hun stem zou gehoord moeten worden. Iedere keer als wij hier een rondetafelgesprek organiseren, vragen wij hen erbij, juist omdat wij willen weten wat er speelt op allerlei gebieden. Zeker als het gaat om dit onderwerp. Wij vinden het dus belangrijk dat wij die stem horen en dat de budgetten die wij hier verdelen, ook daarnaartoe gaan. Daarom wil ik graag aan de staatssecretaris vragen, los van dit onderwerp, hoe zij zelf reflecteert op het feit dat zij tot twee keer toe een aangenomen motie gewoon niet uitvoert.

Staatssecretaris De Vries:

Er is medio vorig jaar ook een motie verworpen die hierom vroeg. Ik heb bij de laatste motie, waarvan ik inhoudelijk nog steeds vind dat we het niet moeten doen, ook aangegeven dat het leidt tot vertraging. Dat vind ik helemaal onwenselijk. Ik vind het een belangrijk beleidskader, zeker ook Schone en eerlijke handel.

Het staat al die partijen vrij om naar de Tweede Kamer te komen en met politici in gesprek te gaan. U mag daarheen gaan. Er is niets dat iemand daarvan weerhoudt. Ik laat mij niet aanleunen dat wij dat zouden verhinderen. Daar ben ik niet bang voor. Dat gebeurt, dat gaat nog steeds gebeuren en het is ook goed dat dat gebeurt.

Mevrouw Van Ark (CDA):

Ik heb gisteren in mijn maidenspeech nog aangegeven dat ik graag de praktijk met de politiek wil verbinden. De meeste maatschappelijke organisaties hebben wel echt moeite om aan "vrij geld" te komen, juist omdat het eigenlijk allemaal gebonden hulp is. Ook mijn fractie hecht erg aan de uitvoering van die motie. Volgens mij is het ook veel

slimmer om het nu te regelen, omdat het subsidiekader Schone en eerlijke handel nog niet is gepubliceerd. Nu kunnen we het nog rechtzetten voor dit specifieke kader. Wij hebben als indieners juist besloten om het niet groter te maken. Ik heb het nog even nagekeken. Het gaat om wijziging van de SRBZ. Dat betekent inderdaad dat dat kader gewijzigd moet worden, maar het gaat letterlijk om één zin, die eruit moet. Ik kan me ook voorstellen dat in het subsidiekader Schone en eerlijke handel een of twee alinea's erbij moeten. Dat zal ongetwijfeld een paar weken vertraging opleveren, maar mijn vraag aan de staatssecretaris is: is het niet gewoon veel slimmer om het nu te regelen in plaats van dat wij het straks achteraf moeten corrigeren?

Staatssecretaris De Vries:

Ik heb natuurlijk niet voor niks een aantal oordelen gegeven over de motie en aangegeven wat we met die motie gaan doen. Ik heb overigens van de ambtelijke organisatie begrepen dat het kader al naar de Staatscourant is. Het zou 19 januari gepubliceerd worden. Daar kan ik in tweede termijn wel iets meer over zeggen. Ik ga ook uit van de informatie die de organisatie mij geeft, namelijk dat het inderdaad vertraging gaat opleveren en dat het kader dan niet kan worden ingevoerd per 1 juli. Dat is dan een keuze die de betrokken partijen maar moeten maken. Ik zou dat heel slecht vinden, nog afgezien van het feit dat ik er gewoon geen voorstander van ben om lobby op deze manier subsidiabel te maken. Er zijn echt genoeg organisaties die eigen inkomsten hebben. Dat geldt voor de meeste organisaties die ik ken. Dat vragen wij in een aantal gevallen natuurlijk ook van de organisaties, omdat we vinden dat ze ook niet alleen afhankelijk zouden moeten zijn van de overheid. Uiteindelijk is dat de lijn van dit kabinet.

Mevrouw Van Ark (CDA):

Ik zou het volgende toch willen vragen. Wij hebben als indieners natuurlijk ook hierover gesproken. We hebben al eerder aangegeven dat dit subsidiekader wat ons betreft veel eerder gepubliceerd had moeten worden. Die paar weken kunnen er, helaas, ook nog wel bij. Wat ons betreft wordt er, graag, nog een keer naar die motie gekeken. Die paar weken vertraging nemen we dan maar voor lief.

Staatssecretaris De Vries:

Ik ga volgens mij in herhaling vallen.

Mevrouw Dobbe (SP):

Ik probeer even de redenering van de staatssecretaris te volgen. Als wij in het verleden gaan kijken, gaan spitten in alle ingediende moties, vinden we ook verworpen moties die hetzelfde vragen als het beleid dat deze staatssecretaris nu uitvoert, dan begrijp ik dat de staatssecretaris de conclusie trekt dat ze haar beleid gaat wijzigen omdat er in het verleden moties zijn verworpen. Het gaat even om de redenering, want dat is de redenering die deze staatssecretaris toepast. De feiten die hier liggen ... Voorzitter, ik was nog niet klaar. Het feit dat hier ligt, is dat er op 10 december, vlak voor het reces, en daarvoor ook al, een motie is aangenomen. De Kamer heeft zich uitgesproken om dit te doen. De staatssecretaris doet net alsof het heel onduidelijk is wat de Kamer wil, maar dat is gewoon niet waar. Waarom schetst deze staatssecretaris het alsof er heel veel onduidelijkheid is? Zou ze de motie misschien nog een keer willen lezen en zou ze aan ons willen uitleggen wat er precies onduidelijk is aan de op 10 december aangenomen motie?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik heb alleen een aantal feiten ... Volgens mij zijn de twee moties van mevrouw Dobbe ingediend op het moment dat het kader gepresenteerd is. Toen was ik hier geen bewindspersoon. Met de uitkomsten gaat de ambtelijke organisatie natuurlijk aan de slag en volgt er overleg en komen er consultaties et cetera, et cetera. Die motie is mij helder; ik hoef die niet nog een keertje te lezen. Dit kabinet is gewoon van mening dat lobby daarin niet subsidiabel zou moeten zijn. Ik kan er niet meer van maken.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Maar dan moet de staatssecretaris niet net doen alsof de Kamer een soort onduidelijke uitspraak heeft gedaan, want dat is gewoon een valse voorstelling van zaken. Volgens mij is de Kamer heel duidelijk geweest, tot tweemaal toe, met de laatste keer op 10 december, in wat de Kamer wil dat deze staatssecretaris doet. Dat weigert deze staatssecretaris uit te voeren en dat is gewoon heel kwalijk. Mijn vraag is dan ook: beseft deze staatssecretaris dat dit gevolgen heeft? Ze doet namelijk net alsof het geen gevolgen heeft. Het heeft gevolgen voor zaken die deze staatssecretaris zegt heel belangrijk te vinden, bijvoorbeeld vrouwenrechten. Daarvan is de post al uit de begroting gesloopt. Vervolgens moeten die organisaties zelf op de een of andere manier de kosten ophoesten om ons te kunnen vertellen wat de gevolgen zijn van het beleid dat wij hier voeren. Die gevolgen zijn enorm. Maar zij kunnen dat nu niet meer doen, want daar hebben zij het geld niet meer voor. Zij hebben daar het geld niet meer voor en deze staatssecretaris doet net alsof het allemaal niet uitmaakt omdat ze allemaal zakken vol met geld hebben en het allemaal wel uit eigen zak kunnen betalen. Maar dat is niet zo. Erkent de staatssecretaris dat?

Staatssecretaris **De Vries**:

Op dat laatste punt: volgens mij kan er nog prima contact zijn tussen de politiek en ngo's. Ik denk dat dat niet het probleem is. Ik heb alleen geschetst welke moties er wel en niet aangenomen zijn. De organisatie begint op basis van moties die aangenomen zijn en die door het kabinet omarmd zijn. Wat betreft het internationale wordt de organisatie aan het werk gezet. Ik moet eerlijk zeggen dat er hier wel met twee maten wordt gemeten. Mij wordt nu verweten dat ik een lijstje met moties heb en dat de laatste motie omtrent het bni die verworpen is, helemaal niks waard is. Ik zou zeggen: kijk dan ook even naar die redenering vanuit de SP.

De **voorzitter**:

Mevrouw Dobbe, dit is uw laatste interruptie.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Het is gewoon een beetje flauw wat deze staatssecretaris doet. Deze staatssecretaris heeft telkens, bij elk debat dat hierover gaat, het beeld geschetst dat de Kamer een onduidelijk signaal heeft gegeven. Er moet gewoon een heel duidelijke erkenning door deze staatssecretaris zijn dat het heel helder is wat deze Kamer vraagt en dat deze staatssecretaris dat weigert uit te voeren. Zij weigert ook te erkennen dat dit grote gevolgen heeft voor maatschappelijke organisaties. Ik hoop dus echt dat deze Kamer deze staatssecretaris op een andere manier de goede richting in kan duwen, want dit is gewoon niet het debat op een eerlijke manier voeren. Dit is geen eerlijke voorstelling van zaken.

Staatssecretaris **De Vries**:

Volgens mij heb ik helemaal niet gezegd dat ik niet goed begrepen heb wat de Kamermotie heeft aangegeven. Ik heb ook in de brief van 9 januari aangegeven wat daarin de afwegingen zijn geweest, ook wat betreft het punt van de vertraging. Dat is blijkbaar iets wat de Kamer niet interesseert. Ik vind dat wel heel belangrijk. Ik vind het wel een beetje flauw dat nu ... Dan kan ik ook zeggen, en ik heb helemaal geen zin om die kant op te gaan, dat dat bij het bni ook het geval is. Daarover is ook een motie verworpen die zegt graag naar 0,7% te willen. Die wordt genegeerd door de hele Kamer. Ik heb daar eigenlijk niet zo heel veel zin in. Ik vind het belangrijk dat ngo's en het maatschappelijk middenveld zich nog steeds nadrukkelijk kunnen uitspreken en contact kunnen hebben met de politiek. Er is helemaal niets wat daaraan in de weg staat. De vraag is: vind je dat de overheid dat moet financieren? Het kabinet vindt dat niet. Het signaal dat de Kamer heeft gegeven, is ook helder; in meerderheid overigens, niet alle partijen.

Mevrouw **Van Ark** (CDA):

Ik weet niet of ik het net helemaal goed proefde, maar ik proefde bij de staatssecretaris een klein beetje ruimte om er nog eens over na te denken, misschien in consultatie met de ambtenaren. Mijn vraag is of we daar even tijd voor moeten geven.

De **voorzitter**:

Wij doen hier nu geen voorstel tot schorsing. Er is altijd nog een tweede termijn. U heeft uw gevoel gedeeld met de staatssecretaris. Daar kan ze op reageren.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik heb volgens mij gezegd dat het stuk al naar de Staatscourant is gestuurd. Volgens mij is het zelfs al rond. Maar goed, daar wil ik in de tweede termijn nog even bij u op terugkomen. Dat wil niet zeggen dat ik dan tot een andere mening kom over het wel of niet subsidiëren. U kunt wel zeggen dat het om een paar weken gaat, maar ik vind dat we eerlijk en duidelijk moeten zijn dat er dan vertraging optreedt voor dit kader. Dat wil het kabinet niet.

De **voorzitter**:

Mevrouw Kröger, uw laatste interruptie.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

De Kamer is duidelijk geweest, maar niet alleen de Kamer. Ook 150 maatschappelijke organisaties hebben zich uitgesproken. Dat zijn precies de organisaties die zelf ook gebruik zouden kunnen maken van dit subsidiekader. Ook zij zeggen dat het cruciaal is dat het maatschappelijk middenveld de ruimte krijgt en niet beknót wordt. De staatssecretaris zegt: ik beknót niemand. Maar als het niet de intentie is om een van de organisaties te beknóten, waarom zou je dan toch de wens van de Kamer op deze manier negeren? Gisteren gaf de heer Van der Burg van de VVD in een interruptiedebat duidelijk aan dat hij als Kamerlid vindt dat een staatssecretaris moties zou moeten uitvoeren, maar dat amendementen uitgevoerd móeten worden. Ik proef geen beweging bij de staatssecretaris. Daarom hebben wij een amendement voorbereid dat we zullen indienen met brede ondertekening, met een meerderheid van deze Kamer. Via dit amendement wordt in de wet geregeld dat maatschappelijke organisaties wel degelijk binnen het subsidiekader aan beleidsbeïnvloeding kunnen doen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik ken het amendement nog niet, dus ik kan er nu niet op reageren. Ik wil echt verre van mij werpen dat wij partijen zouden beknotten of dat wij niet zouden willen dat mensen mogen lobbyen. Het gaat erom of je dat subsidiabel wil laten zijn onder dit beleidskader. Ik geef het liever via dit beleidskader uit aan de andere zaken die wél mogelijk zijn onder dit beleidskader. Dat is ook het standpunt van het kabinet.

De **voorzitter**:

Gaat u verder met het volgende blokje.

Staatssecretaris **De Vries**:

Het blokje vrouwen, meisjes, kwetsbare groepen en christenen. Dat is misschien een beetje een rare combinatie, maar goed. Laat ik maar gewoon beginnen met de vraag van D66. Die ging voornamelijk over onderwijs. Onderwijs is natuurlijk belangrijk. U weet ook dat wij keuzes hebben moeten maken. Je kunt dan van alles een beetje doen of je kunt zeggen dat we gaan focussen op een aantal prioriteiten waar wij aan willen geven. Het is niet zo dat er helemaal niks meer gebeurt op dat vlak. We blijven binnen de beschikbare financiële kaders gericht inzetten op beroepsonderwijs, hoger onderwijs en vaardigheden. Dit doen we waar dit aantoonbaar bijdraagt aan onze prioriteiten, zoals handel, economie en werkgelegenheid. Concreet zetten we in vijf landen — Marokko, Egypte, Zuid-Afrika, Nigeria en Indonesië — in op beter opgeleide werknemers in sectoren die van belang zijn, via capaciteitsversterking, training, opleidingsinstituten et cetera. Het is dus niet meer een apart aandachtspunt, maar het komt zeker terug bij andere programma's die wij ook belangrijk vinden. Het is dus meer dat het daardoorheen snijdend aandacht krijgt waar wij denken dat het aantoonbaar belangrijk is.

Dan hadden de heer Stoffer van de SGP en de heer Ceder van de ChristenUnie een vraag over het Focus-instrument en de aanpak van de christenvervolging. Er werd ook gerefereerd aan de uitkomst van een nieuw onderzoek. Het zijn natuurlijk zorgelijke zaken die daaruit naar voren komen. Dat geldt overigens voor alle vervolgd, niet alleen voor de christenvervolging. U heeft eerder een motie ingediend die oproep om binnen het mensenrechtenbeleid hierover jaarlijks te informeren. Binnen het Focus-instrument Beschermen en promoten van mensenrechten en fundamentele vrijheden, dat een totaal budget heeft van 85 miljoen, wordt voor circa 35 miljoen euro ingezet op vrijheid van religie en levensovertuiging. Binnen dat kader is er hier aandacht voor.

Ik heb zonet al iets aangegeven over wat er ter discussie staat. Dit is een beleidskader dat nieuw beleid betreft. Op het moment dat de begroting niet zou worden aangenomen, kan dit beleid niet uitgevoerd worden. Wij vinden dit een belangrijk onderdeel. Ik denk ook dat het goed is dat we er geld voor beschikbaar stellen.

Ik zag een schijnbeweging.

De **voorzitter**:

De schijnbewegingen komen pas als u het blokje heeft afgerond. Gaat u dus rustig maar met snelheid verder.

Staatssecretaris **De Vries**:

De heer Stoffer van de SGP gaf aan dat jongerenwerkgelegenheid niet langer prioritair is, maar dat het wel een dwarsdoorsnijdende plek kan krijgen zoals mijn voorganger minister Klever heeft aangegeven. Vanuit handelsbelangen investeert Nederland in jong ondernemerschap en handel. Het afgelopen jaar hebben we het lokale mkb helpen groeien met programma's als Orange Corners, het Challenge Fund for Youth Employment en het Dutch Good Growth Fund. Tegelijkertijd ontwikkelen we via onderwijs- en vaardigheidsprogramma's het talent dat Nederlandse bedrijven in bijvoorbeeld Nigeria, Egypte en Indonesië nodig hebben voor sectoren als water en voedsel. In het kader van PROSPECTS kijken we naar de perspectieven van jonge vluchtelingen die in de regio worden opgevangen, bijvoorbeeld naar onderwijs- en werkgelegenheidsprogramma's om te bezien hoe we ook daar meer kansen kunnen bieden.

Ik heb dit zelf kunnen en mogen zien in Ethiopië. Het was mooi om te zien dat daar met heel kleine middelen echt meer perspectief wordt geboden aan teruggekeerde vluchtelingen die de reis hadden geprobeerd te maken. Zo kan hun een toekomst worden geboden en kunnen zij hun gezin en familie onderhouden. Ik denk dat dat een mooi voorbeeld is.

Meerdere partijen hebben gesproken over de positie van vrouwen en meisjes. Er wordt dan altijd direct gewezen naar het geld dat in de begroting staat als een soort afgeschermd stukje waar een hek omheen staat. Wij zien het echter als een van de belangrijke dwarsdoorsnijdende thema's bij heel veel van de programma's. Het kabinet blijft zich inzetten voor vrouwen en meisjes en voor hun rechten. Dit doen we ten eerste door diplomatie, ten tweede door directe financiering van activiteiten voor vrouwenrechten en door de belangen en behoeften van vrouwen en meisjes integraal mee te nemen in het BHO-beleid.

We zien inderdaad dat vrouwen en meisjes vaak heel kwetsbaar zijn, zeker in conflictgebieden. Het kabinet heeft 210 miljoen euro beschikbaar gesteld voor vrouwenrechten en gendergelijkheid binnen het beleidskader Focus voor de periode 2026-2030. Dat is nog even buiten ... We geven natuurlijk via flexibele financiering heel veel geld aan allerlei organisaties die kijken naar de meest urgente noden. Ook daar zijn natuurlijk — helaas, eigenlijk — meisjes, vrouwen en andere kwetsbare groepen de belangrijkste doelgroep waarvoor men zich inzet. Ook dat blijft mogelijk in het nieuwe beleidskader.

In het verlengde van het punt over de vrouwenrechten stelde mevrouw Dobbe een vraag over de vrouwen in Iran. Het is, denk ik, bewonderenswaardig hoe vrouwen daar zich uitspreken. Zij hebben een heel moeilijke positie in een land als Iran. Er wordt natuurlijk wel op ingezet; zij verdienen steun. U heeft kunnen lezen dat de minister van Buitenlandse Zaken de ambassadeur al heeft ontboden. Er worden nog wel projecten gedaan, maar we kunnen om veiligheidsredenen niet aangeven wat wij specifiek in Iran doen. Helaas, eigenlijk, maar goed, uiteindelijk gaat het om het doel dat we willen bereiken.

Kamerleden van Volt, ChristenUnie en SGP hebben gevraagd naar de kinderen. Ik heb

zonet al iets gezegd over groepen kwetsbare meisjes, maar wat ik zei, geldt eigenlijk voor alle kinderen in conflictgebieden. Ik denk dat het heel belangrijk is dat we daar echt aandacht voor hebben en goed kijken of we hen bereiken. Dat doen we in principe via UNICEF, de Max Foundation, War Child en Save the Children en via andere flexibele financiering die ook ten goede komt aan kinderen in nood. Er zijn ook specifieke programma's met aandacht voor kinderen, zoals die van UNICEF en de Max Foundation, die direct bijdragen aan de gezondheid van kinderen via voedselzekerheid en toegang tot water, sanitatie en hygiëne. Ik denk dat dat belangrijk is en ook noodzakelijk is.

Dat was dit blokje, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan kijk ik even de Kamer rond of dit aanleiding geeft tot vragen. Zo niet, gaat u verder met uw laatste blokje. Ik vraag de heer Dassen toch om wat eerder in beweging te komen. Gaat uw gang.

De heer Dassen (Volt):

Excuus, voorzitter. Ik heb nog een vraag over wat de staatssecretaris net aangeeft. Ik ben het natuurlijk helemaal met haar eens over het belang van kinderen, dat we daar met elkaar goed voor moeten opkomen. De vraag die ik had gesteld is of we dat niet binnen de verschillende beleidsprioriteiten nog beter kunnen waarborgen. De staatssecretaris noemt net enkele manieren waarop dat gedaan wordt, maar ze gaat niet specifiek in op de verschillende beleidsprioriteiten die we daarbij hebben. Mijn vraag is of daar meer aandacht voor kan zijn.

Staatssecretaris De Vries:

De basis van het beleid dat in gang is gezet — ik denk dat dat een goede is en dat krijgen we ook terug van heel veel ontwikkelingshulporganisaties — is dat we juist die flexibele financiering geven. We vragen ze daarbij — daar geven we ze ook het vertrouwen — om naar de urgentste noden te kijken. Ik hoor veel terug dat dat inderdaad vooral vrouwen en meisjes en ook kinderen zijn. Als je dat nu weer met een hekje apart zet, denk ik: die kinderen zijn ook onderdeel van een familie. Je wilt ook dat er werk komt, dat er economische ontwikkeling komt en dat mensen weer in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. Ik vind het belangrijk dat er specifieke aandacht voor is. Daar hebben we ook die programma's voor. Dat heb ik ook aangegeven: UNICEF, War Child, Save the Children. Die geven natuurlijk specifieke aandacht aan de kinderen. Dus ik denk dat we dat al doen en dat ook de organisaties — ik denk dat mensen meeluisteren — heel nadrukkelijk beseffen dat de zwaksten in de samenleving vaak de kinderen, de meisjes en de vrouwen zijn, zeker in conflictgebieden.

De heer Dassen (Volt):

Helemaal eens. Zeker als je het hebt over een preventieve werking, is het natuurlijk heel belangrijk om daarop in te zetten. Ik snap wat de staatssecretaris zegt over de afbakening van bepaalde financiële middelen, ook ten aanzien van gezinnen. Daar gaat mijn vraagstelling ook niet helemaal over. Die gaat meer over hoe we ervoor zorgen dat we voldoende aandacht hebben voor het kind in de verschillende beleidsprioriteiten die vanuit de regering gezet worden. Daar gaat mijn vraag eigenlijk over. Zouden we niet

juist voor de meest kwetsbaren en in dat geval dus ook voor kinderen, meer aandacht moeten hebben in die verschillende beleidsprioriteiten?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik ben nog wat zoekende. Kinderen zijn niet alleen maar de kwetsbaren in een conflictgebied. Misschien dat we urgente noden niet altijd goed uitleggen. Ik denk dat de kinderen, de vrouwen en de meisjes daar juist van profiteren, omdat daar de noden het grootst zijn en dat beseffen de organisaties die die flexibele financiering krijgen ook als geen ander volgens mij. Dus volgens mij verschillen wij niet zo van mening. Ik ben een beetje zoekende naar wat u dan precies zou willen. Ik heb het vertrouwen in de hulporganisaties dat ze echt voldoende aandacht voor zeker de kinderen hebben, maar ook voor vrouwen en meisjes. Het is dus een beetje zoeken wat dan nog extra geregeld zou moeten worden. Ik wil niet een soort hekje ergens omheen zetten, zeg maar. In de gesprekken die we hebben, kunnen we natuurlijk altijd aandacht vragen voor de kwetsbare groepen en daarbij ook de kinderen noemen, maar ik zou het wel heel smal vinden als we dan alleen voor de kinderen zeg maar een ... Ik denk dat wij juist geprezen worden door heel veel andere landen en ook door de hulporganisaties, omdat die juist blij zijn met die flexibele financiering. Daarmee kunnen zij snel en gericht ook met heel veel lokale partijen kijken hoe ze mensen die in nood zijn, kunnen helpen. En daar zitten natuurlijk ook kinderen bij, helaas.

De **voorzitter**:

Kort en afrondend.

De heer **Dassen** (Volt):

Ik denk dat de staatssecretaris en ik misschien niet zo heel ver uit elkaar liggen. Het gaat mij er meer om dat in de ontwikkeling van die beleidsprioriteiten de aandacht voor het kind goed gewaarborgd is, omdat een heel grote groep van de mensen wereldwijd die in die situatie zitten, kinderen zijn. Ik ben van mening dat dat wellicht nog wat scherper zou kunnen in die ontwikkeling. Ik heb het idee dat de staatssecretaris daar best positief tegenover staat, dus dat we elkaar daar ook misschien nu wel kunnen vinden als de staatssecretaris aangeeft: ik wil wel kijken hoe we dat nog beter kunnen borgen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik kan daar aandacht voor vragen in een gesprek, natuurlijk met de betreffende organisaties. Ik ben alleen een beetje bang dat we het zo gaan afbakenen dat er geen flexibiliteit meer is, want er zijn allemaal groepen, zoals vrouwen en christenen, die heel veel problemen en ellende ervaren. Ik ben dus een beetje bang dat wij hier gaan zeggen "dat is de urgentste nood", terwijl ik hun specialisme, expertise en kunde eigenlijk het allerbelangrijkst vind. Ik vind het belangrijk dat zij kunnen bekijken ... Ik vind het belangrijk dat dat geld op een goede plek terechtkomt, op de plek waar het het meest nodig is. Ik denk dat we het geld dan het doelmatigst besteden. Ik denk inderdaad niet dat we heel veel uit elkaar zitten. Ik denk dus dat we eigenlijk wel hetzelfde willen, maar ik wil zeg maar geen hekjes om groepen gaan zetten.

De **voorzitter**:

Nee, meneer Dassen, ik doe drie ...

De heer **Dassen** (Volt):

Ik hoor de staatssecretaris toezeggen dat ...

De **voorzitter**:

Meneer Dassen, als u door mij heen gaat praten, wordt het een heel lange avond. Ik heb drie interrupties per blokje afgesproken. Dat hebben we nu gedaan. Ik ga zo meteen heel kort schorsen, voordat wij direct doorgaan naar de tweede termijn. U kunt de staatssecretaris wellicht nog even spreken tussen de bedrijven door, maar ik ga niet nog een interruptie op dit punt toestaan. Dat doe ik echt niet. U mag straks een heel nieuw punt maken, maar wees niet creatief door het oude er weer in te fietsen.

De heer **Dassen** (Volt):

Dan maak ik een punt van orde, een verzoek richting u als voorzitter. De staatssecretaris begon het antwoord met te zeggen dat ze toewerkte naar een toezegging. Vervolgens nam ze een zijstapje om in haar gedachten nog iets verder te gaan, waardoor ze van het pad van de toezegging af ging. Daar wilde ik nog even op doorvragen. Mijn vraag aan u, voorzitter, is dus om daarop te letten en de staatssecretaris misschien nog even te helpen om tot die toezegging te komen. Dat scheelt namelijk ook weer moties op het einde.

De **voorzitter**:

Ik ga niet in deze interpretatiediscussie komen. Ik ga de staatssecretaris nu het laatste blokje laten afronden. De heer Dassen ...

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik ga even kijken of wij elkaar straks in de tweede termijn ergens kunnen vinden.

De **voorzitter**:

Het zou ook helpen als de staatssecretaris niet door de voorzitter heen praat. De heer Dassen heeft ook nog een tweede termijn. Daar zie ik nog genoeg kansen. Het woord is aan de staatssecretaris voor het laatste blokje.

Staatssecretaris **De Vries**:

Het laatste blokje, met één vraag van mevrouw Van Ark van het CDA. Die vraag gaat over het internationale probleem van landen die meer betalen aan internationale schulden dan ze kunnen investeren in hun eigen gezondheidssysteem. Dat is zeker een probleem. Ik denk ook dat het belangrijk is dat bijvoorbeeld het IMF ... Ik denk dat het belangrijk is dat er bekeken wordt: hoe kunnen we ervoor zorgen dat er toegewerkt wordt naar herstructurering, zodat er ook voor de langere termijn een schuldverlichting zou kunnen zijn? Het is overigens niet zo dat, als die schuldenverlichting er is, elk land besluit om dat aan de gezondheidszorg te besteden. Dat is misschien een teleurstelling voor mevrouw Van Ark. Ik denk wel dat het belangrijk is dat die partijen daar een belangrijke rol in vervullen. Het punt is bekend. Daar wordt ook wel aan gewerkt door de grote instellingen die daarvoor actief zijn, zoals het Internationaal Monetair Fonds. Ik heb zonet ook al aangegeven dat ik het belangrijk vind dat we het niet gaan hebben over kwijtschelding of het afschrijven van schulden, maar we kunnen zeker wel bekijken hoe we die schuldverlichting zouden kunnen realiseren.

Dat was het wat mij betreft, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan zijn we aan het einde gekomen van de eerste termijn van de zijde van het kabinet. De heer Dassen gaat mij verblijden. Ga uw gang.

De heer **Dassen** (Volt):

Absoluut. De vraag over de digitaledienstenbelasting is niet beantwoord, volgens mij ook niet schriftelijk.

Staatssecretaris **De Vries**:

Als het goed is, is die schriftelijk beantwoord. Anders neem ik 'm ...

De heer **Dassen** (Volt):

Dan ga ik daar nog snel naar kijken.

Staatssecretaris **De Vries**:

Het is fijn als u daar eerst even naar kan kijken. Anders moet u er in tweede termijn nog even op terugkomen. We hebben gewoon geprobeerd om die te beantwoorden. Ik denk dat u het antwoord ook al wel weet. Ik denk dat u al weet hoe het kabinet erin staat.

De **voorzitter**:

Daar gaan we achter komen. Wij zijn aan het einde gekomen van de eerste termijn van de zijde van het kabinet. Ik schors voor enkele ogenblikken. Daarna gaan we door met de tweede termijn van de Kamer.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is het debat over de begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp. Wij zijn toegekomen aan de tweede termijn van de Kamer. Ik nodig hiervoor graag de heer Bamenga — hij gaat zitten, maar hij mag blijven staan — namens de fractie van D66 uit voor zijn bijdrage in deze tweede termijn. Gaat uw gang.

De heer **Bamenga** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Ik heb twee moties. Daar ga ik meteen mee beginnen.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de aanhoudende gewapende conflicten in het Grote Merengebied, met name in het oosten van de Democratische Republiek Congo, leiden tot grote humanitaire noden en grote migratiestromen;

overwegende dat duurzame vrede en ontwikkeling in het Grote Merengebied vragen om continuïteit van bewezen effectieve langetermijnprogramma's in samenhang met flexibele inzet van humanitaire hulp en adequate parlementaire informatievoorziening;

verzoekt de regering succesvolle programma's in het Grote Merengebied, bijvoorbeeld

op het gebied van gezondheid, rechtsstaat, handel en grondstoffen, zo veel mogelijk voort te zetten, in kaart te brengen wat er in het Grote Merengebied nodig is op het gebied van humanitaire hulp, en de Kamer hierover jaarlijks te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Bamenga, Van Ark, Van der Burg, Dassen, Ceder, Stoffer, Kröger, Dobbe en Van Baarle.

Zij krijgt nr. 32 (36800-XVII).

De heer **Bamenga** (D66):
De tweede motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in humanitaire crisissituaties, met name in conflictgebieden, miljoenen kinderen langdurig verstoken blijven van onderwijs, terwijl toegang tot veilig en kwalitatief onderwijs aantoonbaar bijdraagt aan bescherming van kinderen, psychosociaal herstel en het voorkomen van een verloren generatie;

overwegende dat onderwijs in noodsituaties een essentiële pijler is van een effectieve humanitaire respons en vanaf het begin structureel moet worden meegenomen naast voedsel, water en gezondheidszorg;

verzoekt de regering om onderwijs waar mogelijk onderdeel te maken van de humanitaire respons in humanitaire crisissituaties,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Bamenga, Dassen, Van Ark, Van der Burg, Ceder, Stoffer, Kröger, Dobbe en Van Baarle.

Zij krijgt nr. 33 (36800-XVII).

De heer **Bamenga** (D66):

Voorzitter. Verder wil ik nog de staatssecretaris bedanken voor al haar reacties. Ook wil ik haar bedanken voor haar reactie dat de EU veel meer zou moeten doen in het kader van Congo en Sudan en dat ze ons daar jaarlijks, of in ieder geval periodiek, over gaat informeren. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan we nu luisteren naar de bijdrage van de heer Markuszower van de fractie van de PVV in deze tweede termijn. Gaat uw gang.

De heer **Markuszower** (PVV):

Veel dank, voorzitter. Ook van onze kant twee moties, beide mede namens de heer Wilders ingediend.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Nederland in 2026 opnieuw 6,7 miljard euro uittrekt voor ODA;

overwegende dat:

- Nederland geen pinautomaat is voor de rest van de wereld;
- ontwikkelingshulp vaak leidt tot afhankelijkheid, corruptie en verspilling;
- het geld van hardwerkende Nederlanders beter besteed kan worden aan koopkracht, veiligheid en zorg;

verzoekt de regering direct te stoppen met alle vormen van ontwikkelingshulp,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Markuszower en Wilders.

Zij krijgt nr. 34 (36800-XVII).

De heer **Markuszower** (PVV):

De tweede motie gaat over het verschrikkelijk corrupte UNRWA.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat diverse ngo's zich willens en wetens hebben laten infiltreren door islamitische terroristen, waaronder die van Hamas;

overwegende dat:

- geld geven aan organisaties die zijn geïnfiltrerd door of samenwerken met islamitische terroristen feitelijk neerkomt op het financieren van een terroristische aanslag;
- het moreel verwerpelijk en strafbaar is om terrorisme te financieren;

verzoekt de regering per direct te stoppen met het financieren van terroristische organisaties of organisaties die heulen met terroristen of daardoor zijn geïnfiltrerd,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Markuszower en Wilders.

Zij krijgt nr. 35 (36800-XVII).

De heer **Markuszower** (PVV):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan we nu luisteren naar mevrouw Kröger van de fractie van GroenLinks-Partij van de Arbeid. Gaat uw gang.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Voorzitter. We hebben een fundamenteel debat met elkaar gehad over de rol van maatschappelijke organisaties in een gezonde democratie. Op het moment dat bedrijven 80% van de lobby beheersen en diepere zakken hebben om die lobby te betalen, is het voor het evenwicht in het democratisch debat belangrijk om ook andere stemmen te financieren. Daar wordt ons beleid simpelweg beter van. Dat is de taak van een overheid. Daarom hebben we daar al eerder, tot twee keer toe, met een Kamermeerderheid moties over ingediend. Nu dienen we met eenzelfde Kamermeerderheid een amendement in.

Voorzitter. Dan nog twee moties, waarvan een over de OESO-richtlijnen.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de OESO-richtlijnen al 50 jaar het normenkader zijn voor maatschappelijk verantwoord ondernemen;

constaterende dat de Nederlandse overheid als doelstelling heeft dat 90% van de (grote) Nederlandse bedrijven de OESO-richtlijnen toepast, maar slechts 41% dit doet;

verzoekt het kabinet de OESO-richtlijnen te stimuleren door toepassing hiervan rijksbreed in te voeren als standaard bij het ontvangen van subsidies, aanbestedingen en internationale handelsbevordering, en hierop toe te zien,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Kröger en Ceder.

Zij krijgt nr. 36 (36800-XVII).

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Tot slot, voorzitter. We hebben een amendement over UNRWA ingediend, maar ik vind het heel belangrijk dat we als Kamer ons hierover ook uitspreken, aangezien er op dit moment bijzonder veel op het spel staat in Gaza. Vandaar de volgende motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er een humanitaire crisis in de Palestijnse gebieden is en UNRWA de ruggengraat van de hulp vormt;

overwegende dat Nederland pal moet staan voor VN- en hulporganisaties nu deze worden gecriminaliseerd;

verzoekt de regering stevig steun uit te spreken voor het werk en het mandaat van UNRWA en de banden met deze VN-organisatie te herstellen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Kröger, Teunissen, Dobbe en Van Baarle.

Zij krijgt nr. 37 (36800-XVII).

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan we luisteren naar mevrouw Van Ark van het CDA voor haar bijdrage in deze tweede termijn.

Mevrouw **Van Ark** (CDA):

Dank u wel. Ik heb één motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening dat de gezondheid van mensen in Afrika niet afhankelijk zou moeten zijn van de vrijgevigheid van derde landen;

constaterende dat veel Afrikaanse landen echter mede door onbeheersbare schuldenlasten te weinig budget hebben om basisoverheidstaken zoals gezondheidszorg op peil te houden;

overwegende dat Afrikaanse regeringen hierdoor vaak moeten kiezen tussen het afbetalen van schulden of het kopen van vaccins, medicijnen en het bouwen van klinieken;

overwegende dat deze situatie bijdraagt aan het ontstaan van een ontwrichtende wereldwijde gezondheids crisis;

verzoekt de regering in kaart te brengen op welke wijze substantiële schuldverlichting in combinatie met innovatieve oplossingen zoals "schuld in ruil voor zorg"-programma's en publiek-private matching funds vorm zou kunnen krijgen en hoe dit zou kunnen bijdragen aan de zelfredzaamheid van Afrikaanse landen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Ark, Van der Burg, Kröger, Stoffer, Bamenga, Ceder, Dobbe en Dassen.

Zij krijgt nr. 38 (36800-XVII).

Dank u wel. Dan gaan we luisteren naar de heer Van Baarle van de fractie van DENK voor zijn bijdrage.

De heer Van Baarle (DENK):
Voorzitter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering om een aanvullende bijdrage te doen voor de wederopbouw van Gaza,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van Baarle.

Zij krijgt nr. 39 (36800-XVII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering om de Europese Commissie te verzoeken om de ruimte binnen het onderhandelingsmandaat, namelijk naleving van het internationaal recht, te benutten om de rol van de VAE in de oorlog in Sudan bespreekbaar te maken, en hierin te proberen Europese medestanders te vinden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Baarle, Kröger, Dobbe, Ceder, Teunissen en Dassen.

Zij krijgt nr. 40 (36800-XVII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat producten die met Oeigoerse dwangarbeid tot stand zijn gekomen nog steeds toegang hebben tot de Europese en Nederlandse markt;

overwegende dat de volledige implementatie van de Europese antidwangarbeidverordening nog jaren kan duren;

verzoekt de regering om in samenwerking met andere lidstaten voorbereidingen te treffen om gezamenlijk de Europese antidwangarbeidverordening, zodra deze van kracht wordt, zo effectief mogelijk in te zetten om producten afkomstig uit Oeigoerse dwangarbeid te weren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Baarle en Bamenga.

Zij krijgt nr. 41 (36800-XVII).

De heer **Van Baarle** (DENK):

Tot slot.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering om zich in internationaal verband blijvend en actief in te zetten voor de verbetering van de positie van de Rohingya, met nadruk op internationale bescherming, mensenrechten en veilige, vrijwillige terugkeer;

verzoekt de regering tevens de komende begrotingsperiode te bezien hoe vanuit het flexibele budget een gerichte bijdrage gedaan kan worden voor de ondersteuning van de Rohingya,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van Baarle.

Zij krijgt nr. 42 (36800-XVII).

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dank u.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik zie dat de heer Stoffer al staat. Ik nodig hem graag uit voor zijn bijdrage in deze tweede termijn namens de fractie van de SGP.

De heer **Stoffer** (SGP):
Dank u wel, voorzitter. Twee moties. De eerste luidt als volgt.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet inzet op intensivering van de samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties, internationaal bekend en gewaardeerd als de Dutch Diamond;

overwegende dat de overheid de juiste randvoorwaarden dient te scheppen voor effectieve samenwerking tussen internationaal opererende bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties;

verzoekt de regering in de nadere uitwerking van het handels- en ontwikkelingsinstrumentarium, die momenteel plaatsvindt, te borgen dat samenwerking wordt bevorderd en alle actoren in de Dutch Diamond worden gefaciliteerd om hun respectievelijke rollen te vervullen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Stoffer, Van Ark en Bamenga.

Zij krijgt nr. 43 (36800-XVII).

De heer **Stoffer** (SGP):
Dan kom ik nu bij mijn tweede motie, voorzitter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de koppeling van het ODA-budget aan 0,7% van het bruto nationaal inkomen vorig jaar is losgelaten;

overwegende dat dit besluit boven op de miljardenbezuiniging komt, met grote gevolgen voor onze verre naasten;

verzoekt de regering, bij voorkeur met een nota van wijziging op de voorliggende begroting, maar uiterlijk bij de Voorjaarsnota van 2026, de bni-koppeling van het ODA-

budget zoals deze 50 jaar gold te herstellen, en daarbij de benodigde middelen voor 2026 beschikbaar te stellen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Stoffer.

Zij krijgt nr. 44 (36800-XVII).

De heer **Stoffer** (SGP):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan we nu luisteren naar mevrouw Teunissen voor haar bijdrage namens de fractie van de Partij voor de Dieren. Ga uw gang.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Dank u wel, voorzitter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Nederland een zeer brede definitie van klimaatfinanciering hanteert, waarbij bezuinigd wordt op projecten met klimaat als hoofddoel en steeds meer algemene programma's als klimaatrelevant meetellen;

overwegende dat hierdoor het risico ontstaat dat klimaatfinanciering vooral op papier groeit, zonder aantoonbare extra klimaatimpact;

verzoekt de regering voor alle als klimaatfinanciering gerapporteerde middelen expliciete toetsbare kwaliteits- en impactcriteria vast te stellen, deze transparant te monitoren en publiek te rapporteren, en bij onvoldoende klimaatimpact tijdig bij te sturen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Teunissen en Kröger.

Zij krijgt nr. 45 (36800-XVII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in ontwikkelingslanden het recht van boeren op gebruik en verhandeling van traditionele zaden onder druk staat;

overwegende dat waarborging van boerenrechten op traditionele zaden essentieel is voor voedselzekerheid en behoud van gewasdiversiteit;

overwegende dat erkenning van inheemse en boerengemeenschappen als cruciale schakels in landbouwdiversiteit van belang is;

verzoekt de regering om in het internationale zaaizaadbeleid en -budget ruimte te maken voor interventies die expliciet als doel hebben de biodiversiteit te bevorderen door middel van het ondersteunen van boerengemeenschappen en het borgen van hun rechten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Teunissen.

Zij krijgt nr. 46 (36800-XVII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat op de COP30 is afgesproken dat de publieke adaptatiefinanciering voor kwetsbare landen tegen 2035 verdrievoudigd wordt ten opzichte van het niveau van 2019;

constaterende dat Nederland vanwege een grote historische klimaatimpact de verantwoordelijkheid draagt om een eerlijke en voorspelbare bijdrage te leveren aan deze mondiale inspanning;

verzoekt de regering een opbouwpad te presenteren voor de Nederlandse adaptatiefinanciering tot 2035, inclusief een stapsgewijze verhoging van de Nederlandse bijdrage, gebaseerd op een eerlijke verdeelsleutel, en integratie met het Nederlandse Klimaatplan 2025-2035 en de Nationale klimaatadaptatiestrategie, en de Kamer daarover te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Teunissen.

Zij krijgt nr. 47 (36800-XVII).

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Tot slot, voorzitter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Nederlandse consumptie en financiële instellingen leiden tot een aanzienlijke ontbossingsvoetafdruk buiten de landsgrenzen;

overwegende dat verschillende departementen betrokken zijn bij de aanpak van ontbossing, maar dat er geen jaarlijkse, integrale rapportage is waarin de Nederlandse ontbossingsvoetafdruk en het effect van beleid daarop inzichtelijk worden gemaakt;

verzoekt de regering om, te beginnen met het verslagjaar 2026, jaarlijks een openbare rapportage aan de Kamer te sturen waarin:

- de Nederlandse ontbossingsvoetafdruk kwantitatief in kaart wordt gebracht;
- wordt weergegeven hoe instrumenten en uitgaven onder de BHO-begroting bijdragen aan het verkleinen van deze voetafdruk;
- concrete verbetermaatregelen en streefwaarden voor het daaropvolgende jaar worden opgenomen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Teunissen en Dobbe.

Zij krijgt nr. 48 (36800-XVII).

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik zie dat de heer Ceder ook al in de benen is voor zijn bijdrage namens de fractie van de ChristenUnie in deze tweede termijn. Ga uw gang.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank u wel, voorzitter. Ik heb een paar moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat religieuze minderheden, waaronder christenen, wereldwijd zwaar onder druk staan wegens geloofsvervolging;

overwegende dat het van groot belang is om te investeren in religieuze geletterdheid, zodat Nederland een constructieve bijdrage kan leveren aan het voorkomen en tegengaan van geloofsvervolging en het bevorderen van de interreligieuze dialoog en verzoening;

verzoekt de regering ervoor te zorgen dat binnen de begrotingen van BZ en BHO

structureel afdoende financiële middelen worden gereserveerd om de komende jaren blijvend te investeren in deskundigheid, capaciteit en netwerken ter bevordering van religieuze geletterdheid om zodoende geloofsvervolging effectief te bestrijden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Ceder.

Zij krijgt nr. 49 (36800-XVII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in 2023 de Rijksbrede Afrikastrategie werd vastgesteld en, mede in het licht van geopolitieke ontwikkelingen, het bevorderen van deze gelijkwaardige samenwerking steeds belangrijker en urgenter wordt;

verzoekt de regering om voor de begrotingsbehandeling van 2027 de Kamer per brief te informeren over de voortgang van de Afrikastrategie, te reflecteren op eventuele herziening en versnelling in het licht van geopolitieke ontwikkelingen en concrete actiepunten te formuleren, waaronder het versterken van de handelsrelaties met de tien grootste economieën van Afrika, ook via nationale instrumenten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Ceder en Van Ark.

Zij krijgt nr. 50 (36800-XVII).

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Tot slot, voorzitter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat kinderen 46% van de bevolking vormen in landen waar ontwikkelingssamenwerking plaatsvindt, maar dat wereldwijd slechts 12% van de ODA-middelen direct op kinderen is gericht;

overwegende dat recente bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking kinderen onevenredig hard raken, met name op het gebied van onderwijs, gezondheid en bescherming, terwijl kindgerichte investeringen tot de meest kosteneffectieve en impactvolle vormen van ontwikkelingssamenwerking behoren;

verzoekt de regering jaarlijks inzichtelijk te maken in hoeverre de sectorale

beleidsprioriteiten op het gebied van ontwikkelingssamenwerking het welzijn en de belangen van kinderen ten goede komen, en waar mogelijk kinderen extra aandacht te geven binnen bestaande beleidsprioriteiten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Ceder, Dassen, Bamenga en Stoffer.

Zij krijgt nr. 51 (36800-XVII).

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan gaan we luisteren naar mevrouw Dobbe. Zij spreekt namens de fractie van de SP. Ga uw gang.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Dank u wel, voorzitter. Ik heb drie moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de OESO tegenstander is van gebonden hulp, omdat gebonden hulp de effectiviteit van hulp vermindert en de kosten voor ontwikkelingslanden verhoogt;

verzoekt de regering om ontwikkelingshulp via alle bestaande kanalen te blijven verstrekken en daarnaast het beleid met betrekking tot ongebonden hulp voort te zetten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dobbe.

Zij krijgt nr. 52 (36800-XVII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet 12,6 miljoen euro bezuinigt op het matching fund van Gavi;

overwegende dat Gavi een onmisbare rol speelt in het verstrekken van vaccinaties aan mensen in ontwikkelingslanden en dat met deze pandemische paraatheid ook onze veiligheid gemoeid is;

verzoekt de regering de bezuiniging op Gavi terug te draaien, financiering langjarig te garanderen en een dekking hiervoor te zoeken in de asieltoerekening aan het ODA-budget,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dobbe.

Zij krijgt nr. 53 (36800-XVII).

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Tot slot.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het regime in Iran mensenrechten schendt, vrouwen worden onderdrukt en ook de rechten van vrouwen ernstig worden geschonden;

constaterende dat het Iraanse regime geweld pleegt tegen demonstranten in Iran;

verzoekt de regering een extra inspanning te leveren om Iraanse vrouwenrechten- en mensenrechtenorganisaties te ondersteunen bij hun werk,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dobbe.

Zij krijgt nr. 54 (36800-XVII).

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan wij tot slot luisteren naar de heer Dassen, die spreekt namens de fractie van Volt. Gaat uw gang.

De heer **Dassen** (Volt):

Dank, voorzitter. Dank aan de staatssecretaris voor de beantwoording.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het terugtrekken van de Verenigde Staten uit mondiale samenwerkingsverbanden en hulporganisaties kansen biedt voor een versterkte

internationale positie van Europa;

overwegende dat een hoge mate van Europese coördinatie nodig is binnen de ontwikkelingssamenwerking om die kansen te benutten;

overwegende dat die coördinatie momenteel te wensen overlaat, omdat lidstaten te vaak hun eigen stempel willen drukken op de geleverde hulp, wat voor inefficiëntie en hoge kosten zorgt;

verzoekt de regering om zich in te zetten voor een Europese ontwikkelingssamenwerkingsstrategie, waarbij ontwikkelingssamenwerking vanuit de Europese Unie uitsluitend Europees gecoördineerd wordt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dassen.

Zij krijgt nr. 55 (36800-XVII).

De heer Dassen (Volt):

O, ik heb nog veel meer tijd!

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Europese Unie een handelstekort van 109 miljard euro heeft met de Verenigde Staten op het gebied van digitale diensten;

overwegende dat een Europese digitaledienstenbelasting gericht moet zijn op techbedrijven die in feite omzet genereren binnen de EU maar onder het huidige belastingstelsel binnen de EU niet of nauwelijks in de belastingheffing worden betrokken;

verzoekt de regering te verkennen hoe een Europese digitaledienstenbelasting als alternatief voor pijler 1 van het OESO-verdrag kan worden ingevoerd en hierin ook het voorkómen van dubbele belastingen mee te nemen, de afbakening en de concurrentiepositie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dassen.

Zij krijgt nr. 56 (36800-XVII).

De heer Dassen (Volt):

Voorzitter. Dan nog een laatste vraag aan de staatssecretaris. Vanwege de discussie

die er in het debat is geweest over de koppeling met het bni heb ik nog even naar de motie van de Eerste Kamer gekeken. Die was toch vrij helder, vrij duidelijk. Er stond ook een redelijke meerderheid onder. Ik ben benieuwd hoe de staatssecretaris kijkt naar de behandeling van deze begroting en dadelijk ook naar de behandeling van de begroting in de Eerste Kamer.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan zijn we aan het einde gekomen van de tweede termijn van de Kamer. Ik ga schorsen zodat de staatssecretaris in de gelegenheid wordt gesteld om de ingediende moties van een appreciatie te voorzien. Dat is dan inclusief een dinerpauze. Dat betekent dat ik voor 45 minuten ga schorsen. Ik schors voor 45 minuten.

De vergadering wordt van 17.57 uur tot 18.45 uur geschorst.

De voorzitter:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de behandeling van de begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp. Wij zijn toegekomen aan de tweede termijn van de staatssecretaris voor de beantwoording van de laatste vragen en de appreciaties van de ingediende moties. Gaat uw gang.

Staatssecretaris De Vries:

Dank u wel, voorzitter. Ik had nog twee openstaande vragen. De heer Ceder van de ChristenUnie had een vraag over de besteding van de middelen voor de diversificatie wat Gaza betreft. Zoals opgenomen in het amendement is er in 2025 15 miljoen aan UNRWA gegeven en 4 miljoen aan UNICEF. Dat is dus ook degelijk besteed. In 2026 is er 8 miljoen voor UNRWA. Het kabinet zal de rest van de middelen aanwenden voor bijdragen aan het VN-landenfonds voor de Palestijnse gebieden, het Wereldvoedselprogramma en UNICEF.

Dan had de heer Ceder ook nog een vraag over het mandaat van UNRWA. Dat is door de Algemene Vergadering van de VN verlengd. Dat zou ook betekenen dat het daar dus aangepast moet worden en dat er een meerderheid van de 193 landen voor moet zijn. Dat staat er overigens niet aan in de weg dat er wel diversificatie kan plaatsvinden. Nederland heeft bij de laatste verlenging van het mandaat natuurlijk wel de punten gemaakt die ik hier eerder ook heb gemaakt, namelijk het streven naar diversificatie van humanitaire hulp en de implementatie van de Colonna-aanbevelingen.

Voorzitter. Dan kom ik bij de amendementen. Ik ga ze op volgorde behandelen. Ik zal proberen een beetje tempo te maken. Het amendement op stuk nr. 8 is eerder al door de minister van Financiën beoordeeld bij de Algemene Financiële Beschouwingen.

De voorzitter:

Dat betekent dat het amendement op stuk nr. 8 de appreciatie oordeel Kamer heeft.

Staatssecretaris De Vries:

Het amendement op stuk nr. 15 van mevrouw Kröger had ik tijdens het debat al ontraden.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 15 krijgt de appreciatie: ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Het amendement op stuk nr. 18 van de heer Dassen gaat over het verhogen van het budget om ontbossing tegen te gaan met 15 miljoen. Dit amendement wordt gedekt door een kasschuif van 2029 en 2030 naar het heden. Ik wil de mogelijkheden van het volgende kabinet niet beperken. Ik vind dat ook niet passend bij de demissionaire status. We hebben natuurlijk al wel extra dingen gedaan. We hebben 5 miljoen beschikbaar gesteld aan de Tropical Forest Forever Facility. Ik zal geen opmerkingen maken over Mercosur, waarin ook aandacht is voor ontbossing. Het amendement op stuk nr. 18 wordt daarmee ontraden.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 18 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan het amendement op stuk nr. 21 van Van Baarle over een bedrag voor noodhulp aan Rohingya ter hoogte van 1 miljoen euro. De situatie van de Rohingya is natuurlijk schrijnend. Nederland ondersteunt de militaire hulpverlening door flexibele financiering; dat heb ik ook al aangegeven toen het ging over verschillende andere onderwerpen. Ik heb het dan bijvoorbeeld over humanitaire partners als UNICEF, UNHCR, WFP en het internationale Rode Kruis. Die moeten kijken naar de hoogste noden. Dat geldt ook voor de Rohingya-crisis. Ik ontraad dit amendement, omdat we dat via die lijn willen gaan doen.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 21 wordt ontraden. Dat geeft aanleiding tot één vraag. Gaat uw gang.

De heer **Van Baarle** (DENK):

Ik snap niet zo goed waarom de situatie of de systematiek nu opeens zo anders zou zijn dat dit amendement ontraden dient te worden. De voorganger van deze staatssecretaris, nota bene minister Klever, gaf precies hetzelfde amendement oordeel Kamer en de Kamer stemde er met een grote meerderheid mee in. Ook vorige bewindspersonen hebben deze amendementen in verschillende vormen altijd oordeel Kamer gegeven. Deze staatssecretaris geeft terecht aan dat de noden nog steeds heel hoog zijn. Dus wat is er nou veranderd in de systematiek waardoor deze oproep nu ineens geen positief oordeel meer krijgt van het kabinet? Volgens mij kan een gedeelte van dat budget nog steeds naar de Rohingya gaan.

Staatssecretaris **De Vries**:

Volgens mij was de dekking het reservepotje voor 2026. Wij staan nu aan het begin van 2026. We weten zelf wat er op dit moment gebeurt in de wereld. Dat zou betekenen dat het resterende bedrag voor 2026 wordt verlaagd. Ik ben daar geen voorstander van. Ik vind dat we een redelijk eenduidige lijn moeten hebben en dat we niet voor alle groepen specifiek nu weer ergens een bedrag neer moeten zetten, hoe erg het ook is. Ik vind dat we het via die flexibele financiering moeten overlaten aan de professionele hulporganisaties om te bepalen waar de noden het hoogst zijn. Ik denk dat we daar ook

op moeten vertrouwen. We krijgen namelijk continu discussies over andere groepen en speciale potjes. Ik zie de schrijnendheid van de situatie, maar ik wil het toch ontraden met het oog daarop.

De voorzitter:

Gaat u door naar het volgende amendement.

Staatssecretaris De Vries:

Dan het amendement op stuk nr. 22 van de heer Van Baarle over een bijdrage aan het West Bank Protection Consortium, ter waarde van 0,2 miljoen. Nederland ondersteunt het werk van het consortium al vanuit de begroting van Buitenlandse Zaken, dus niet die van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp. Dit amendement ziet wel op die begroting. De recente bijdrage vanuit de BZ-begroting was met 1,5 miljoen euro opgehoogd tot in totaal 5,5 miljoen tot juni 2027. Wij denken dat dat budget voldoende is. Daarmee wordt dit amendement ontraden.

De voorzitter:

Het amendement op stuk nr. 22 wordt ontraden.

Staatssecretaris De Vries:

Dan hebben we het amendement op stuk nr. 23. Daar heb ik al een oordeel over gegeven in het debat; dat was ontraden.

De voorzitter:

Het amendement op stuk nr. 23 wordt ontraden.

Staatssecretaris De Vries:

Het amendement op stuk nr. 24: ondersteuning van de Oeigoerse bevolking. Hiervoor geldt een beetje hetzelfde als voor het eerdere amendement van de heer Van Baarle. Wij geven overigens geen ontwikkelingshulp aan China, dus dat zou al een hele complexe situatie geven. Maar ik moet dit amendement ontraden.

De voorzitter:

Het amendement op stuk nr. 24 wordt ontraden.

Ik geef u de gelegenheid tot het stellen van één vraag. Ga uw gang.

De heer Van Baarle (DENK):

Tegelijkertijd heeft deze staatssecretaris bij het beleidsterrein Handel en het voorkomen van producten die met dwangarbeid van Oeigoeren tot stand zijn gekomen en die naar Nederland komen, natuurlijk wel met dit onderwerp van doen. En stel nou dat de dekking niet uit het flexibele potje zou komen, maar dat ik het voorstel zou doen om het vanuit het artikel dat zit op Handel te dekken, dan kan de staatssecretaris ook denken dat dit juist een bedrag is om haar te helpen om straks bij het implementeren van die antidwangarbeidverordening op basis van goede informatie over dwangarbeid van Oeigoeren die producten tegen te houden. Zou de staatssecretaris op dat vlak kunnen meedenken?

Staatssecretaris **De Vries**:

Nee, want dan is het nog weer een heel ander potje. Hier geldt wel het volgende voor. Er wordt natuurlijk altijd gekeken naar noden van groepen. We zien natuurlijk dat er Oeigoeren gevlucht zijn in een aantal gevallen. Maar voor elke aparte groep een apart budget neerzetten, dat is het niet. We hebben ook niet een ontwikkelingshulprelatie met China. Dus wat mij betreft blijft het amendement ontraden.

Dan ga ik over naar het amendement op stuk nr. ... Had ik nr. 24 al gehad?

De **voorzitter**:

Ja, dat is net behandeld. Nu het amendement op stuk nr. 25, dat van het lid Dobbe.

Staatssecretaris **De Vries**:

Het amendement op stuk nr. 25: het terugdraaien van de bezuinigingen op artikel 4.1, van 45 miljoen. De voorgestelde dekking is de asieltorekening. Ik moet daarom dit amendement ontraden. Het is ongedekt, want de uitgaven voor de eerstejaarsasielopvang die niet uit het ODA-budget betaald worden, moeten elders gedekt worden.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 25 wordt ontraden. Nu het amendement op stuk nr. 26.

Staatssecretaris **De Vries**:

Het amendement op stuk nr. 26 van Dobbe: de bezuinigingen op vrouwenrechten en gender, ter hoogte van 24 miljoen, terugdraaien. Hier geldt eigenlijk hetzelfde voor: hier is dezelfde dekking voor gekozen. Dat is geen deugdelijke dekking, dus daarom moet ik het amendement ontraden.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 26 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan hebben we het amendement op stuk nr. 27 van Kröger over het herstellen van het afgeschafte Civic Space Fund, ter hoogte van 10 miljoen. De voorgestelde dekking is uit het artikel 4.2 voor migratiesamenwerking. Nou, u heeft mij al horen zeggen dat wij het belangrijk vinden dat wij met de middelen die daar staan, de terugkeer en herintegratie bevorderen naar landen waar we in 2026 meer mee willen samenwerken, zoals Somalië en Syrië. Daarom ontraad ik dit amendement.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 27 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Over het amendement op stuk nr. 28 heb ik het al gehad. Dat was ontraden.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 28 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Hetzelfde geldt voor het amendement op stuk nr. 29. Dat heb ik ook al aangegeven.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 29 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Van het amendement op stuk nr. 30 heb ik ook al een appreciatie gegeven.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 30 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan kom ik bij het amendement op stuk nr. 31. Dat is een complex amendement, nog even afgezien natuurlijk van de verschillen die wij daarover hadden. In het artikel worden de uitgaven verlaagd met 141 miljoen en worden de uitgaven verhoogd met 141 miljoen. Dat kan natuurlijk, alleen is dat het totale pakket van het Focus-beleidskader. Dit amendement is wat ons betreft op alle fronten onwenselijk en heeft verstrekkende gevolgen voor de maatschappelijke organisaties. Wat ons betreft zou het ook niet van goed bestuur getuigen. Alle aanbestedingen die al gepubliceerd zijn, moeten worden stopgezet en aangepast met dit amendement. Dit hebben we ook nog nooit gedaan. Dit kan leiden tot juridische procedures en juristen raden ons dit dan ook af.

Dit betekent ook dat organisaties die al voorstellen hebben ingediend, die moeten aanpassen en opnieuw moeten indienen, en dit jaagt hen op substantiële extra kosten. Ze moeten vervolgens langer wachten op duidelijkheid over de financiering. Dit geldt ook voor de rond de honderd organisaties uit het Mondiale Zuiden die een voorstel hebben ingediend onder de aanbesteding voor vrouwenrechten. Ook zijn er voor twee instrumenten al contracten getekend. Op deze juridische verplichtingen kan en wil ik sowieso niet terugkomen. Gezien de duur van de aanbestedingsprocedure zal dit betekenen dat middelen gereserveerd voor maatschappelijke organisaties niet kunnen worden uitgegeven in 2026. Ik heb net aangegeven dat de publicatie van het beleidskader Schone en eerlijke handel in principe naar de Staatscourant is gegaan, maar die kan ik terughalen. Dat zal ik ook doen, met het oog op de indiening van dit amendement.

Het betekent echter heel veel voor de andere onderdelen van het beleidskader. Ik moet alles terugdraaien, behalve die twee, want ik vind dat dat niet kan als ik al een juridische verplichting ben aangegaan. De stemmingen hierover zijn in maart. Dan ligt het stil en moet het daarna opgestart worden, om eventueel opnieuw dingen te doen. Ik vind het echt niet getuigen van goed bestuur om het te doen zoals in dit amendement staat. Ik ontraad het dan ook. Ik zal, door de indiening van dit amendement, sowieso wel de publicatie in de Staatscourant terugdraaien. Dan moeten we ergens in maart maar verder zien. Vervolgens worden dan dus ook alle andere dingen in het beleidskader teruggedraaid.

De **voorzitter**:

Het amendement op stuk nr. 31 wordt, met deze toelichting, ontraden. Ik zie dat er een klein overleg gaande is.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

We hebben in het debat natuurlijk een aantal keer gewisseld dat het wat ons betreft van groot belang is dat die twee moties worden uitgevoerd. De staatssecretaris geeft nu aan dat zij het kader inderdaad terugtrekt uit de Staatscourant. Dat geeft dus ook de mogelijkheid om het aan te passen. Nogmaals, daar ziet dit amendement op. Dit amendement heeft tot doel de staatssecretaris zover te krijgen dat zij die moties uitvoert. Ik vraag het de staatssecretaris dus nogmaals. De stemmingen zijn in maart. Het kader wordt teruggetrokken uit de Staatscourant. Dat geeft de mogelijkheid om het alsnog aan te passen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Maar met het voorliggende amendement zal ik ook alle partijen die nu onder die andere kaders al allerlei dingen hebben ingediend, hierover moeten gaan informeren, want het hele kader wordt dan aangepast. De hele regeling wordt ook aangepast. Zo is het amendement geformuleerd. Zij zullen dan allemaal opnieuw een indiening moeten doen. Ik vind dat zelf niet van heel goed bestuur getuigen. Het hele maatschappelijke middenveld zal hier ook heel veel extra werk aan hebben. Ik vind dus dat ik dit amendement moet ontraden. Ik weet niet hoe de stemming hierover zal uitvallen, maar ik vind het ook niet netjes vanuit de Rijksoverheid om die publicatie dan wel door te laten gaan.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

De staatssecretaris noemt nu een aantal keer goed bestuur. Nogmaals, het gaat hier om een motie die in eerste instantie in juli is ingediend, die de staatssecretaris vervolgens genegeerd heeft door gewoon door te gaan met het kader, om vervolgens nóg een motie te negeren. Ik vind het dus moeizaam dat de Kamermeerderheid die dit amendement indient, dit verwijt krijgt. Ik hoor de staatssecretaris zeggen dat zij het kader terugtrekt uit de Staatscourant. Dat geeft dus ook de mogelijkheid om het nog aan te passen. Dat zou volgens mij de uitweg uit deze situatie zijn.

Staatssecretaris **De Vries**:

Maar dit amendement is veel breder dan alleen dat. Dit betekent dat ik ook alle andere zaken moet terugdraaien. Die zijn al gepubliceerd. Die moeten worden stopgezet en die moeten worden aangepast, op basis van de inhoud van dit amendement. Ik kan er niets anders van maken dan dat. U gaat zelf over de formulering van het amendement. Dit is wat u opgeschreven heeft en dit is mijn oordeel over dit amendement.

Mevrouw **Van Ark** (CDA):

Het heeft natuurlijk de voorkeur van de indieners dat de motie die ziet op het kader Schone en eerlijke handel wordt uitgevoerd. Het is niet de bedoeling om het groter te maken met andere subsidiekaders, die er natuurlijk bij horen in het grote Focusverhaal. De bedoeling van de indieners is om alleen naar Schone en eerlijke handel te kijken. Ik begrijp natuurlijk — dat stond ook zo in de brief van de staatssecretaris — dat de juristen verwachten dat daar mogelijk nog door andere subsidieontvangende organisaties, die binnen het kader al subsidie ontvangen, een beroep op wordt gedaan. Ik verwacht eerlijk gezegd dat die kans heel klein is. Mijn vraag is of u niet nog eens naar die motie kunt kijken. Dan kunnen de indieners volgens mij ook wel leven met het terugtrekken van het amendement.

Staatssecretaris **De Vries**:

U heeft zelf het amendement zo ingediend. Ik ga niet over hoe u een amendement indient. U zegt: 141 miljoen aan verplichtingen aan de uitgavenkant, en aan de andere kant moet dat weer opgehoogd worden. Daar zegt u bij: "Deze financiering moet volgens de indieners onder andere aangewend kunnen worden voor maatschappelijke organisaties voor pleiten en beïnvloeden in Nederland." Dat geldt dan voor dat totale bedrag. Ik kijk nu alleen naar dit verhaal. Ik heb u ook gehoord met betrekking tot de motie, maar dat is niet wat dit regelt.

De **voorzitter**:

Afrondend.

Mevrouw **Van Ark** (CDA):

Dat is wel de bedoeling. Zo hebben we het ook geprobeerd aan te geven, net voor de dinerpauze. Die motie moet echt worden gezien als onze voorkeur. Schone en eerlijke handel, daar gaat het om. Het gaat er niet om andere subsidiekaders die daarbij horen te veranderen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik heb al twee keer brieven gestuurd naar de Kamer over mijn appreciatie van de motie. Daar heeft het kabinet naar gekeken en dat heeft gezegd: dit is niet in lijn met het kabinetsbeleid. De Kamer probeert dit nu met een amendement te regelen en dat is haar goed recht, maar dit amendement is heel verstrekkend. Ik kan het op dit moment ook niet mooier maken dan het is. Misschien kunnen de indieners nog eens naar het amendement kijken, maar ik moet uitgaan van dit amendement, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dat snap ik. Ik kijk nog even naar de eerste indiener van dit amendement om te zien of wij hier nog met elkaar uit kunnen komen, of dat er in maart gestemd wordt over dit amendement met deze appreciatie en de toelichting van de staatssecretaris.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Wij zullen zeker nog naar dit amendement kijken, maar voor de duidelijkheid: er dreigt nu een kader te worden gepubliceerd waarmee de staatssecretaris is doorgedenderd door het naar de Staatscourant te sturen. Zij weet dat daar geen steun voor is in de Kamer. Dat wordt nu teruggetrokken. Dat geeft de staatssecretaris dus de mogelijkheid om het aan te passen en dat geeft ons de mogelijkheid om naar dit amendement te kijken. Uiteindelijk gaat het om een vrij fundamenteel punt, waarbij de staatssecretaris weigert iets zeer duidelijk te doen, waartoe 150 maatschappelijke organisatie hebben opgeroepen. De staatssecretaris schermt er nu mee dat deze organisaties dit heel problematisch zouden vinden.

De heer **Van der Burg** (VVD):

Als de 141 miljoen van het amendement op stuk nr. 31 wordt overgeheveld conform dat amendement, dan verandert er toch niets aan het standpunt van het kabinet?

Staatssecretaris **De Vries**:

Nee, dat blijft ook hetzelfde. Dat is het punt niet. Maar dit amendement is nog veel verstrekkender dan de motie die er ligt. Mijn standpunt over de motie en over het wel of

niet subsidiëren van een lobby is nog steeds hetzelfde. Als de Kamer een amendement wil indienen, geef ik aan wat de consequenties van dat amendement zijn. Dit is hoe ik aankijk tegen het amendement dat hier ligt. Ik wil best nog een keer op papier zetten wat het probleem is, maar dit is wel de hoofdlijn.

De heer **Van der Burg** (VVD):

Maar ik vraag even het volgende, via de voorzitter uiteraard, aan de staatssecretaris, met de bedoeling om te kijken naar de broeders en zusters in de Kamer. Dat betekent dus ook dat dit amendement in de ogen van de staatssecretaris niet leidt tot datgene wat beoogd is met het amendement, als ik luister naar de woorden van mijn collega-Kamerleden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Uiteindelijk wel, maar ik vind het niet netjes, als er zo'n amendement ligt, om dan door te gaan naar de organisaties die nu al allerlei zaken hebben ingediend of op aanbestedingen hebben ingeschreven. Die zal ik wel moeten gaan informeren dat dit er ligt. Twee verplichtingen zijn al aangegaan. Ik geef nu al aan dat ik daar sowieso niet op ga terugkomen. Maar ik kan dan niet hiermee doorgaan, zeg maar. Ik vind het niet meer dan netjes dat ik dat richting die organisaties ga aangeven op het moment dat dit amendement het amendement is.

Mevrouw **Van Ark** (CDA):

Ik vraag me af of de appreciatie van de staatssecretaris anders wordt als er in het amendement heel duidelijk wordt geformuleerd dat het echt om schone en eerlijke handel gaat en niet om de andere kaders, die al gepubliceerd zijn. Ik denk dat het heel logisch is dat die nationale lobby wordt toegestaan.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dat is dan niet tekstueel. Dan moet er echt een heel ander amendement komen te liggen. Dan blijft mijn oordeel overigens nog steeds ontraden, omdat ik inhoudelijk iets anders vind dan wat de indieners van plan zijn. Ik heb nu echter alleen dit amendement.

Mevrouw **Van Ark** (CDA):

Zou u zich kunnen voorstellen dat het anders uitpakt? Ik zoek een beetje naar een weg om ervoor te zorgen dat we vaart maken met een aanpassing en dat we niet tot de stemming in maart moeten wachten om verder te kunnen. Wij kunnen kijken naar het aanpassen van de tekst naar "schone en eerlijke handel", zodat duidelijk is dat het niet de bedoeling is om met die andere subsidiekaders aan de slag te gaan, zoals u het amendement nu interpreteert.

Staatssecretaris **De Vries**:

Zoals het amendement nu geformuleerd is, gaat het daarover. Het is aan de indieners om het eventueel aan te passen.

De **voorzitter**:

Ik ga toch even helpen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ja, maar ik heb al gezegd dat ik, ook als dit amendement er zo blijft liggen, de

Staatscourant ga terughalen. Dat doe ik sowieso, omdat ik het niet netjes vind. Op dit moment heb ik echter niks anders dan dit amendement.

De voorzitter:

Ik ga nog steeds een poging doen om te helpen, want anders blijven we in deze patstelling. Ik zie beweging vanuit de Kamer om het amendement aan te passen, zodat de scope smaller wordt wat betreft andere partijen waarmee verplichtingen zijn aangegaan. Dan is het effect dat Kamerleden beogen ook in overeenstemming met hetgeen waar de staatssecretaris aan tegemoet kan komen. Ik kan mij voorstellen dat de indieners kijken naar de tekst van dit amendement. Daarmee heb ik nog niks gezegd over de appreciatie, zo zeg ik even tegen de staatssecretaris. Ik kan mij voorstellen dat de staatssecretaris dan nog steeds aan de slag moet met de publicatie in de Staatscourant. Ik hoop ergens dat er hier in het midden consensus gevonden kan worden omtrent de tekst, zodat het amendement uitgevoerd kan worden op basis van de wens van de Kamer, of niet eens het amendement maar wel de moties. Dit wordt voor mij een hellend vlak, want ik wil mij niet inhoudelijk mengen in deze discussie. Ik zie wel van beide kanten, zeker van de kant van de Kamer, een beweging om hier uit te komen. Is daar dan ruimte voor buiten dit debat?

Staatssecretaris De Vries:

Er is natuurlijk altijd ruimte om een aangepast amendement in te dienen. Ik zou dan wel zeggen: doe dat op heel korte termijn. Anders ben ik namelijk echt genoodzaakt om de volle breedte van de mensen die hierdoor geraakt worden op de een of andere manier te informeren. Anders zou ik dat ook niet netjes vinden.

De voorzitter:

Mevrouw Kröger. Ik wil dit ook wel ergens gaan afronden.

Mevrouw Kröger (GroenLinks-PvdA):

Goed, voorzitter. Ik snap dat, maar ik vind het volgende echt heel moeizaam. Een Kamermeerderheid vindt het dusdanig belangrijk dat die motie wordt uitgevoerd dat zij daar zelfs een amendement voor wil indienen. In plaats van dat de staatssecretaris dat inziet en tegemoet komt aan de wens van de Kamer, problematiseert zij nu eigenlijk de stap die wij zetten.

Staatssecretaris De Vries:

Nee. Maar, voorzitter ...

De voorzitter:

Maar zullen we ...

Staatssecretaris De Vries:

Daar wil ik wel echt op reageren.

Mevrouw Kröger (GroenLinks-PvdA):

Nogmaals ...

De voorzitter:

Mag ik als voorzitter even ingrijpen? Ik denk dat het ons gaat helpen als we uit de

woorden "problematiseren" en "verwijten" komen. Emotie is eenieder vrij, maar ik probeer te zoeken naar een oplossing. Ik proef aan de kant van de Kamer heel veel bereidheid. Ik vul dat ook een beetje in voor vak K. Laten we het niet op de spits drijven. Laten we kijken hoe we hier inhoudelijk uit kunnen komen. Ik heb het idee dat dat ook uw intentie is.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Zeker. Het is volgens mij belangrijk dat het kader teruggehaald wordt dat gepubliceerd zou worden tegen de wens van de Kamer in. Het is ook belangrijk dat er naar het amendement gekeken wordt, zodat het juridisch de basis biedt om precies te regelen wat er in die twee moties geregeld diende te worden.

De heer **Van der Burg** (VVD):

Ik ben dus niet voor het amendement op stuk nr. 31 en ik sta er ook niet onder, maar ik wil wel helpen om te kijken of we tot een oplossing kunnen komen. Maar dan wil ik van de staatssecretaris weten: als het amendement wordt ingediend zoals zojuist ter rechterzijde van mij is gezegd — dan vergeet ik mevrouw Dobbe even — leidt dat dan tot het beoogde resultaat, namelijk dat het intrekken van het kader niet alle gevolgen heeft die de staatssecretaris net heeft benoemd als het zo zou blijven? Oftewel: is dit een oplossing?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik ben geen wetgevingsjurist. Ik denk dat dat zou kunnen, maar dan is wel de vraag: wat wil de Kamer regelen? Het amendement zal van mijn kant nog steeds ontraden zijn. Maar goed, dat heb ik al aangegeven. Zoals het nu geformuleerd is, heeft het deze insteek. Ik geef aan dat de indieners dan moeten kijken hoe ze het willen aanpassen.

De **voorzitter**:

Mag ik een voorzichtige conclusie doen? Zal ik eerst een conclusie doen? Het amendement wordt in de huidige vorm ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ja.

De **voorzitter**:

Ik denk dat de indieners heel goed gehoord hebben dat de staatssecretaris gezegd heeft: indien wijziging, dan tempo. Ik zie mensen knikken aan de overkant, althans, aan mijn overkant. Zou de voorzichtige conclusie kunnen zijn dat de appreciatie in de huidige vorm "ontraden" blijft en dat de indieners met een wijziging op dit amendement komen, wellicht ook nog in goede samenspraak met de staatssecretaris, om tot een uitkomst te komen die de Kamer tegemoetkomt — dat hoor ik namelijk heel goed — maar waarbij de staatssecretaris ook de ruimte heeft om dat te kunnen uitvoeren passend binnen de juridische mogelijkheden? Heb ik het zo netjes geconcludeerd? Nou, het is bijna Gronings enthousiasme aan de overkant.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Wij hebben de staatssecretaris duidelijk gehoord. We zullen ons beraden. We hebben ook het geluid gehoord van 150 organisaties die zeggen: wij willen dat dat kader wordt aangepast. Wij gaan ons hier dus op beraden.

De **voorzitter**:

Dan zou ik dat met tempo doen. Ik denk dat dat gaat helpen. Ik hoop dat mevrouw Dobbe geen vraag meer heeft.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Wat bij het beraden zou helpen, is dit. De staatssecretaris heeft blijkbaar tijdens de schorsing ambtelijke adviezen en ook een juridische appreciatie vanuit haar organisatie gekregen. Het zou ons als indieners heel erg helpen om die ook te ontvangen, zodat wij ook weten waar de pijnpunten zitten en er inhoudelijk vanuit dezelfde informatiepositie over kunnen oordelen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik heb het in principe mondeling aangegeven, maar ik ben best bereid dat nog even kort op papier te zetten. Dat neemt wel weer extra tijd in beslag en hoe langer het duurt ...

De **voorzitter**:

Soms helpen tijd en extra informatie om elkaar in het midden te ontmoeten.

Staatssecretaris **De Vries**:

Jawel, maar er is voor mij een kantelpunt wanneer ik moet zeggen dat dit amendement er ligt en ik het allemaal terug moet halen ...

De **voorzitter**:

Dat snap ik.

Staatssecretaris **De Vries**:

... anders vind ik het niet netjes.

De **voorzitter**:

Dan blijft de conclusie: in de huidige vorm is de appreciatie "ontraden". De indieners gaan in tempo aan de slag op basis van de informatie die de staatssecretaris ook nog verstrekt en dan komt er een gewijzigd amendement.

Dan kunnen wij nu verder met de ingediende moties.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de moties. De eerste motie is de motie op stuk nr. 32 van de heer Bamenga over het Grote Merenproject. Die kan ik oordeel Kamer geven. Ik ga niet over alles apart informeren; dat doe ik in de bestaande zaken zoals het jaarverslag en/of de begroting.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 32 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 33 van D66 over onderwijs in humanitaire crisissituaties kan ik oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 33 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 34 van de PVV over stoppen met ontwikkelingshulp ga ik ontraden. Wij vinden ontwikkelingshulp belangrijk. Er zijn ook Nederlandse belangen zoals migratie et cetera. Die hebben we in het debat met de heer Markuszower ook gedeeld. Daarom is de motie ontraden, want anders hadden we deze begroting, die ook nog mede gemaakt is met de PVV, niet ingediend.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 34 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie op stuk nr. 35 van de PVV over geen subsidies meer naar ngo's en terroristische organisaties. Laat ik vooropstellen dat wij geen terroristische organisaties financieren, maar onder verwijzing naar het debat moet ik deze motie ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 35 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie op stuk nr. 36 van mevrouw Kröger over de OESO-richtlijnen. Ik moet deze motie ontraden. De OESO-richtlijnen vormen de basis van het Nederlandse imvobeleid, maar wij vinden het niet wenselijk en realistisch om dit rijksbreed in te voeren. Dat zou aan een volgend kabinet zijn.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 36 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 37 verzoekt de regering om stevige steun uit te spreken voor het werk en het mandaat van UNRWA en de banden met deze VN-organisatie te herstellen. Deze motie is wat mij betreft overbodig.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 37 krijgt de appreciatie: overbodig. Mevrouw Kröger, één vraag alstublieft.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Over het algemeen zegt het kabinet dat iets overbodig is als het het gevraagde al doet. Concludeer ik dan uit haar appreciatie dat de staatssecretaris stevig steun uitspreekt voor het werk en het mandaat van UNRWA?

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik denk dat ik duidelijk ben geweest in het debat; ik heb daar kanttekeningen bij geplaatst. Maar de motie impliceert dat het kabinet geen banden zou hebben met UNRWA of niet zou staan voor de VN-hulporganisaties en dat klopt simpelweg niet. We steunen het mandaat van UNRWA. Ik heb daar de kanttekeningen bij geplaatst van het Colonnarapport en ik heb iets gezegd over de lesmaterialen. Ik vind deze motie dus overbodig.

De **voorzitter**:

Dan moet ik aan mevrouw Kröger, de eerste indiener, vragen of zij de motie indient of intrekt.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Gezien de humanitaire crisis in Gaza denk ik dat het heel belangrijk is dat de Kamer zich wél uitspreekt.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie op stuk nr. 38 van mevrouw Van Ark van het CDA, over schuldverlichting in combinatie met innovatieve oplossingen. Ik verwijs naar wat ik hierover gezegd heb in het debat. Wat mij betreft is dit oordeel Kamer. We hebben al het nodige gewisseld over kwijtschelding en dergelijke zaken. Als randvoorwaarde wil ik meegeven dat het kabinet daar niet voor is, maar we kunnen altijd goed naar innovatieve oplossingen kijken omdat we het probleem ook wel zien.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 38 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 39, van de heer Van Baarle, verzoekt de regering om een aanvullende bijdrage te doen voor de wederopbouw van Gaza. Ik denk dat ik heel uitgebreid ben ingegaan op het belang van de wederopbouw van Gaza. Ik moet deze motie ontraden. Er is geen dekking, dus dan zou het ten koste gaan van andere programmering. Ook willen wij even goed kijken wat andere landen doen en dan gezamenlijk kijken naar wat er moet gebeuren.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 39 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie op stuk nr. 40 van DENK, over het voorbereiden van de inzet van de antidwangarbeidverordening voor Oeigoeren. We zijn sowieso bezig met de EU om ...

De **voorzitter**:

Excuus. De motie op stuk nr. 40 gaat volgens mij over Sudan. De motie op stuk nr. 41 gaat over de antidwangarbeidverordening.

Staatssecretaris **De Vries**:

Nou, dan krijg ik die zo dadelijk nog eventjes aangereikt van de ambtenaren.

De **voorzitter**:

Dan parkeren we de motie op stuk nr. 40 even en gaan we naar de motie op stuk nr. 41.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan moet ik er dus overal eentje bij optellen. De motie op stuk nr. 41 gaat over de antidwangarbeidverordening. Wij zijn bezig met de voorbereidingen van de implementatie en het bedrijfsleven is daar ook mee bezig. Wat mij betreft is deze motie eigenlijk overbodig, maar ik kan 'm ook wel oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 41 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 42 verzoekt de regering om zich in te zetten voor de positie van de Rohingya, met nadruk op internationale bescherming, mensenrechten en veilige terugkeer en om te bezien hoe een gerichte bijdrage gedaan kan worden voor de ondersteuning van de Rohingya. Dit is eigenlijk een beetje hetzelfde als het amendement. Ik zou mij daar dus bij willen aansluiten en dan is de appreciatie: ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 42 wordt ontraden. Eén vraag, meneer Van Baarle.

De heer **Van Baarle** (DENK):

Als het gaat om bijvoorbeeld het continueren van de programma's in de Grote Meren — terecht; ik sta mede onder die motie — is dat geen aanslag op het flexibele budget voor de toekomst. Onderwijs waar mogelijk onderdeel maken: heel belangrijk, ook daar sta ik onder. Zo zijn er nog meer moties, toevallig allemaal van coalitiepartijen in wording, die ook iets doen met een budgettaire implicatie. Daarvan zegt de staatssecretaris: oordeel Kamer. Dan vraag ik om een bijdrage voor Gaza en wordt dat ontraden, want geen dekking. Of ik vraag om een bijdrage voor de Rohingya en dan is het: tja, ontraden, wánt het flexibel budget, wánt geen dekking. De staatssecretaris is gewoon niet rechtlijnig. Er zijn gewoon heel goede argumenten om een bijdrage te doen aan Gaza of aan de Rohingya op basis van de noden. Kan de staatssecretaris aangeven dat zij andere redenen heeft dan die in haar argumentatie? Zij is namelijk in ieder geval niet consistent.

Staatssecretaris **De Vries**:

Volgens mij zijn de moties echt verschillend van elkaar. Over het Grote Merenproject heb ik eerder al in een brief aangegeven dat we bestaande programma's door laten gaan. Voor aanvullende humanitaire hulp hebben we gewoon criteria op basis waarvan wij die hulp inzetten. Daar wordt echt secuur naar gekeken; dat is echt niet een willekeurige exercitie. Daaruit is voor Congo ik meen 8 miljoen beschikbaar gesteld. Dat is ook niet het enige wat we doen. We doen ook nog flexibele financiering bij een heleboel instanties die kijken naar de urgente noden. Daar komen ook een heleboel landen en groepen voor in aanmerking. Als de urgente noden zo hoog zijn en het in het totale palet nodig is dat daar geld heengaat, dan is dat vanuit die flexibele financiering die organisaties krijgen. Volgens mij is dat een verhaal dat op basis van feiten en criteria bepaald is en dat is hoe het zou moeten zijn wat mij betreft. Het is altijd heel ingewikkeld om verschillende conflicten, situaties en urgente noden tegen elkaar af te wegen, maar ik vind dat we er vertrouwen in moeten hebben dat onze hulporganisaties die daar een rol in spelen dat op een goede en verantwoorde manier doen.

Dan de motie op stuk nr. 43 van de SGP over het faciliteren van de actoren in de Dutch Diamond. Die is wat mij betreft oordeel Kamer.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 43 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie op stuk nr. 44. Het bni herstellen met een motie is wel wat ingewikkeld, meneer Stoffer. Ik ken de SGP als een financieel degelijke partij. Ik moet deze ontraden, ook onder verwijzing naar het debat. In feite ligt er ook geen dekking aan ten grondslag.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 44 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie op stuk nr. 45 over de criteria voor klimaatfinanciering. Onder verwijzing naar de beantwoording van de schriftelijke vragen: ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 45 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie op stuk nr. 46 van mevrouw Teunissen van de Partij voor de Dieren over het ondersteunen van boerengemeenschappen en het borgen van hun rechten en biodiversiteit. Er is al sprake van inzet van budget op deze thema's en prioriteit heeft wat ons betreft voedselzekerheid, dus wat mij betreft wordt zij ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 46 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie van de Partij voor de Dieren op stuk nr. 47 over een opbouwpad voor Nederlandse adaptatiefinanciering voor het klimaat. Ik heb in de schriftelijke beantwoording al aangegeven dat wij het als Nederland heel goed doen als het gaat om die adaptatiefinanciering, dus ik zie geen reden om dat opbouwpad nu nog meer op te laten lopen. Dus ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 47 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 48 gaat over een rapportage over de ontbossingsvoetafdruk. Ik zou willen zeggen dat die ontijdig is, want dit gaat over de door de staatssecretaris LVVN met uw Kamer gedeelde Nationale Biodiversiteit Strategie Actieplan Nederland en dat is een verantwoordelijkheid van LVVN en niet BHO. Vandaar dat ik het oordeel "ontijdig" wil geven.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 48 krijgt het oordeel "ontijdig".

Staatssecretaris **De Vries**:

En anders is zij ontraden. Want bij ontijdig moet geloof ik gevraagd worden of zij aangehouden wordt.

De **voorzitter**:

Ja. Het ingewikkelde is alleen dat de indiener er niet is. De appreciatie "ontijdig" kan ook. Behalve als u daar nu zelf wat van vindt. Dan gaan we het wijzigen.

Staatssecretaris **De Vries**:

Als het niet geaccepteerd wordt, heb ik als opdracht om te zeggen: ontraden. Dan zou ik tegen de Partij voor de Dieren zeggen: doe nog een poging en dien de motie, tenzij die aangenomen wordt, opnieuw in bij de begroting van LVVN. Dus ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 48 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie Ceder op stuk nr. 49 over de expertise bij het ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp op het gebied van religieuze en culturele contexten. Dat is staand beleid. In die zin zou die overbodig zijn. Maar ik kan 'm ook oordeel Kamer geven, want ik weet dat het een heel belangrijk punt is voor de indiener.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 49 van de heer Ceder krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **De Vries**:

De Afrikastrategie, de motie op stuk nr. 50. Die krijgt wat mij betreft oordeel Kamer.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 50 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie van de heer Ceder van de ChristenUnie op stuk nr. 51 om te kijken in hoeverre beleidsprioriteiten ten goede komen aan kinderen. Het lijkt mij goed om daar aandacht voor de hebben. Daar hebben meerdere partijen overigens aandacht voor gevraagd. Wat mij betreft oordeel Kamer, maar dat is dan wel in de bestaande gremia of bestaande stukken, zoals het jaarverslag en dat soort zaken. Daarin geven we daar dan een indicatie van.

De **voorzitter**:

Ik kijk even naar de heer Ceder. Die knikt enthousiast. De motie op stuk nr. 51 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dan de motie op stuk nr. 52 van de SP over ongebonden hulp. Mevrouw Dobbe weet heel goed dat wij geen voorstander zijn van ongebonden hulp, dat wij het belangrijk vinden dat er ook gebonden hulp is. Dus wat dat betreft: ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 52 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 53 van de SP gaat over Gavi. Het kabinet reserveert nu 37,4 miljoen euro per jaar voor Gavi, door middel van de kernbijdrage, het Matching Fund en de innovatieve financiering voor vroegtijdige immunisatie van kinderen. Dit bedrag is meerjarig vastgelegd, tot 2030. Dat is een bezuiniging van 2,6 miljoen per jaar. Ik vind dat alleszins redelijk in het totale palet van wat we allemaal moeten doen. De dekking die wordt genoemd, de asieltoerekening aan het ODA-budget, is geen dekking — dat heb ik al eerder aangegeven — want dan moet daar weer een dekking voor gevonden worden. De motie wordt dus ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 53 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 54 is ook van mevrouw Dobbe. Daarin wordt de regering verzocht een extra inspanning te leveren om Iraanse vrouwenrechten- en mensenrechtenorganisaties te ondersteunen bij hun werk. Zoals ik ook in het debat aangaf, sta ik daar sympathiek tegenover. Er gebeuren ook al dingen. We willen ook kijken of er iets van een extra inspanning mogelijk is en een aantal opties daarvoor in kaart brengen, maar dat is in verband met de veiligheid natuurlijk niet heel gemakkelijk. Daarmee kan ik de motie oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 54 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 55 gaat over Europese ontwikkelingssamenwerking. Dat is wel een heel vergaand dictum. Die motie verzoekt de regering om zich in te zetten voor een Europese ontwikkelingssamenwerkingsstrategie, waarbij geen ruimte is voor nationale inzet, maar alles Europees gecoördineerd wordt. Nou, dan hoeven we dit debat niet meer te hebben met elkaar, denk ik. Wat mij betreft wordt deze motie ontraden. Ik heb inderdaad aangegeven dat er natuurlijk afstemming moet zijn op Europees niveau en dat we ook dingen gezamenlijk kunnen doen met betrekking tot conflictbemiddeling, maar dit is wel een hele vergaande motie.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 55 wordt ontraden.

Staatssecretaris **De Vries**:

De motie op stuk nr. 56 is van Volt, D66 en GroenLinks-PvdA, en gaat over de digitaal dienstenbelasting. Ik ben er in de schriftelijke beantwoording ook al op ingegaan. Deze motie wordt ontraden. Ik denk ook niet dat dat een verrassing voor de indieners is, want de staatssecretaris van Financiën heeft in september 2025 een brief gestuurd over de complexe afwegingen bij de invoering van de DST. Er is voor gekozen om dat niet te doen.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 56 wordt ontraden. Dan hebben we onder andere nog de motie op stuk nr. 40 van de heer Van Baarle over.

Staatssecretaris **De Vries**:

Dat is die over ...

De **voorzitter**:

"Verzoekt de regering om te Europese Commissie te verzoeken om de ruimte binnen het onderhandelingsmandaat, namelijk naleving van het internationaal recht, te benutten om de rol van de VAE in de oorlog in Sudan bespreekbaar te maken."

Staatssecretaris **De Vries**:

Ik moet even kijken wat er precies staat, want deze zat niet in mijn setje.

Voorzitter. Deze motie is eigenlijk vergelijkbaar met de motie die volgens mij eerder al is ingediend. Het zal de heer Van Baarle dan ook niet verbazen dat ik daar dezelfde beoordeling aan zal geven, namelijk ontraden. De Raad heeft ingestemd met het onderhandelingsmandaat voor de Golfstaten. In het mandaat wordt ook verwezen naar de naleving van het internationaal recht door derde landen als onderdeel van het toekomstige handelsakkoord. Dan is dit eigenlijk overbodig, vind ik. Ik ga deze ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 40 wordt ontraden. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de tweede termijn van onze staatssecretaris.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:

We gaan aanstaande dinsdag stemmen over de ingediende moties. Over de ingediende amendementen stemmen we nadat we alle begrotingen behandeld hebben.

Ik wil alle leden en de staatssecretaris bedanken voor hun aanwezigheid. Ik wil alle medewerkers in dit huis bedanken voor de goede ondersteuning. Ik wens u allen wel thuis en morgen gezond weer op. Ik sluit de vergadering.

Sluiting

Sluiting 19.28 uur.

